

Outi Orhanen

SIUNAUKSEN TILAT
Pohjalaiset siunauskappelit ja hautaushuoneet

Maisterintutkielma
Jyväskylän yliopisto
Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Taidehistoria
Syksy 2015

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Taiteiden ja kulttuurintutkimuksen laitos
Tekijä – Author Outi Orhanen	
Työn nimi – Title Siunauksen tilat - Pohjalaiset siunauskappelit ja hautaushuoneet	
Oppiaine – Subject Taidehistoria	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year Joulukuu 2015	Sivumäärä – Number of pages 89+liitteet 32 sivua
Tiivistelmä – Abstract <p>Tämän maisteritutkielman tavoitteena on lisätä tietoa ja ymmärrystä siunauskappelirakennuksista osana kirkollista rakentamista. Tutkielmassa on keskitytty Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan nykyisten maakuntien alueiden siunauskappelirakennuksiin, mutta tutkimustulokset antavat lisätietoa yleisellä tasolla siunauskappeleista rakennustyyppinä sekä kirkollisen rakentamisen ilmiönä.</p> <p>Empiirisen tutkimuksen piiriin kuuluva tutkielman aineistoa on analysoitu laadullisin ja määrällisin menetelmin. Tutkimus on toteutettu kokonaistutkimuksena ja tutkimusaineistona on käytetty alueella sijaitsevia tai sijainneita siunauskäytössä olleita rakennusta sekä niiden rakennushistorioita. Aineistossa on huomioitu myös jo hävinneet kappelirakennukset.</p> <p>Tutkimuksessa on selvitetty millainen on pohjalainen siunauskappeli ja esitetty alueella käytetyt rakennustyyppit sekä niiden ominaisuuksia. Lisäksi pohditaan siunauskappeleiden asemaa kirkollisena rakennuksena ja rakennustyyppin säilymisen kysymyksiä.</p> <p>Tutkimuksen tuloksena löydettyjen rakennustyyppien lisäksi todettiin, että vanhimmat pohjalaiset siunauskappelit on rakennettu 1800-luvun alussa ja ensimmäinen erityisesti siunauskäyttöön suunniteltu rakennus on toteutettu Vaasan Pyhän Marian kirkon viereen Intendentinkonttorin suunnitelmien mukaisesti. Tutkimuksessa on todettu myös, että alueella on rakennettu siunauskappeleita enemmän kirkkojen läheisyyteen kirkkomaille kuin erillisille hautausmaille. Tutkimuksen tulokset kumoavat siten yleisesti vallalla olevan käsityksen, että siunauskappeli rakennustyyppinä on syntynyt, kun 1800-luvun loppupuolella alettiin perustaa erillisiä hautausmaita kauemmas keskusta-alueista.</p>	
Asiasanat – Keywords Siunauskappeli, arkkitehtuuri, rakennusperintö, kirkollinen rakennus, rakennussuojelu, hautaus, hautausmaa, Pohjanmaa, Etelä-Pohjanmaa,	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto (JYX)	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällysluettelo

1. Esipuhe	1
2. Johdanto.....	2
2.1 Tutkimustyön tavoite, menetelmät ja aineisto	2
2.2 Aiempi tutkimustieto	9
2.3 Käsitteet.....	13
2.3.1 Tutkimustyöhön liittyviä käsitteitä.....	13
2.3.2 Rakennusperintöön ja kirkollisiin rakennuksiin liittyviä käsitteitä	15
3. Kirkollinen rakentaminen ja hautauskulttuuri Suomessa	22
3.1 Mitä kirkollinen rakentaminen on?.....	22
3.2 Kirkollisten rakennusten suojelu	23
3.3 Hautauskulttuuri Suomessa	26
4. Millainen on pohjalainen siunauskappeli?.....	31
4.1 Kappelirakennuksien nimityksiä	32
4.2 Siunauskappeleiden esiintyminen ja sijoittuminen.....	34
4.3 Kappelit rakennuksina	39
4.3.1 Rakennusmateriaalit	39
4.3.2 Suunnittelijat.....	40
4.3.3 Rakennusaika.....	41
4.3.4 Rakennuksien pohjakaavat ja tilat	45
4.3.5 Kappelirakennuksien rakentamisajalle tyypillisiä ominaisuuksia	46
4.3.6 Kappeleiden tyypittely.....	49
4.4 Kappeleiden sisätilat.....	61
4.5 Miten siunauskappeleita on käytetty ja miksi niitä on rakennettu?	68
5. Siunauskappeleiden tulevaisuus	70
6. Yhteenvedo.....	73

KUVALUETTELO	76
LÄHTEET	78
LIITTEET	91
LIITE 1. Esimerkki inventointikortista	1
LIITE 2 Kappelit	1
LIITE 3. Kappelien esittely	1

1. Esipuhe

Lapsuuden jännittävinä hetkinä muistan ne tuokiot, jolloin sisareni sekä muiden kylän lapsien kanssa istuimme isäni työtä seuraten kaivettavan haudan äärellä ja odotimme mitä lapion liikkeen tuloksena voisikaan tulla esille. Tulisiko vastaan pääkalloja tai ehkä aarteita? Pelon ja suuren odotuksen välimailloilla roikkuva jännitys tuntui vatsanpohjassa asti. Ja joskus odotus palkittiin. Ehkä osaltaan juuri nuo jännittävät lapsuuden kokemukset ovat johdattaneet minut nyt tämän tutkimuksen äärelle ja selvittämään siunauskappelioiden rakentamista vanhempieni kotiseuduilla – pohjalaisilla lakeuksilla. Samanlaista jännitystä olen tuntenut näiden rakennuksien äärellä liikkuessani, en enää pelkoa, mutta odotusta siitä mitä nurkan takaa voikaan löytyä.

Tutkimuksen aihetta ehdotti minulle professori Heikki Hanka, kun ensimmäisessä ohjauskeskustelussa totesin, että minua erityisesti kiinnostavat tutkimusaiheena kirkkomaihin ja hautausmaihin liittyvät rakennukset. Aihe tuntui välittömästi omalta ja tutkittava alue rajautui hyvin nopeasti Pohjanmaan seurakuntiin. Yllätyksen tuotti kuitenkin kappelirakennuksien määrä, sillä näitä rakennuksia on tai on ollut lähes joka seurakunnassa ja muutamissa seurakunnissa jopa useita.

Työ siunauskappeleiden parissa on ollut antoisaa ja opettanut paljon uusia asioita kirkollisesta rakentamisesta, mutta myös avannut silmäni myös vanhan tutun asian uudella tavalla oivaltamiseen. Erityinen huoli on noussut näiden usein pienten ja siunauskäytöstä pois jääneiden rakennusten hoidosta ja säilymisestä ja toivon, että tämä tutkimus kannustaisi myös seurakuntia huomioimaan nämä ainutlaatuiset rakennukset, joita heillä on kirkkopihoihillaan ja hautausmaillaan.

Kappeleiden pihoihilla olen tämän tutkimuksen puitteissa viihtynyt pitkään ja niiltä pihoihilla on löytynyt myös uusia kysymyksiä, jotka kiehtovasti kuiskuttelevat jo korvaani. Ennen uusiin haasteisiin tarttumista kiitän läheisiäni kannustuksesta ja tähän projektiin uskomisesta, sillä vaikka yksin on tutkijan työnsä tehtävä, läheiset sen voivat mahdollistaa.

Kurikassa 19.12.2015

Outi Orhanen

2. Johdanto

2.1 Tutkimustyön tavoite, menetelmät ja aineisto

Tutkimus pohjalaisista siunauskappeleista pyrkii muodostamaan kokonaiskuvan tutkimusalueen siunauskappeleista ja tämän erityisen rakennustyyppin kehittymisestä ja käytöstä alueella. Millainen rakennus on pohjalainen siunauskappeli? on ollut keskeisin kysymys, joka on vienyt tutkimustyötä eteenpäin. Tutkimuskysymykseen liittyy myös alakysymyksiä, jotka ovat ohjanneet sekä aineiston hankintaa että materiaalin analysointia ja vaikuttavat siten myös valittuihin menetelmiin ja työtapoihin.

- Millainen rakennus on siunauskappeli?
- Mitkä ovat siunauskappelirakennusten tyypilliset ominaisuudet?
- Ketkä ovat suunnitelleet ja rakentaneet nämä kirkkomaan rakennukset?
- Minkä vuoksi siunauskappeleita on pohjalaisille kirkkomaille ja hautausmaille rakennettu?
- Miten näiden rakennusten käyttö on muuttunut?
- Liittyykö siunaushuoneiden rakentaminen kirkkojen rakentamiseen?
- Toistuvatko niissä kirkkorakentamisen tyylit ja tilaratkaisut?

Päättökysymys pohjalaisten siunauskappeleiden ominaisuuksista toi tutkimuksen tavoitteeksi tiedon ja ymmärryksen lisääminen siunauskappeleista rakennustyyppinä ja ilmiönä kirkollisessa rakentamisessa ja erityisesti nykyisten Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan maakuntien alueella.

Pohjalaisten siunauskappeleiden tutkimuksen strategiaksi valikoitui melko luonnollisesti empiirinen tutkimus, sillä tämän tutkimusstrategian keskiössä on itse tutkimuskohde ja siitä kerätty konkreettinen tutkimusaineisto, joka on saatu havainnoimalla, mittaamalla ja analysoimalla kohdetta. Teoreettiseen tutkimukseen siunauskappelirakennustyyppi ja -ilmiö taipuivat huonommin, erityisesti keskeisten tutkimuskysymyksien näkökulmasta, sillä siunauskappeliin tutkimus on ollut melko vähäistä ja pohjalaisten siunauskappeleiden tutkimuksessa kohteena ovat ensi kertaa kokonaisuutena kaikki alueen siunauskappelit. Siunauskappeleita on tutkittu vähän myös valtakunnallisella tasolla, joten olemassa olevan tutkimustiedon määrä on hyvin vähäinen.¹

¹ Lähdesmäki ym. <http://www.jyu.fi/mehu>, Viitattu 12.12.2014.

Perustietoa tästä kirkollisesta rakennustyyppistä ei ole olemassa kuin yksittäisistä kohteista ja siten empiirinen tutkimus on luonnollinen valinta tutkimusstrategiaksi. Tutkimuksen aineisto muodostuu Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakuntien alueiden olemassa olevista sekä jo hävinneistä siunauskappelirakennuksista sekä niiden rakennushistorioista.

Tutkimuksen kohteena olevien kappelirakennusten tutkimus on toteutettu soveltaen sekä määrällistä että laadullista tutkimusta. Määrällisen eli kvantitatiivisen tutkimuksen kautta on tavoitteena saada tutkimusaineistosta esiin numeraalista tietoa, joka on yleistettävissä myös muuhun vastaavaan ilmiöön tai asiaan.² Siunauskappelitutkimuksessa määrällisen tutkimuksen osuus koskettaa erityisesti siunauskappelirakennusten perusominaisuuksia, joita voidaan käsitellä tutkimuksen määrällisinä muuttujina. Näitä ovat esimerkiksi rakennusaika, suunnittelijat, rakennustyyli sekä rakennuksen muodot ja materiaalit. Tutkimuksen määrällisten keinojen avulla voidaan löytää vastauksia rakennustyyppin fyysisien ominaisuuksien sekä rakentamisen ajankohdan välisiin yhteyksiin ja lisäksi näiden ominaisuuksien tutkimuksen avulla kappelirakennuksia pyritään luokittelemaan ja vertailemaan keskenään.³

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtina ovat samat tavoitteet kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessakin, mutta tutkimusaineisto on erilaista. Tässä pohjalaisien siunauskappelien tutkimuksessa laadullista tutkimusmenetelmää hyödynnetään erityisesti kappeleiden luokittelussa ja tulkinnassa hyödyntäen kvantitatiivisen aineiston tuottamaa materiaalia. Samoin laadullista tutkimusmenetelmää hyödynnetään tutkittaessa alakysymyksiä rakentamisen syistä, rakennuksien käytöstä sekä käytön muuttumisesta. Tässä aineistona käytetään siunauskappeleiden inventointitietoja ja niiden määrällisiä koonteja sekä rakennushistorioita.⁴

Näkökulmina tässä pohjalaisten siunauskappeleiden tutkimuksessa käytetään sekä historian tutkimusta että vertailevaa tutkimusta.⁵ Käyttämällä näkökulmana historian tutkimusta haetaan siunauskappeleiden osalta vastauksia kysymyksiin: millainen on pohjalainen siunauskappeli ja millaisia vaiheita on sen rakentamisen historian aikana esiintynyt. Toisin sanoen, tämän näkökulman avulla tavoitellaan pohjalaisten kappelirakentamisen historiallisen kehittymisen kokonaiskuvaa, jonka kautta pyritään selvittämään kappelirakennuksien ominaispiirteitä.

² Kvantitatiivisen analyysin perusteet, Ylemmän AMK-tutkinnon metodifoorumi www.sivusto. Viitattu 2.4.2015.

³ Tuomivaara 2005, 28-32, 39-40.

⁴ Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, Viitattu 1.12.2014.

⁵ Lähdesmäki ym. <http://www.jyu.fi/mehu>, Viitattu 12.12.2014.

Vertailevaa tutkimusstrategiaa käyttämällä pystytään selvittämään valittujen tapauksien välisiä yhtäläisyyksiä ja eroja.⁶ Vertailevan näkökulman valintaa tässä tutkimuksessa tukee tarve pystyä luokittelemaan siunauskappelirakennuksia ja lajittelemaan tutkimusaineistoa siunauskappeleiden eri ominaisuuksien kautta. Aineiston materiaalisen luonteen vuoksi tässä tutkimuksessa ei ole tarvetta laajaan tilastolliseen analyysiin, vaan melko yksinkertaiset keskiarvoihin ja suhteellisiin osuuksiin perustuvat numeraaliset analyysit on katsottu riittäviksi.

Tämä pohjalaisia siunauskappeleita käsittelevä tutkimus on toteutettu kokonaistutkimuksena. Aineiston käsittelyssä kokonaistutkimukseen päädyttiin jo tutkimustyön alkuvaiheessa, sillä tutkimusaineiston alustavassa kartoituksessa kävi selkeästi ilmi, että rakennukset muodostavat hyvin heterogeenisen ryhmän ja siten muutaman yksittäisen kappelirakennuksen tutkimuksen kautta ei ole mahdollista rakentaa riittävän luotettavaa kokonaiskuvaa alueen siunauskappelirakennuksista ja niiden ominaisuuksista.⁷ Kokonaistutkimuksen periaatteen mukaisesti on tutkimukseen liittyvään aineistoon pyritty löytämään kaikki tutkimusalueen olemassa olevat siunauskapelit, mutta myös ne siunaustilat, jotka on alueelle rakennettu, mutta jo hävinneet. Siunauksia on toimitettu useassa seurakunnassa myös kellotapuleissa, mutta koska kyse on erillisestä rakennustyyppistä, ei näitä rakennuksia ole otettu mukaan tutkimukseen. Aineisto ei keskity vain evankelisluterilaisen kirkon siunauskappelirakennuksiin, vaan tutkimukseen on otettu mukaan myös eri uskontosuuntien tai uskonottomien/vapaiden suuntauksien kirkko- ja hautausmailla sijaitsevat siunauskappelirakennukset sekä muualla kuin hautausmailla esimerkiksi sairaala-alueilla olevat siunauskapelit.

Tutkimusalueeksi rajautui Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakuntien muodostama 33 kunnan ja kaupungin alue. (Kuva 1.) Tutkimustyön alussa alueen rajaamisen vaihtoehtona oli myös hiippakuntajaon mukainen tutkimusalue, mutta tällöin tutkimusalueen koko olisi kasvanut hyvin suureksi, sillä Lapuan hiippakunta ulottuu myös Keski-Suomen ja Satakunnan maakuntien puolelle. Tutkimusalueesta olisi samalla jäänyt pois rannikon ruotsinkieliset seurakunnat, jotka kuuluvat Porvoon hiippakuntaan.⁸ Tutkimusalueen rajaustapa hiippakuntajaon avulla olisi muodostunut hyvin monimutkaiseksi ja siten päädyttiin käyttämään nykyisiä maakuntia tutkimusalueen rajauksena. Tässä työssä käytetään paikkakuntien ryhmittelyssä ja nimityksissä vuoden 2014

⁶ Luoma 1996/2006, Viitattu 28.11.2014.

⁷ Kurkela, Tilastollinen tiedonkeruu. Tilastokeskuksen www-sivusto, Viitattu 2.5.2015.

⁸ Mikä on hiippakunta? www.lapuanhiippakunta.fi <http://www.lapuanhiippakunta.fi/fi/perustiedot/#.VlymOrTotZQ> luettu 30.11.2015.

jälkeistä kuntajakotilannetta ja sen mukaisia kuntien ja kaupunkien nimiä. Nykyisiä kuntien /kaupunkien nimiä on käytetty listauksien pääluokkana ja ns. vanhoja kuntia/seurakuntia näiden alaryhminä.

Tutkimusalueen rajauksessa pohdittiin myös tutkimuksen keskittämistä Etelä-Pohjanmaan maakuntaan, mutta tällöin todettiin ongelmana, että mikäli tutkimusalueeksi valittaisiin vain yksi maakunta, ei alue muodostaisi historiallisesta näkökulmasta katsottuna minkäänlaista perusteltua kokonaisuutta. Mikäli tutkimus rajattaisiin vain nykyisen Etelä-Pohjanmaan maakunnan alueelle, jäisi rajauksen vuoksi tutkimusalueen ulkopuolelle merkittävimmät vanhimmat pohjalaiset kirkolliset paikkakunnat. Näiden paikkakuntien poissulkeminen tutkimuksesta olisi tutkimuksen aineiston kannalta ollut haitallista, sillä nykyisin Pohjanmaan maakunnan alueella sijaitseva, koko alueen vanhin kirkollinen keskus Vaasa/Mustasaari on vaikuttanut kaikkeen ympäröivän alueen kirkolliseen toimintaan ja rakentamiseen. Nykyinen maakuntajako on peräisin 1990-luvulta, joten tutkimusalueen ulottaminen kahteen nykymaakuntaan, on siten luonnollinen alueen historiallisen kehityksen näkökulmasta.

Kuva 1 Tutkimusalueeseen kuuluu Etelä-Pohjanmaan (sininen) ja Pohjanmaan (ruskea) maakuntien alueet. Keski-Pohjanmaan maakunnan alue (vihreä) ei kuulu tutkimusalueeseen. Kartta: Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus.

Seurakuntien, kirkkojen – kirkkomaiden ja hautausmaiden ja tietenkin itse siunauskappelirakennuksien määrä on kahden maakunnan alueella melko suuri ja aineiston laajuus on vaikuttanut tutkimusaineiston tiedon keruuseen ja itse kohteiden eli rakennusten tutkimustyön tarkkuuteen. Kahden maakunnan alueen siunaushuoneet ja – kappelit antavat kuitenkin kokonaisuutena laajan kuvan siunauskappeliensa ominaisuuksista, rakentamisesta sekä käytöstä ja aineiston tulkinta saa siten laajemman merkittävyyden.

Näiden tutkimuksen strategisten valintojen kautta tutkimusaineiston analysointiin on valikoitunut luokittelu ja tyypittely. Luokittelu ja tyypittely koetaan nykytutkimuksessa ehkä hieman vanhanaikaisina, mutta nämä analyysimenetelmät soveltuvat hyvin juuri rakennusten perustietojen käsittelyyn eli kvantitatiivisen aineiston tuottamaan määrälliseen tietoon, jota voidaan tulkita ja analysoida myös laadullisesta näkökulmasta. Tällöin tutkimusaineistoa käsitellään kvantitatiivisen laadullinen analyysin avulla luokitellen tutkimusaineistoa erilaisiin määrällisiin luokkiin.⁹

Luokittelun ja tyypittelyn tuottaman tiedon analysointia jatketaan vertaamalla tuloksia rakennustyyppien sisällä sekä kirkolliseen rakentamiseen yleensä. Tämän kautta pyritään tulkitsemaan koko rakennustyyppien kehitystä alueella.¹⁰ Tutkimuksen toimintatapana on aiheen lähestyminen olemassa olevien rakennusten kautta sekä rakennuksiin liittyvien arkistolähteiden sekä muistitiedon avulla.

Tutkimusaineisto on koottu vuosien 2010–2015 aikana inventoimalla tiedossa olevat tutkimusalueen siunauskappelirakennukset. Tutkimusalueella on kaikkiaan yli sata hautausmaata, kirkkomaata sekä sairaala-alueita¹¹, joilla on edelleen olemassa kaikkiaan 58 siunauskappelirakennusta. Olemassa olevista rakennuksista vajaa puolet eli 24 rakennusta on edelleen siunauskäytössä ja muiden rakennuksien käyttö on muuttunut tai ne ovat tyhjillään. Kokonaisuudessa alueella on ollut yhteensä 82 siunauskappelia tai niihin rinnastettavaa rakennusta. (Liite 2 ja 3). Tutkimuksen ulkopuolelle on voinut jäädä yksittäisiä olemassa olevia ja erityisesti jo hävinneitä evankeliseen kirkkoon kuulumattomien yhteisöjen tai yleisten laitoksien siunauskappeleita, joiden tietoja ei ole tämän tutkimuksen yhteydessä löydetty. Siunauskappelirakennusten tietoja ei ole aiemmin järjestelmällisesti tallennettu, joten tutkimustyössä on ollut vaikeaa löytää niitä rakennuksia, jotka ovat jo hävinneet.

⁹ Alasuutari 2011, 203–211.

¹⁰ Alasuutari 2011, 243, 251.

¹¹ Pasanen, Tapper 2010, Liite 6, MAA.

Alueen laajuuden ja kappeleiden suuren määrän vuoksi yksityiskohtaista dokumentointia rakennuksista ei ole tässä tutkimuksessa tehty, vaan kohteet on inventoitu rakennuskohtaisesti tallentaen jokaisen rakennuksen perustiedot eli rakenteet, materiaalit sekä rakennushistorian pääkohdat. Inventoinnin kautta on pyritty saamaan riittävä tietopohja rakennuksien luokittelun ja tyyppittelyn mahdollistamiseksi sekä ilmiön kehittymisen arvioimiseksi. Inventointikäynneillä on mahdollisuuksien mukaan haastateltu seurakuntien henkilökuntaa tai muita kiinteistöön liittyviä henkilöitä rakennuksien käytön ja muutosten selvittämiseksi. Rakennukset on dokumentoitu valokuvain mahdollisimman laajasti ja rakennuksien rakentamiseen liittyvää rakennushistoriaa on selvitetty arkistotutkimuksella ja inventointiin mahdollisesti liittyneillä haastatteluilla.

Sekundäärisinä lähteinä on työssä käytetty paikallishistorioita, seurakuntien ja sairaaloiden historiikkeja, hautausmaainventointeja sekä muita paikallishistoriallisia lähteitä, joista on etsitty tietoa mahdollisista paikkakunnalla olevista tai sijainneista siunauskappeleita. Lisäksi kartoituksessa on hyödynnetty Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan alueella käytössä olevaa Kioski-tietokantaa¹², johon on tallennettu alueen rakennusten inventointitietoja sekä eri kunnista tehtyjä erillisiä rakennusinventointitietoja. Siunauskappeleiden olemassaolon varmennuttua on tutkimuksen kohdekohtaisessa eli tarkemmassa tutkimuksessa tutkittu primäärilähteinä itse rakennuksia ja tarpeen mukaan seurakuntien arkistojen kalustoluetteloja, kunnalliskokouksien sekä kirkkokokouksien pöytäkirjoja, muiden yhteisöjen lähdeaineistoa sekä kotiseutuarkistoja rakennustietojen ja valokuvien löytämiseksi. Lisäksi siunauskappeleiden rakennus- ja käyttöhistoriasta on etsitty tietoa historiallisesta sanomalehtiarkistoista ja haastatteleamalla rakennuksien käyttöön ja muutoksiin liittyen mm. seurakuntien tai muiden omistajatahojen henkilöstöä tai alueen asukkaita. Valokuva-aineistoa on kartoitettu myös Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseon, Pohjanmaan museon ja Tampereen Yliopiston Kansanperinteen arkiston kuvakokoelmista. Joistain siunauskappeleista rakennushistoriaa oli jo aiemmin selvitetty ja näitä kohdehistorioita on pystytty hyödyntämään tutkimustyössä.

Lähdeaineiston arkistolähteet on esitelty lähdeluettelossa nykyisten seurakuntien jaon mukaisesti. Sellaisten seurakuntien osalta, jotka ovat yhdistyneet yhdeksi toiminnalliseksi yksiköksi, on nykyinen seurakunta tai seurakuntayhtymä on nimetty pääarkistonmuodostajaksi ja tämän alle on koottu nykyisten kappeliseurakuntien tai seurakunnan osien arkistot. Tekstissä viitataan suoraan

¹² Kioski-tietokanta on yhteiskäytössä Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakuntien viranomaisilla. Tietokantaa hallinnoivat alueen maakuntamuseot ja siihen tallennetaan inventointitietoja rakennuksista sekä alueista. Vastaava tietokantasovellus on käytössä mm. Keski-Suomessa.

pääarkistonmuodostajaan, mikäli lähde on peräisin yhdistetyistä arkistoista, muussa tapauksessa pääarkistonmuodostaja on näkyvissä esim. kappeliseurakunnan arkiston jälkeen.

2.2 Aiempi tutkimustieto

Suomalaisista siunauskappeleista on aiemmin tehty pääosin vain yksittäisiin siunauskappelirakennuksiin kohdistuvia tutkimuksia ja tämän vuoksi olemassa oleva tutkimustieto on sirpaleista ja hajallaan. Vuoden 2015 lopussa julkaistiin kuitenkin ensimmäinen suomalaisen siunauskappelirakentamiseen liittyvä selvitys. Museoviraston ja Kirkkohallituksen yhteisessä LOHTU-hankkeessa on kerätty tietoja Suomen siunauskappelirakennuksista vuosilta 1917-2000 ja selvitys Siunauskappeli rakennustyyppinä kokoaa ja analysoi näitä rakennuksia toiminnalliselta ja arkkitehtoniselta näkökannalta.¹³ Selvityksessä esitellään siunauskappelirakentamisen historiaa ja taustoja ja keskitytään esittelemään kappelirakentamista tilojen toiminnallisesta ja rakennustyyppin kehittymisen näkökulmasta. Toiminnallisen tarkastelun kautta on löydetty siunauskappeleiden eri toimintoihin liittyviä tiloja, joiden kehittyminen on sidoksissa myös kappelirakennuksen kehittymiseen. Selvityksessä 1900-luvun kappelirakennukset luokitellaan viiteen aikakauteen juuri toimintojen näkökulmasta. Aikakausien luokat voidaan tiivistää seuraavasti

- 1920- ja 1930-luku. Suorakaiteen muotoinen, siunaustoimituksiin varattu sali on keskeisin osa rakennusta, joitain pienehköjä lisätiloja jo rakennetaan salin lisäksi. Siunauskappelit yleistyvät. Rakennustapa on perinteinen, mutta Tukholman Metsähautausmaa kappeleineen on esimerkkinä myös Suomessa.
- 1940-luku. Kappelirakentaminen keskeytyy. Pääasiassa rakennetaan kappeleita, jotka ovat jääneet kesken ennen sotia. Turun Ylösnousemuskappeli valmistui Erik Bryggmanin suunnitelmien mukaisena ja muodostui Suomen yhdeksi merkittävimmistä sakraalituloista.
- 1950-luku. Kappelirakentamisen tiivis aikakausi, jossa kappeleiden tilaohjelmat monipuolistuvat, mutta toiminnot sekä liikkumisen logistiikka myös eriytyvät. Suunnittelussa kiinnitettiin aiempaa enemmän huomiota sisä- ja ulkotilojen yhteyteen. Rakentamistapa on edelleen perinteinen.
- 1960-luku. Kappelirakentamisen voimakas kausi jatkuu ja kappeleita rakennetaan myös hautausmaille, jossa on jo aiemmin rakennettu siunauskappeli. Kokonaisuudet ovat moniosaisia ja monitoiminnallisia. Muuriaihe on tyypillinen samoin kuin luontoyhteys ja suuret lasipinnan ja modernien rakennusmateriaalien käyttö.
- 1970-luku. Kappelirakentaminen harvinaistuu. Rakentamisessa tilaryhmien ja kulkureittien eriyttäminen kehittyä ja ratkaisut ovat usein hyvin rationaalisia. Suunnittelussa moduulijattelu ja elementtituotanto näkyvät.

¹³ Lehtimäki & Lyytinen 2015, 4.

- 1980-1990. Yksittäisten siunauskappeleiden aika. Painopiste seurakunnissa enemmän korjaus- ja täydennysrakentamisessa. Suunnittelussa huomio erilaisiin käyttäjäryhmiin ja saavutettavuus ja esteettömyys nousivat esiin.¹⁴

Siunauskappeli ja siunaukseen liittyvistä tavoista ja perinteistä mainitaan useassakin hautausmaahan tai hautausmaahan liittyvissä tutkimuksissa. Siunauskappelit rakennuksina nostetaan esiin hautauskulttuuriin ja hautausmaiden historiaan liittyvissä tutkimuksissa, kuten esimerkiksi Ilmari Wirkkalan Hautausmaiden historiassa vuodelta 1945 tai Riikka Kaistin ja Martti Puhakan vuonna 2001 julkaistussa Turun hautausmaiden historiasta kertovassa Unikankareen kummulta Skanssin malmille - kirjassa¹⁵. Turun hautausmaiden historiassa esitellään luonnollisesti Turun hautausmaiden siunauskappelit ja niiden rakentamisen ja käytön historiaa, mutta julkaisussa esitetyt ajatukset kappeleista ja niiden käytöstä ovat hyvin yleistettävissä koko Suomen mittakaavalle. Lisäksi siunauskappeleita sivutaan artikkeleissa kirkkorakentamisesta ja hautausmaiden kehityksestä, mutta kappeleiden rooli näissä on hyvin pieni.

Siunauskappelit tuodaan luonnollisesti esille yksittäisissä hautausmaiden historiikkeissa, mutta itse rakennusta ja sen edustamaa rakennustyyppiä ei ole analysoitu. Tuula Airio nostaa esille Lepolan hautausmaan historiaa esittelevässä julkaisussa erityisesti taiteilija Ilmari Wirkkalan roolin hautausmaiden ja siunauskappeleiden suunnittelijana 1900-luvulla. Wirkkalan ja Hautausmaan Ystävät – yhdistyksen aktiivisen toiminnan kautta vakiintui suomalaiseen hautausmaakulttuuriin hautojen ja hautausmaiden hoidon periaatteet. Ilmari Wirkkala laati merkittävän määrän suunnitelmia hautausmaiden järjestämiseksi ja kaunistamiseksi. Useaan seurakuntaan hän on laatinut myös ehdotuksen siunauskappelin rakentamisesta tai uudistamisesta, näistä kuitenkin kaikki eivät toteutuneet.¹⁶

Yksittäisenä merkittävänä kohteena on Erik Bryggmanin Turun Ylönousemuskappelin rakennusta ja tiloja tutkittu ja analysoitu sekä arvioitu kansainvälisestikin. Rakennuksien suunnittelun näkökulmasta siunauskappeleita käsitellään myös muiden merkittävien suunnittelijoiden elämäntyötä ja tuotantoa käsittelevissä julkaisuissa, tällöin siunauskappelit on esitelty suunnittelijan tuotannon osana. Tällainen julkaisu on mm. arkkitehti Unto Ojosen tuotantoa esittelevä kirja Koivun ja tähden alla. Muutamia eri tieteenalojen (taidehistoria, käytännön teologia, arkkitehtuuri) pro gradu-tutkimuksia on tehty koskien yksittäistä tai muutamaa siunauskappelia, mutta ennen

¹⁴ Lehtimäki & Lyytinen 2015, 41-80.

¹⁵ Kaisti & Puhakka 1999, 21–22, 35–38.

¹⁶ Airio 2010, 40-46, 86-87.

- 1930-1950-luvun kappelit Ajanmukaiset, suuremmat kokonaisuudet, joissa kappeleihin yhdistyy muita toimintoja mm. krematorio. Rakennuskokonaisuudessa voi olla kaksikin siunauskappelia. Sisätilat kappeleissa ovat edelleen perinteiset.

- 1950-1970-luvun kappelit Uudistuvat ja perinteiset kappelit. Tämän ajanjakson kappeleista osa oli suunniteltu jo aiemmin ja toteutettiin vasta nyt samalla kun materiaalipula leimasi toisen maailmansodan jälkeistä aikaa. Nämä kappelit olivat melko perinteisiä, mutta myös uuden aikakauden suunnittelu tuli siunauskappelirakentamiseen. Aikakausi on rakennustyylien osalta sirpaleinen.

- 1970-2000-luvun kappelit Yksinkertaiset ja luonnonmukaiset kappelirakennukset leimaavat tämä nykyaikaa lähestyvää ajanjaksoa. Suuret kappelikokonaisuudet, joissa toiminnot laajenevat edellisten kausien kappeleista tulevat ajankohtaisiksi seurakuntien kasvun ja kaupungistumisen myötä. Siunauskappeli ovat rakennusmassana melko suljettuja, mutta tilojen luontoyhteys on tärkeä. Kappeleiden neutraali luonne on tärkeää, jotta ne soveltuvat erilaisille käyttäjäryhmille.²⁰

Tehty tutkimus kohdistuu 1900-luvun siunauskappeleihin, mutta nostaa esille myös hautausoimituksen muuttumisen ja sitä kautta myös 1800-luvun toiminnan ja rakentamisen. Siunauskappeleita tai niitä vastaavia tiloja Karlsmo katsoo, että on tehty jo 1800-luvulla ja ruotsalaisilla kirkkomailla on ollut säilytyshuoneita (bisättningshus) tai vastaavia, joita on käytetty myös siunaustoimituksiin. 1800-luvun hautaustavat ovat hyvin yhtäläisiä suomalaisen hautausperinteen kanssa, sillä siunaustoimitus on tapahtunut molemmissa maissa jumalanpalveluksien yhteydessä, yleensä ennen kirkonmenoja kirkkomaalla tai kappelissa. 1800-luvun lopulla tai viimeistään 1900-luvun alussa Ruotsissa siunaustoimitus erkaneet jumalanpalveluksesta ja muodostuu yksityiseksi toimitukseksi, jolle siunauskappeli on usein keskeinen tila.²¹

²⁰ Karlsmo 2005, 335-143.

²¹ Karlsmo 2005, 49 -60.

2.3 Käsitteet

2.3.1 Tutkimustyöhön liittyviä käsitteitä

Siunauskappelirakennuksien kartoittaminen ja tutkiminen kohdistuu itse rakennukseen ja siihen liittyvään arkisto- ja muistitietoon. Rakennusperinnön tutkimuksessa käytetään yleisesti menetelminä yksittäisten rakennusten, rakennusryhmien ja kokonaisuuksien sekä rakennetun kulttuuriympäristön kohdalla menetelminä inventointeja, dokumentointeja ja rakennushistoriallisia selvityksiä (RHS).

Inventointi määritellään useissa lähteissä laajahkoon alueeseen kohdistuvaksi yleisselvitykseksi, joka on rakennusperinnön ja maiseman ominaispiirteiden määrämuotoista keräämistä ja analysointia. Inventoinnissa kerätään, järjestetään ja tuotetaan tietoa esim. kulttuuriympäristön nykytilasta ja siihen johtaneista syistä. Inventointiin ja selvityksiin perustuu kaikki tieto kulttuuriympäristöstä. Inventoinnista käytetään usein tarkempaa termiä rakennusinventointi, kun selvitystyö kohdistuu pelkästään rakennuksiin. Myös maisemia ja luontoa yms. voidaan tutkia inventoinnin keinoin.²² Inventointi voi tarkoittaa myös kenttätöitä, jossa tehdään yksittäisen rakennuksen ulkoasun tutkimusta ja huone- ja tilakohtaisia selvityksiä. Inventoinnissa käytetään tällöin huonekohtaisia lomakkeita sekä julkisivu- ja pohjapiirustuksia ja tavoitteena on kirjata talteen pinnat ja pintamateriaalit sekä ajoittaa eri rakennusosat ja tallentaa listatyypit, kiinteä sisustus ja kalustus.²³ Samanlaisella määrittelyllä Korjausrakentamisen strategiassa esitellään termi rakennusinventointi.²⁴ Tällaista tarkempaa, yksityiskohtaisempaa inventointia vastaava termi on dokumentointi, jolla tarkoitetaan tiedon keräämistä ja tallentamista rakennuksista. Museovirasto määrittelee dokumentoinnin kulttuuriperinnön fyysisten ominaisuuksien tallentamiseksi lähinnä mittaamalla tai valokuvaamalla ja näytteiden avulla.²⁵ Tällöin dokumentointi liittyy yleensä restaurointi- tai inventointiprosessiin. Dokumentointiin sisältyy ajallista rakennusvaiheiden ja kerrostumien arviointia. Työn keskeisen tavoitteen on määritellyt C. J. Gardberg jo vuonna 1953 julkaistussa Rakennustutkimuksen oppaassa, että ”*työ on suoritettava niin täydellisesti, että talosta*

²² Korjausrakentamisen ja rakennusperinnön käsitteitä. <http://www.rakennusperinto.fi/>. Viitattu 27.8.2014; Korjausrakentamisen strategia 2007-2017, 2007, Liite 6.

²³ Mattinen 1998, 67-69, Liite 3.

²⁴ Korjausrakentamisen strategia 2007-2017, 2007, Liite 6.

²⁵ Korjausrakentamisen ja rakennusperinnön käsitteitä. <http://www.rakennusperinto.fi/>. Viitattu 27.8.2014.

kokonaisuutena sekä sen yksityiskohdista saa oikean käsityksen vielä senkin jälkeen, kun se on hajotettu.²⁶”

Tutkimuksessani olen tehnyt tiedon koontia koskien valitsemani alueen yhtä rakennustyyppiä. Kun valitaan inventointityöhön aiheeksi esimerkiksi yksittäinen rakennustyyppi, voidaan selvitystyötä kutsua sektori-inventoinniksi²⁷ tai teemainventoinniksi. Inventointi kohdistuu silloin valittuun rakennustyyppiin tai ilmiöön ja on usein vielä ajallisestikin rajattu.

Inventointi-termillä on siis hieman toisistaan poikkeavia sisältömääritelmiä ja tässä tutkimuksessa tarkoitan inventoinnilla siunauskappelirakennusten yleisluontoista tutkimusta, jolla pyrin listaamaan kunkin yksittäisen rakennuksen perustiedot.²⁸ Vastaavasti dokumentoinnilla tarkoitan rakennuksen tai sen osan tarkempaa, tallentavaa tutkimusta, jolla määritetään kohteen nykytila ja ominaisuudet sekä rakenteet detaljeineen. Tutkimustyössä käytetystä inventointikortista on esitetty mallikappale liitteessä 1. Perusdokumentoinnin tasoista kohdetutkimusta ei tässä tutkimuksessa tehdä.

²⁶ Gardberg 1953, 3.

²⁷ Tällaisia inventointeja on tehty esim. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen (vuoteen 2010 asti Länsi-Suomen ympäristökeskus) alueella esimerkiksi pappiloista, kouluista, vesimyllyistä.

²⁸ Andersson 1999, 1-2.

2.3.2 Rakennusperintöön ja kirkollisiin rakennuksiin liittyviä käsitteitä

Siunauskappelit ovat osa suomalaista kulttuuriperintöä, jolla tarkoitetaan ihmisen toiminnan vaikutuksesta syntyneitä henkistä ja aineellista perintöä. Aineellinen kulttuuriperintö voi olla joko irtainta, kuten esimerkiksi kirjat ja esineet tai kiinteää kuten esimerkiksi rakennusperintö.²⁹

Kulttuuriperinnön osa on kulttuuriympäristö, joka tarkoittaa ihmisen elinympäristöä, jota ihmisen elinkeinot ja asuminen on muokannut aikojen kuluessa. Kulttuuriympäristö muodostuu rakennetusta kulttuuriympäristöstä eli rakennusperinnöstä, maisemasta ja luonnonympäristöstä. Tässä kulttuuriympäristössä näkyvät kulttuurin vaiheet ja ajallinen muutos sekä alueen maisemalliset ja toiminnalliset erityispiirteet. Kulttuuriympäristö muuttuu ja uusiutuu jatkuvasti rakennetun ympäristön ja maiseman osalta ja tämän osana ovat siunauskappelirakennukset.³⁰

Siunauskappelit sijaitsevat useimmiten kirkkomaalla tai hautausmaalla. Kirkkomaalla tarkoitetaan kirkkoa ympäröivää aluetta, jota voidaan käyttää myös hautausmaana. Kirkkomaan synonyyminä on käytetty mm. kirkkotarhaa ja kirkkopihaa. Hautausmaa voi olla myös erillinen, vainajan leposijaksi erotettu ja pyhitetty alue.³¹ Pentti Lempiäinen toteaa näistä termeistä, että kirkkomaan -termi säilyi lähes yksinomaisten hautausmaan nimityksenä käytössä 1800-luvun loppupuolelle asti, mutta tilanteen muuttuessa käyttöön otettiin sana hautausmaa kuvaamaan juuri kirkosta erillään olevaa aluetta³². Tutkimuksen lähteinä käytetyissä seurakuntien kalustoluetteloissa on kuitenkin lähes poikkeuksetta käytetty sanaa hautausmaa, mikäli sellainen erillinen alue on seurakunnassa ollut, myös varhaisempaan aikaan kuin 1800-luvun lopulla. Tässä tutkimuksessa käytän kirkkomaan nimitystä juuri kirkon läheisyydessä olevasta alueesta ja hautausmaa- nimitystä erillisestä, itsenäisestä hautausmaa-alueesta. Siunauskappeleita on rakennettu myös sairaala-alueille, mutta näillä alueilla ei ole määritelty erillistä kirkollista aluetta tai hautausmaata kappelirakennuksen ympärillä, vaan siunauskappelit kuuluvat sairaaloiden toiminnalliseen kokonaisuuteen³³.

²⁹ Korjausrakentamisen ja kulttuuriympäristön käsitteitä. Rakennusperinto.fi. Viitattu 27.8.2014.

³⁰ Teräväinen 2003,11.

³¹ Evankelisluterilaisen kirkon seurakuntien hautausmaa-alan nimikkeistö. 2003, 7,9:Suomen hautaus toiminnan keskusliiton www-sivut, Viitattu 26.8.2014.

³² Lempiäinen & Nickels 1990,15.

³³ Tutkimusalueella on kolme sairaala- aluetta: Alahärmän tuberkuloosisairaala, Seinäjoen piirimielisairaala ja Vaasan piirimielisairaala, joilla on ollut siunauskappelirakennus. Alueet ovat kaikki rakentuneet 1920–1930-luvuilla ja suunniteltu kokonaisuuksina.

Suomalaisilla hautausmailla ja kirkkomailla on kirkkojen ja kellotapuleiden lisäksi merkittävä määrä erilaisia rakennuksia: siunauskappeleita, talvihautoja, luuhuoneita, hautakappeleita, työkaluvarastoja, hautausmaan työntekijöiden sosiaalitiloja sekä käymälöitä. Tutkimuksen aineiston keruun aikana kävi ilmi, että termeinä hautakappeli ja siunauskappeli sekoitetaan usein keskenään. Lisäksi joillain paikkakunnilla oli rakennuksilla myös perinteisiä, kuntalaisten käyttämiä nimiä, jotka ovat edelleen käytössä kappelirakennuksien virallisen nimen lisänä. Tutkimustyössäni olen käyttänyt rakennuksista seuraavia nimityksiä:

- Hautakappeli eli hautahuone on hautatilan päällä ja/tai ympärillä oleva rakennus, jossa voi olla tilaa yhdelle tai useammalle vainajalle. Hautakappeleita on rakennettu myös kirkkosaliin liittyviksi huonetiloiksi, kuten esimerkiksi Turun Tuomiokirkossa. Kirkkomaille tehtiin erillisiä hautakappeleita jo 1700-luvulla ja erityisesti ne yleistyivät vuoden 1783 jälkeen, jolloin uusien hautojen perustaminen kirkkojen alle kiellettiin.³⁴

Kuva 2 Vähänkyrön kirkkomaan hautahuone. Kuva 3.8.2011

Hautarakennuksia tehtiin sekä puu- että kivirakenteisina, mutta myös sekarakenteisina, jolloin hautahuoneen maanpäälliset osat olivat puusta ja puuosan alla, maata vasten olevat rakenteet kivistä. Kansankielessä hautahuoneita on kutsuttu ainakin Jalasjärvellä korjuiksi³⁵ ja Ilmari Wirkkalan hautausmaiden historian mukaan näitä hautahuoneita on kutsuttu myös kuoreiksi, kirkkoon liittyneiden hautakuorien mukaan³⁶.

Hautahuoneita on säilynyt hyvin vähän, joten jäljelle jääneitä rakennuksia tulee käsitellä melko harvinaisena ilmiönä. Tutkimusalueella on säilynyt useampia hautahuoneita esimerkiksi Vaasan ortodoksisella hautausmaalla, Vähänkyrön kirkkomaalla (Kuva 2), Ilmajoella ja Isollajoella. Moniosaisia, muurattuja hautahuoneita on jäljellä vielä Pedersören ja Pietarsaaren kirkkomailla.

³⁴ Gardberg 2003, 47–52.

³⁵ Korju-sana on tarkoittanut hautahuonetta esimerkiksi Jalasjärven kirkkomaan haudoista puhuttaessa.

³⁶ Wirkkala 1945, 21.

- Luuhuone eli luukarsina, on rakennus, johon kerättiin luut esim. kirkon lattianalushaudoista, kun hauta vaihtoi omistajaa³⁷ tai siirrettiin hautausmaalta rivihautoista sekä hautahuoneistakin maatumattomat luut, kun tilaa tarvittiin uudelleen hautauksiin.³⁸ Luuhuoneet rakennettiin hautahuoneiden kaltaisesti joko kivistä tai puusta. Tutkimusalueella on säilynyt kaksi luuhuonetta: puurakenteinen Vöyrin kirkkomaalla sekä kivirakenteinen Pedersören kirkkomaalla (Kuva 3).

**Kuva 3 Luuhuone Pedersören kirkkomaalla.
Kuva 18.8.2012**

- Talvihauta oli myös hautauksiin liittyvä rakennus (Kuva 4.). Tämä rakennus syntyi säilytystarpeeseen, kun hautaaminen kirkkojen lattioiden alle kiellettiin ja vainajien peittäminen maahan tuli pakolliseksi. Tällöin maan jäädyttyä ei hautoja pystytty kaivamaan ja vainajat piti säilyttää kevääseen ja hautauksen toteutumiseen asti.³⁹ Talvihautoja on toteutettu erillisinä rakennuksina, mutta myös rakentamalla ruumiskellari siunauskappeleiden kellariosaksi. Talvihautoja toteutettiin myös kaivamalla maahan ison haudan muotoisia painanteita, jotka on

peitetty puukansilla, kuten C. J. Gardberg kertoo Kaustisilla tehdyn vuoden 1777 kirkon rakentamisen yhteydessä.⁴⁰ Vastaavia kaivantoja on rakennettu varhaisempina aikoina myös kirkkoteiden varteen, jossa vainajat odottivat siirtoa kirkkomaahan.⁴¹

**Kuva 4 Kurikan talvihauta vuodelta 1836.
Talvihautaa kunnostettiin kesällä 2013.**

³⁷ Gardberg 2003, 53.

³⁸ Aaltonen, Palo ym. 2005, 50.

³⁹ Gardberg 1993, 54.

⁴⁰ Gardberg 1993, 56.

⁴¹ Väyrynen 2004, 116; Esimerkiksi Alajärven Möksyn kylässä on säilynyt kuoppamainen kolmiosainen talvihautarakenne vanhan kirkkotien varrella.

Talvihautojen rakentaminen ja käyttö loppuivat vuoden 1879 Terveystieteidenasetuksen tultua voimaan. Tämän jälkeen sekä luuhuoneita että talvihautoja purettiin pois hautausmailta.⁴² Tutkimusalueella on jäljellä vain kaksi erillistä talvihautarakennusta, jotka sijaitsevat Kurikan kirkkomaalla (Kuva 4) ja Lapuan Simpsiön hautausmaalla. Kauhavan Matsompin hautausmaan talvihautarakennus on vastaavantyyppinen rakennus, mutta on mitä todennäköisimmin toiminut myös siunaustilana ja siksi tässä tutkimuksessa luokiteltu siunaushuoneiden joukkoon. Talvihautana käytettyjä kellareita on tutkimusalueella useita.

- Ruumishuone eli ruumiskylmiö on talvihautaa vastaava vainajien säilytykseen tarkoitettu rakennus tai tila, joka on kehittynyt talvihaudan seuraajaksi. Ruumishuoneessa vainajan säilytyksen luonne on muuttunut lyhytaikaiseksi kylmäsäilytykseksi. Vanhojen perinteiden mukaisesti ruumishuoneita on kutsuttu myös parihuoneeksi tai ruumiskellariksi.⁴³ Ruumishuoneita on yleensä hautausmaiden ja kirkkojen läheisyydessä erillisinä rakennuksina tai osana muuta rakennusta esim. yhdistettynä siunauskappelirakennukseen.⁴⁴ Ruumishuoneeksi kutsutaan nykyisin myös sairaaloissa olevia tiloja, jossa vainaja säilytetään ennen hautausta. Nämä rakennukset hoitavat siis samaa tehtävää kuin aikanaan talvihaudat, mutta kylmiöiden avustuksella ja ympäri vuoden. Osa vanhoista siunauskappeleista on nykyisin käytössä ruumiskylmiötiloina.

- Leikkaushuoneita eli leikkuuhuoneita on rakennettu sekä ruumishuoneiden yhteyteen tai erillisinä rakennuksina. Leikkaushuoneita on kutsuttu myös nimellä obduktiorum. Näissä tiloissa suoritettiin ruumiinavauksia ennen kuin toimenpide siirtyi sairaaloihin. Osa ruumiinavaustiloista on sijainnut kirkkomailla/hautausmailla ja osa niiden ulkopuolelle, mutta yleensä silloinkin kirkkomaan välittömässä läheisyydessä.

Kuva 5 Härmän sairaalan kappelin leikkuuhuone Kuva 11.11.2011

Varsinaisia leikkaushuonerakennuksia tai -tiloja on tutkimusalueella säilynyt vain kolme.

⁴² Aaltonen&Palo ym. 2005, 51; Ilonen 1999, 42.

⁴³ Evankelisluterilaisen kirkon seurakuntien hautausmaa-alan nimikkeistö, 2003. 15.

⁴⁴ Useissa uusimmissa siunauskappelirakennuksissa rakennus muodostuu erilaisista käyttötiloista ja ruumishuone on tällöin luonnollinen osa rakennuksen toimintaa. Näin on mm. Vaasassa, Seinäjoella ja Kauhajoella.

Erittäin hienosti on säilynyt leikkuuhuone huonekaluineen entisen Härmän parantolan (Kauhava) siunaus/ruumishuoneen yhteydessä. (Kuva 5.) Lisäksi on säilynyt rakennuksina Jalasjärven hautausmaan vieressä, nykyinen Jalasjärven museon toimistorakennus (v. 1936) sekä Karijoen kirkkomaan ulkopuolella säilynyt leikkuuhuone, jonka kellarissa on ruumishuonetila.⁴⁵

- Tikas- eli tikkahuoneita on rakennettu kirkon tikkaiden säilytykseen. Näitä rakennuksia ei ole kirkkomailla jäljellä enää ainuttakaan koko tutkimusalueella. Korttesjärvellä on kuitenkin säilynyt kirkkomaalta pois siirrettynä kirkon vanha tikashuone eli tikkahuone⁴⁶. (Kuva 6.) Rakennus on ilmeisesti Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakuntien ainoa säilynyt tämän rakennustyyppin edustaja ja erittäin harvinainen myös valtakunnallisesti.

Kuva 6 Korttesjärven tikkahuone nykyisellä paikallaan. Kuva: Risto Känsälä 1.12.2011

⁴⁵ Rakennukset. Jalasjärven museon www-sivut, Viitattu 3.5.2015.

⁴⁶ Tikashuone on nykyisin sijoitettuna Korttesjärven rantaan ja toimii venevajana.

- Asehuone on porttimainen rakennus, joiden kautta oli usein käynti kirkkomaalle. Asehuone kuuluu kiinteästi keskiaikaiseen kirkkorakentamiseen, jossa tila toimi eteistilana kirkkosaliin⁴⁷. Kirkkomailla se on toiminut samassa tehtävässä johdattaen porttirakennuksena kulkijat kohti kirkkoa ja asehuoneita on käytetty huonolla säällä myös siunauksiin.

Kuva 7 Porttihuone Vähänkyrön kirkkomaan reunalla. Kuva 3.8.2011

Asehuoneena on toiminut useassa seurakunnassa myös kellotapulien alaosa, jonka kautta on ollut kulku kirkkomaalle. Asehuoneita on muokattu seurakunnan tarpeiden mukaan ja esimerkiksi Jurvan kirkkomaalla alkuperin asehuoneeksi rakennettu tila muutettiin siunauskappeliksi. Kirkkomaiden asehuoneita on usein tutkimusalueella kutsuttu myös nimityksellä utgång eli uukkonki, joka kertoo rakennuksen porttitehtävässä toimimisesta⁴⁸. Uukkongi on saattanut olla myös erillinen porttirakennus. Tällainen erillinen porttihuone on säilynyt mm. Vähänkyrön kirkkomaalla osana kirkkomaan aitaa. (Kuva 7.)

- Siunauskappeli on rakennus tai tila, jossa vainajien siunaus suoritetaan. Siunauskappeli voi olla siis itsenäisen rakennuksen lisäksi myös erillinen tila tai huone rakennuskokonaisuudessa tai siunauskappelirakennuksessa voi olla kaksikin erillistä kappelitilaa. Siunauskappelia vastaa myös termi siunaushuone, jolla tarkoitetaan yksittäistä kappelin siunaustilaa tai joskus koko rakennusta. Siunaushuone, multaushuone ja hautaushuone ovat vanhempia nimityksiä nykyisin käsittämällemme termille siunauskappeli. Termi siunaushuone löytyy esimerkiksi Kansallisarkiston kokoelmista Ruotsinsalmen linnoituksen piirustuksista vuodelta 1854, joissa on esitetty sotilassairaalan ruumishuone ja siunaushuone.⁴⁹ Siunauskappelille löytyy vielä muitakin nimityksiä ja tutkimuksessa on tällöin huomioitava jokaisessa seurakunnassa käytetty termistö ja siten koko kirkollisen rakennusosan käytön vaihtelevuus ja tulkinnallisuus. Tässä tutkimuksessa siunauskappeli tarkoittaa rakennusta, joka määritellään siunauskappeliksi sen

⁴⁷ Hiekkänen 2005, 19.

⁴⁸ Uukkongi nimitys on käytössä ollut ainakin Jurvassa, Laihialla ja Vähässäkyrössä.

⁴⁹ Sotilassairaalan varusvarastolle kuuluvan rakennuksen nro 2, ruumishuoneen ja siunaushuoneen pohja-, fasadi- ja profiilipiirroksat 29.4.1854. VeSA. RKLRA. KA. <http://digi.narc.fi/digi/dosearch.ka?atun=319352.KA>. Viitattu 18.4.2013.

käytön perusteella. Siunauskappeli-nimen käyttöön ei edellytetä rakennuksen rakentamisesta tehtyä hallinnollista päätöstä vaan siunauskappelina käsitellään kaikki tässä käytössä toimineet erilliset rakennukset.

3. Kirkollinen rakentaminen ja hautauskulttuuri Suomessa

3.1 Mitä kirkollinen rakentaminen on?

Nykyisen Kirkkolain mukaan

”Kirkollisia rakennuksia ovat kirkot ja kellotapulit, siunaus- ja hautakappelit sekä hautausmaalla olevat niihin rinnastettavat rakennukset. Kirkkopihaan, sen ja hautausmaan aitaan ja porttiin sekä sankarihautausmaahan sovelletaan, mitä kirkollisista rakennuksista säädetään.⁵⁰”

Lain mukaisessa kirkollisen rakennuksen määritelmässä näyttää painottuvan rakennuksen tarkoitus sekä rakennuksessa toteutettava toiminta. Yleisesti kirkolliseksi rakennukseksi mielletään kirkot ja erilliset käytössä olevat uudet siunauskappelirakennukset. Kirkkojärjestyksen mukaan nämä rakennukset myös vihitään käyttöön. Vihkiminen ei kuitenkaan muuta rakennusta kirkolliseksi, vaan kirkollisen rakennuksen status syntyy rakentamiseen liittyvän päätösprosessin kautta.⁵¹ Kirkkojärjestys edellyttää myös, että seurakunnan hallinnassa oleva paikka, jossa on ollut siunauskappeli, on seurakunnan toimesta merkittävä muistotaululla tai muulla muistomerkillä.⁵² Kappelit koetaan siis hallinnollisestikin merkittäviksi rakennuksiksi. Kirkkolain mukainen kirkollisen rakennuksen määritelmä huomioi myös kellotapulit ja hautakappelit, joiden tarkoitus ei ole olla kirkollisen toimituksen ympäristö vaan lähinnä toimintaan liittyvä tukirakennus. Näiden lisäksi laki ulottaa kirkollisen rakennuksen käsitteen koskemaan myös osaa muusta kirkkomaiden rakennuskannasta ilmoittamalla, että kirkollinen rakennus on myös kaikkiin näihin edellisiin rinnastettava rakennus ja lisäksi kirkkopihaan, aitaan ja porttiin sovelletaan samoja määräyksiä.⁵³ Kun hautausmaalla on ollut useita erityyppisiä rakennuksia, on vaikea määritellä mikä näistä on kirkollinen ja mikä ei, joten talvihautojen, luuhuoneiden, tikashuoneiden ja varastorakennusten kohdalla on rakennuksen luokitus epäselvä. Kysymyksestä tulee vielä monimutkaisempi, jos rakennuksen käyttö on muuttunut ja alkuperäinen käyttö olisi voinut olla määritelmään sopiva, mutta nykyinen ei.

⁵⁰ Kirkkolaki 1054/1993, Luku 14, § 2.

⁵¹ Pihkala, suullinen tiedonanto 16.10.2014.

⁵² Kirkkojärjestys 1055/1993, Luku 14, §2 ,3, Luku 17, §3.

⁵³ Kirkkolaki 1054/1993, Luku 14, §2.

3.2 Kirkollisten rakennusten suojelu

Kirkkolaki määrittelee selkeät tavoitteet ja samalla myös selkeän ajallisen rajan kirkollisen rakennuskannan suojeluun. Kirkkolain luvun 14, § 5 kuvaa asian hyvin tiivistetysti

”Kirkollisen rakennuksen suojelun tavoitteena on turvata kirkollinen rakennettu kulttuuriympäristö osana kulttuuriperintöä, vaalia sen ominaisluonnetta ja erityispiirteitä sekä edistää sen kulttuurisesti kestävää hoitoa ja käyttöä.

Kirkollinen rakennus, joka on rakennettu ennen vuotta 1917, on suojeltu suoraan lain nojalla. Kirkkohallitus voi määrätä tätä myöhemmin käyttöön otetun kirkollisen rakennuksen suojeltavaksi, jos suojelu on perusteltua rakennushistorian, rakennustaiteen, rakennustekniikan tai erityisten ympäristöarvojen kannalta. Kirkkohallitus päättää suojelusta omasta, seurakunnan, tuomiokapitulien tai Museoviraston aloitteesta.

Rakennuksen suojelu käsittää myös sen kiinteän sisustuksen, siihen liittyvät maalaukset ja taideteokset sekä rakennuksen pihapiirin.⁵⁴”

Kirkkolaki antaa mahdollisuuden Kirkkohallitukselle ohjata ja valvoa laajemminkin kirkollisiin rakennuksiin kohdistuvia muutoksia. Kirkkolain 14. luvun 2 pykälä velvoittaa seurakuntia vahvistuttamaan kirkkovaltuuston tekemät päätökset Kirkkohallituksessa, mikäli on kyseessä kirkon jääminen pois käytöstä tai kirkollista rakennusta koskeva olennainen muutos tai purkaminen tai käyttötarkoituksen muutos. Lisäksi on ennen seurakunnan päätöksentekoa, annettava Museovirastolle tilaisuus antaa asiasta lausuntonsa, jos päätös koskee suojellun tai sellaisen kirkollisen rakennuksen, jonka käyttöön ottamisesta on kulunut 50 vuotta, olennaista muuttamista tai purkamista taikka käyttötarkoituksen muuttamista. Lausunto on pyydettävä jo asiaa koskevasta suunnitelmasta.⁵⁵

Kirkkolakia päivitettiin vuonna 2013 ja tällöin suojeluun liittyviä määräyksiä on tarkennettu koskemaan selkeämmin myös uudempia kirkollisia rakennuksia. Lain tarkistuksessa on huomioitu myös suojelun mahdollinen purkaminen, joka lain mukaan voi olla mahdollista mikäli

- rakennuksen suojelulle ei ole enää olemassa perusteita
- seurakunnalla on useita kirkollisia rakennuksia ja rakennuksen käytölle ei ole olemassa tarvetta

⁵⁴ Kirkkolaki 1054/1993, Luku 14, § 5.

⁵⁵ Kirkkolaki 1054/1993, Luku 14, § 2 ja 5.

- rakennus on vahingoittunut siten, että sitä ei enää voida saattaa ennalleen.⁵⁶

Kirkkolaki turvaa siis suoraan kirkkomaiden ja hautausmaiden vanhemman rakennuskannan, mikäli ne kuuluvat kirkollisten rakennuksien määritelmän sisälle ja ovat rakennettu ennen vuotta 1917. Mikäli kyseessä on vuoden 1917 jälkeen käyttöön otettu (ei välttämättä rakennettu vuoden 1917 jälkeen) kirkollinen tai ei-kirkollinen rakennus, on näiden rakennuksien tilanne toisenlainen. Periaatteessa mikään uudempaan kirkolliseen rakennuskantaan kuuluva rakennus ei ole suojeltu. Tällöin rakennuksissa tehtävät muutokset, käytön muuttaminen tai rakennuksen purkaminen on mahdollista, vaikkakin päätös on hyväksyttävä Kirkkohallituksessa.

Kirkkolain mukaan määrävuootta uudempia kirkollisia rakennuksia voidaan esittää suojelunalaisiksi. Tämä oli mahdollista jo ennen kirkkolain päivitystä nykyiseen muotoonsa ja vuonna 2004 suojeltiin Kirkolliskokouksen erillispäätöksellä suurehko joukko uudempia kirkkorakennuksia ja myös muutama siunauskappeli. Nykyisen kirkkolain mukainen prosessi vastaa rakennusperintölain mukaista suojeluprosessia, mutta päätöksen suojelusta tekee Kirkkohallitus. Kirkkolain suojelun ulkopuolelle jäävien ei-kirkollisten rakennuksien suojelukysymyksissä on käytössä normaalit kaava- ja lakisuojelun mahdollisuudet.⁵⁷

Maankäyttö- ja rakennuslaki antaa keinoja kaavalliseen suojeluun sekä maakuntakaava-, yleiskaava- että asemakaavatasolla. Maakuntakaavan suojelullinen ohjaus ei yleensä yllä yksittäisen rakennuksen tasolle, vaan koskee lähinnä alueita. Alueiden ja aluevarauksien kautta tuodaan esiin erityisesti valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävä rakennettu ympäristö ja kulttuurimaisema-alueet sekä valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt tulee Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan huomioida yleis- tai asemakaavoja laadittaessa ja päivitettäessä.⁵⁸

Yleiskaavassa yksittäisiä kohteita ja alueita voidaan myös merkitä suojelumerkinnöillä. Tämä tehdään useimmiten, mutta erityisesti siinä tapauksessa, että alueella ei ole eikä sinne tulla jatkossa laatimaan asemakaavaa. Suojelumerkinnät määräyksineen ovat kuitenkin yleiskaavatasolla usein melko väljiä. Yleiskaavoituksessa peilataan lain mukaisesti ylempää kaavatasoa eli maakuntakaavaa, mutta yleiskaavatasolla hautausmaiden sekä kirkkomaiden alueita tarkastellessa kiinnitetään suojelullisesti huomiota lähinnä sellaisiin kirkkoihin ja kellotapuleihin, jotka ovat

⁵⁶ Kirkkolaki 1054/1993, Luku 14, § 5b.

⁵⁷ Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999, Laki rakennusperinnön suojelemisesta 498/2010.

⁵⁸ Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999, Luvut 3. ja 4.

huomioitu myös Rakennettu kulttuuriympäristö RKY 2009⁵⁹ – inventoinnissa tai huomioitu maakunnallisesti merkittävänä ympäristöinä. Kirkkojen ja kellotapuleiden sekä niiden lähiympäristöjen listaaminen valtakunnallisesti tai maakunnallisesti merkittäviksi ympäristöiksi jättää kuitenkin usein vähäisemmälle huomiolle kirkkomaan ja hautausmaan muut rakennukset. Tämä voi muodostua ongelmaksi siunauskappaleiden suojelukysymyksissä, sillä siunauskappelit sekä muut kirkkomaan vaatimattomammat rakennukset jäävät näissä listauksissa mainitsematta. Jos rakennusta ei ole mainittu alueen kuvauksessa, katsotaan se usein vähemmän tärkeäksi. Hautausmaa-alueet merkitään yleiskaavaan usein seurakunnallisina alueina tai hautausmaa-alueina, eikä tämä toiminnallinen aluemerkinä tuo ympäristölle eikä yksittäiselle rakennukselle suojaa. Yleiskaavassa voidaan käyttää alueen käyttömerkinnän lisänä /s – merkintää, jolla alueen koko rakennuskannan ja ympäristön arvoja voidaan nostaa esille suojelullisessa mielessä. Aluetta koskeva suojelumääräys keskittyy useimmiten ympäristön säilyttämiseen, mutta määräykseen liittyvä Ympäristöministeriön ohjeistus osoittaa, että /s-määräyksellä suojellaan myös alueella olevat rakennukset sekä rakenteet.⁶⁰

Asemakaavan tarkkuus antaa paremman mahdollisuuden käsitellä kirkkomaiden rakennuksia yksittäisinä kohteina. Kaavassa voidaan myös huomioida suojelumerkinnöillä ja määräyksillä ei-kirkolliset rakennukset sekä ne kirkolliset rakennukset, jotka jäävät Kirkkolain suojelun ulkopuolelle. Alueellinen suojelumerkinä /s on käytettävissä myös asemakaavatasolla ja sen vaikutus suojelunäkökulmasta on vastaava kuin yleiskaavatasollakin. Asemakaavoissa myös kirkkolain mukainen suojelu voidaan esittää omalla kaavamerkinnällään, joka tukee ja nostaa esille kirkkolain antaman suojaa.⁶¹ Ongelmaksi muodostuu asemakaavoituksessa kirkko- ja hautausmaiden rakennuskannan huono inventointitilanne ja siten tietämättömyys kirkkomaiden ja hautausmaiden rakennuksista ja niiden historiasta.

⁵⁹ Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY: http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx. Viitattu 27.8.2014.

⁶⁰ Yleiskaavamerkinnät ja -määräykset 2003, 110.

⁶¹ Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999, Luku 7.; Asemakaavamerkinnät ja -määräykset 2003, 69.

3.3 Hautauskulttuuri Suomessa

Varhaisimmista suomalaisista hautaustavoista on löytynyt tietoa arkeologian avulla, kun muinaisjäännöksiksi luokiteltavia hautoja on tutkittu. Kaivauksien avulla on voitu selvittää, että rautakaudella Suomessa vainajat pääsääntöisesti poltettiin. 500-luvulla jKr. on merkkejä siitä, että läntisessä Suomessa vainajia alettiin haudata maahan polttamisen sijaan, mutta vasta 1050-luvun ti enoilla alkaa maahan hautaamisen tapa yleistyä Ahvenanmaalla ja Lounais-Suomessa. 1100-luvulta on löytynyt ruumishautoja myös Hämeen alueelta. Ensimmäisen Suomeen tehdyn ristiretken jälkeen vuonna 1155, myös vainajien hautaaminen itä-länsisuunnassa alkoi tulla tavaksi.⁶²

Keskiajalla sekä uudella ajalla hautaaminen kirkkojen ympärillä oleville kirkkomaille sekä itse kirkkorakennusten yhteyteen yleistyi. Turun tuomiokirkon, maan kirkollisen elämän keskuksen, mallin mukaan kirkkojen lattioiden alle haudattiin myös pitäjänkirkkoissa paikkakunnan aatelista ja joskus, tilan salliessa myös varakkaimpia talonpoikia. Useimmiten talonpojat haudattiin kirkkomaahan ja köyhemmät piijat, rengit ja torpparit haudattiin ns. rivihautoihin kirkkomaan reuna-alueilla.⁶³ Uudet haudat ja vainajan hautaamiseen liittyvät palvelukset muodostuivat vähitellen merkittäväksi tulonlähteeksi seurakunnille, kun katolisen ajan tapa hautojen kuulumisesta kirkolle muuttui ja yksityiset henkilöt pystyivät ostamaan hautapaikan omakseen.⁶⁴

Katoliselta ajalta ei siunaustoimituksen suorittamisen paikasta ole tietoja, mutta luterilaiselta ajalta kirkon ajanjaksolta on jotain tietoja tallella. Katolisen hautaustoimituksen malli muuttui yksinkertaisempaan suuntaan kun evankelinen hautaustapa tuli käyttöön 1500-luvun puolivälin jälkeen. Aluksi käytettiin mallina ruotsalaisten kirkkokäsikirjojen kaavaa, jota Mikael Agricola myöhemmin mukaili. Hautaustavoista oli karsittu katolisena aikana käytössä olleita messun osia, mutta loppujen lopuksi suomalainen hautauskulttuuri muodostui luterilaisen ja katolisen kulttuurin sekoituksena ja monet katoliset menot saivat luterilaisen vastineen.⁶⁵

1500-luvulla jo annettiin määräyksiä erillisten hautausmaiden perustamisesta, koska kirkkojen ja kirkkomaiden tilanpuute oli yleistä koko maassa ja ruttoepidemiat vaivasivat kansaa. Erillisiä hautausmaita ei kuitenkaan perustettu vielä 1500- eikä 1600-luvuilla vaan päinvastaisena ilmiönä

⁶² Gardberg 2003, 9.

⁶³ Gardberg 2003, 15, 38.

⁶⁴ Gardberg 2003, 20.

⁶⁵ Ilonen 1999, 30-31, AYA.

hautaaminen kirkkoihin yleistyi 1600-luvulla. Varattomampi väki haudattiin kirkkomaalle eikä kirkkomaiden hoitoa ei katsottu kirkon kannalta kovin tärkeäksi.⁶⁶

1700-luvulla hautaus kirkkoihin jatkui, mutta kirkkohautoista tuli ongelma seurakuntien koon kasvaessa ja haudauksien lisääntyessä. Valistuksen ajan ajattelu kyseenalaisti kirkkohaudaukset ja monet valveutuneet papit yrittivät muuttaa käytäntöä. Ruttovuosi 1773 aiheutti valtakunnan laajuisen kiellon kirkkohautauksille ja hiljalleen yleinen mielipide alkoi muuttua. Vuonna 1780 kuningas kielsi uusien hautojen myymisen kirkoista ja tapa alkoi hiljalleen vähetä. Joissain seurakunnissa kiellettiin myös vainajien siunaus kirkoissa terveydellisistä syistä ja paikoin käytännöksi tuli siunaus kellotapulissa tai ns. läpikäytävissä, hautausmaan portilla tai kirkon portaiden edessä.⁶⁷

Hautapaikkojen siirtyminen ulos kirkkomaalle aiheutti hautakapelleiden eli hautahuoneiden määrän lisääntymisen kirkkomailla. Erillisten ns. muurihautojen rakentaminen alkoi jo 1700-luvulla ja hautojen rakentaminen yleistyi vuosisadan loppupuolella kuninkaan antaman kirkkohautauskiellon jälkeen. Kappelirakennukset rakennettiin usein kirkon aitaa tai muuria vasten kirkkomaan reunalle ja sijoitustapansa vuoksi niissä on vain yksi julkisivu kirkkomaalle päin. Kaupungissa hautahuoneita oli enemmän ja saatettiin sijoittaa riviin kuten esim. Porvoossa, Pietarsaareissa ja Kristiinankaupungissa. C. J. Gardbergin mukaan malli hautoihin on ehkä saatu Tukholman Marian kirkon hautahuoneista.⁶⁸ Perhehautojen tapaisia hautahuoneita alettiin rakentaa myös kyläkunnittain talviajan haudoiksi, kun talvisin maan kaivaminen oli vaikeaa. Näitä talvihautoja on rakennettu erityisesti Pohjanmaan ruotsinkielisellä rannikolla, mutta talvihautahuoneet ovat levinneet Länsi-Suomen ja Pohjanmaan rannikkoalueille sekä niiden läheisyyteen sekä osaksi Uudenmaan ja Hämeen alueille.⁶⁹ 1700-luvun loppupuolella tilanahtaus alkoi erityisesti kaupunkien kirkkomailla olla kestänytöntä ja ensimmäiset erilliset hautausmaat perustettiin vuonna 1781 Ouluun ja vuonna 1782 Vaasaan.⁷⁰ Vuonna 1806 valmistui Turkuun ns. Skanssin hautausmaa, joka on edustavin tämän ajan uusista hautausmaista. Kuninkaallisella kirjeellä oli vuonna 1804 määrätty, että uusien

⁶⁶ Ilonen 1999, 30-31, AYA.

⁶⁷ Ilonen 1999, 32, AYA.

⁶⁸ Gardberg 2003, 47-49.

⁶⁹ Ilonen 1999, 33-35, AYA; Niukkanen 2009, 74.

⁷⁰ Gardberg 2003, 64.

hautausmaiden piirustukset oli toimitettava kuninkaan tarkastettavaksi ja että hautausmaat oli varustettava säädyllisellä aitauksella sekä paikan tarkoitus piti osoittaa merkeillä.⁷¹

1800-luvulla kirkkojen ympärillä olevat hautausmaat alkoivat täyttyä ja seurakuntia kehoitettiin perustamaan uusia, erillisiä hautausmaita. Edelleenkin uusien hautausmaiden perustamista vastustettiin ja usein päädyttiin pitkistä keskusteluista huolimatta laajentamaan kirkkoa ympäröivää kirkkomaata. 1800-luvun aikana hautausmaiden perustaminen kauemmas kirkosta alkoi kuitenkin yleistyä. Vuonna 1879 annettu Terveystoimintalaki määräsi, että hautausmaa tuli perustaa asutuksen ulkopuolelle tartuntavaaran vuoksi. Seuraavana vuonna vahvistettu Terveystoimintalaki edellytti myös että asutuskeskuksissa ja niiden vieressä sijaitsevista hautapaikoista tuli luopua 10 vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Ehdoton maahan hautaaminen tuli lain myötä voimaan ja lisäksi määrättiin, että vainajia voitiin säilyttää enintään kuusi kuukautta väliaikaisessa säilytyksessä.⁷²

Lain voimaantulon jälkeen 1890-luvulla Suomen seurakuntiin perustettiin useita erillisiä hautausmaita. Näiden erillisten hautausmaiden myötä suomalainen hautauskulttuuri alkoi hiljalleen myös muuttua. Perinteeksi muodostunut läheinen yhteys kirkon ja vainajan viimeisen leposijan välillä katkesi ja hautaustoimituksen luonne muuttui sunnuntain jumalanpalveluksen yhteydessä tapahtuneesta siunauksesta erilliseksi siunausmessuksi. Uusilla, kauempana sijaitsevilla hautausmailla ei hautaustoimitus ennen sunnuntain messua ollut mahdollista ja hautauksia alettiin järjestää myös muina viikoppäivinä.⁷³ Siunaus muotoutui itsenäiseksi kirkolliseksi toimitukseksi, joka on luonteeltaan yksityinen. Tästä kertoo myös hautajaisiin kutsumisen perinne, tilaisuus ei ollut automaattisesti avoin kaikelle kansalle vaan hautajaisiin alettiin erikseen myös kutsua. Vastaava ilmiö tapahtui Ruotsissa⁷⁴ ja molemmissa maissa vaikutti siunauskappeleiden käytön lisääntymiseen jollain alueilla.

Kirkkomaille hautaamisesta luovuttiin osassa seurakunnista, mutta Terveystoimintalain vaatimus kaikkien asutuskeskusten hautausmaiden käytön lopettamisesta ei kuitenkaan toteutunut. Hautaamiseen liittyvät rakennukset kirkko- ja hautausmailla olivat jo kuitenkin vähentyneet, sillä

⁷¹ Ilonen 1999, 33-35, AYA.

⁷² Ilonen 1999,42, AYA.

⁷³ Talve 1988, 59.

⁷⁴ Karlsmo 2005, 52-53.

talvihautoja, hautahuoneita ja luuhuoneita purettiin pois käytön loppumisen vuoksi 1800-luvun loppuvuosina.⁷⁵ Joitain yksittäisiä näiden rakennustyyppien edustajia on säilynyt siellä täällä.

Hautausmaiden suunnittelemattomuus oli vielä 1900-luvun alussakin tavallista, mutta vuosisadan alkupuolella hautausmaiden yleisilmeestä sekä kauneudesta alettiin keskustella. Pastori Wäinö Forsman, kirjailija Maila Talvio ja taiteilija Ilmari Wirkkala nostivat Hautausmaiden ystävät - yhdistyksen avulla hautausmaiden kunnan seurakuntien sivistyneisyyden mittariksi 1930-luvulla ja hautausmaiden hoidon myötä myös keskustelu hautaustoimituksen eli siunauksen paikoista lisääntyi. Hautausmaiden järjestämisen myötä myös hautaustoimituksen luonne muuttui ja hautajaiset saivat muistojuhlana toisenlaisen luonteen joka kansanryhmässä. Vuonna 1913 Kirkollisten toimitusten käsikirjassa hautaustoimituksen kaava irrotettiin lopullisesti jumalanpalveluksen yhteydestä ja hautaustoimituksen luonne muuttui yksityisemmäksi⁷⁶. Tyypillistä oli kuitenkin, että siunaustoimitus tapahtui kirkkomaalla tai siunauskappelissa, vain paikkakunnan merkkihenkilöt siunattiin kirkossa.

Toisen maailmansodan taisteluissa kaatuneiden sotilaiden siunaukset järjestettiin kuitenkin poikkeuksetta kirkossa ja sotien päättymisen jälkeen useissa seurakunnissa myös kaikki muut siunaustoimitukset siirrettiin hiljalleen kirkkoon. Monissa seurakunnissa tämä merkitsi samalla kirkkomailla ja hautausmailla sijaitsevien siunauskapelleiden jäämistä pois käytöstä. Osassa seurakunnissa siunaustoimitukset keskittyivät kuitenkin kappeleihin ja käytäntö on vaihdellut siis eri seurakunnissa. 1960- ja 1970-luvulla rakennettiin suurempiin seurakuntiin isompia siunauskappelikokonaisuuksia, joissa oli siunauskappeli tai kappeleita, ruumishuone, yhteisiä tiloja ja mahdollisesti myös krematorio. Polttohautausta oli Suomessa alettu käyttää jo 1920-luvulla, sillä Suomen ensimmäinen krematorio valmistui Helsinkiin vuonna 1926.⁷⁷ Krematoriot yleistyivät kuitenkin vasta 1960-luvulla, jolloin uudenlaisia kappeli-krematoriorakennuksia rakennettiin useita Etelä- ja Keski-Suomeen⁷⁸. Tällöin siunaustoimitus ja muistotilaisuus voitiin järjestää samassa paikassa.

2000-luvulla suomalainen yhteiskunnan kaupungistuminen on jatkunut ja tämän päivän Suomessa hautaustoimituksen ilmiö on jälleen muuttumassa. Yhteisöt, joissa ihmiset elävät ovat pienentyneet

⁷⁵ Ilonen 1999,42, AYA.

⁷⁶ Toivanen 1998, 11-12; Lempiäinen&Nickels 1990, 15.

⁷⁷ Forsius 2010, 31.

⁷⁸ Forsius 2010, 31.

ja tätä kautta myös hautajaisten luonne on muuttunut. Useassa tutkimusalueen seurakunnissa todettiin, että vielä muutama vuosikymmen sitten suuret hautajaiset tarkoittivat muutaman sadan hengen saattoväkeä, nyt suurissa hautajaisissa on hautajaisvieraita noin sata. Usein on siunaustilaisuuksia, joissa on saattajina vain lähiomaiset tai ei ketään. Tällöin siunauskappelin voi olla tunnelmaltaan intiimimpi kuin suuren kirkkosalin avaruus.

4. Millainen on pohjalainen siunauskappeli?

Tutkimusalueiden siunauskappelit on esitelty Liitteessä 3 rakennuksittain. Siunauskappeleiden listaus, johon on kerätty kappeleihin liittyviä keskeisiä asioita, on esitetty taulukkomuodossa Liitteessä 2. Kappelit on näissä esittelyissä nimetty ja lajiteltu vuoden 2014 jälkeisen kuntajaon mukaan. Kappelit on sijoitettu esittelyiin sijaintikuntansa kohdalle ja kunnat/kaupungit on listauksissa aakkosjärjestyksessä eikä Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan maakuntia ole eritelty. Liitteen 3 kappelinesittelyyn on tiivistetysti poimittu rakennuksia koskevia perustietoja sekä valokuva, mikäli rakennuksesta sellainen on ollut saatavissa. Kuvailutekstit on laadittu rakennuksista laadittujen inventointien perusteella.⁷⁹ Kohdekohtainen tarkempi tieto lähdetietoineen on löydettävissä inventointikorteista, jotka on talletettu tekijän kotiarkistoon. Inventointikortin esimerkki on esitelty tämän työn Liitteessä 1. Kappelien esittelyssä on mukana myös muutamia rakennuksia, joiden käytöstä siunaustilana ei ole saatu varmuutta, mutta jotka todennäköisimmin ovat historiansa aikana olleet siunauskäytössä.

Etelä-Pohjanmaan maakunnan alueella on siunauskappelirakennuksia laajalti koko maakunnan alueella. Maakunnan nykyisistä 18 kunnasta vain Alavudella, Alajärvellä, Isollajoella sekä Soinissa ei ole ollut erillistä rakennusta siunauskäyttöön. Alueella on ollut kaikkiaan 42 rakennusta, jotka ovat olleet siunauskäytössä ja näistä on vielä jäljellä 26. Siunauskäytöstä pois jääneistä rakennuksista osa on tyhjillään tai varastotiloina ja muutama toimii kirkkomuseotilana, loput on purettu. Alueella on edelleen siunauskäytössä 11 rakennusta.

Pohjanmaan maakunnan alueella siunauskappelirakennuksia on ollut lähes jokaisessa eli yhteensä 14 nykyisessä kunnassa. Tutkimusalueen tällä osalla on Korsnäsin kunta ainoa, jossa ei tiedetä olleen kappelirakennusta. Maakunnan alueella on ollut kaikkiaan 42 siunaustoimituksiin liittyvää rakennusta ja näistä on säilynyt valtaosa eli yhteensä 32 kappelia. Kappeleista on edelleen siunauskäytössä 16 rakennusta ja käytöstä poistuneet kappelirakennukset ovat naapurimaakunnan tapaan joko purettu, jätetty tyhjilleen tai ovat käytössä varastotiloina, ruumishuoneena tai museotiloina.

⁷⁹ Inventointikortit, OOA.

4.1 Kappelirakennuksien nimityksiä

Tutkimustyössä nousi esiin siunaustilojen nimityksien kirjavuus eri alueilla sekä eri lähteissä. Vanhimmat tutkimusalueen siunauskappelirakennukset on rakennettu 1800-luvulla, jolloin seurakuntien kirjauskielenä oli ruotsin kieli, usein vielä 1870-luvullekin asti. Nimitykset, joita on kirjattu inventaarioluetteloihin sekä pöytäkirjoihin vaihtelevat ja virallisen asiakirjanimityksen lisäksi oli seurakuntalaisilla vielä usein omia nimityksensä kappelille. Siunauskappelina käytettyä rakennusta on mm. Kauhavalla kutsuttu nimellä saatto- eli hautaushuone⁸⁰ ja Kortesjärvellä nimellä multaushuone⁸¹. Jurvassa ja Laihialla siunauskappelia on kutsuttu myös uukkangiksi⁸² ja Ähtärissä ullakoksi⁸³. Asehuoneita käytettiin vainajien siunaamiseen usealla paikkakunnalla, samoin kuin kellotapuleiden alaosia.

Siunaus- eli hautauskappeleista tai vastaavista tiloista on tutkimusalueen seurakuntien kalustoluetteloissa sekä paikallishistorioissa yms. käytetty siunauskappeli-nimen lisäksi mm. seuraavia termejä:

- begrafningshus
- begrafnings salong
- rum för jordfästade av lik tai jordfästningsrum
- bisättningshus
- vintergrafhus tai wintergrafshus
- wapenhus
- likhus tai likrum
- bårhus tai bårum
- paarihuone
- multaushuone
- hautaushuone.

⁸⁰ Pietiläinen 1999, 429, 434.

⁸¹ Ilkka 16.5.1907.

⁸² Koskimies-Envall 2002,83: Ikola 2004, 230.

⁸³ Hämäläinen 2011.

Näistä wapenhus- sekä likrum- termeillä on useampi merkitys. Wapenhus on suorana käännöksenä asehuone, mutta porttihuoneeksi rakennettuna asehuoneet olivat useimmiten osana kirkkomaan aitarakennetta. Asehuone-nimitys lienee keskiaikainen jäännös kirkkoon liittyvästä eteistilasta, joka on rakennuksena irtautunut itse kirkkorakennuksesta ja muuttunut kirkkomaan porttirakennukseksi. Tutkimusalueen asehuoneet ovat olleet läpikuljettavia ja alun perin siis kirkkomaan aidan osia. Wapenhus-sanana käännös mm. Jurvassa ja Laihialla on multaushuone. Molemmilla paikkakunnilla näitä rakennuksia on käytetty siunaustoimituksien pitopaikkana. Vastaavasti likrum-termi voi tarkoittaa sekä ruumishuonetta että hautaushuonetta. Lik- sanan suora käännös on ruumis, mutta sanaa käytetään myös hautaus-tarkoituksessa, kuten likpsalm - hautausvirsi, liktal – hautauspuhe. Likhus / likrum on sekä sanan käännöksien että asiayhteyksien puolesta tulkittavissa tilaksi, jossa toimitetaan hautaan siunauksia ja useilla paikkakunnilla käännös onkin hautaushuone.

Bårrum tai barrum – termit vastaavat parihuone-termiä, mutta tälläkin ilmauksella on tarkoitettu rakennusta, jossa vainajia siunataan. Maalahden kirkkomaalla bårhus on käännetty termiksi hautaushuone. Myös rum för jordfästade av lik, jordfästningsrum tai jordfästningshus sekä bisättningshus – termejä on käytetty eri seurakuntien kalustoluetteloissa, kun on kerrottu siunaustiloista.

4.2 Siunauskappeleiden esiintyminen ja sijoittuminen

Tutkimusalueella on yhteensä 33 kuntaa ja kaupunkia, joissa on jokaisessa kunnassa yksi tai useampi suomen- tai ruotsinkielinen evankelisluterilainen seurakunta sekä usein myös yksi tai useampi muiden uskonto-suuntien seurakunta. Siunauskappelirakennuksista pääosa on rakennettu evankelisluterilaisien seurakuntien hautausmailla tai kirkkomaille, mutta myös muiden kirkkokuntien tai kirkkoon kuulumattomien eli ns. vapaiden suuntien hautausmailla. Kuntaliitosten sekä seurakuntien yhdistymisten seurauksena joissain kunnissa voi olla myös useita kappeliseurakuntia ja siten kunnan alueella voi olla myös useita siunauskappeleita. Hallinnollisten muutoksien vuoksi kappelirakennuksien määrä seurakuntaa kohti ei siis kerro suoraan kappelirakennusten yleisyydestä eri paikkakunnilla. Tutkimusalueen nykyisten kuntien alueella vain viiden kunnan alueella ei ole ollut siunauskappelia, mutta näidenkin kuntien seurakuntien osalta on tiedossa, että siunauksia on toimitettu kirkon lisäksi myös muualla, useimmiten kellotapulissa. Tutkimusalueen kokonaisuutta tarkastellessa voidaan todeta, että siunauskappelirakennuksia sijaitsee melko tasaisesti ympäri aluetta.

Kuva 8. Vähänkyrön siunauskappeli talvella. Kuva 9.1.2010

Pohjalaisista siunauskappeleista joka toinen rakennus on alun perin rakennettu kirkkomaille tai sen läheisyyteen. Erillisillä hautausmailla, kuten Vähänkyrön toinen siunauskappeli (Kuva 8.), sijaitsee tai on sijainnut 36 kappelirakennusta eli noin 43 % kaikista kappeleista ja vain neljä kappelia (vajaa 5 % kaikista kappeleista) on alun perin rakennettu aivan muuhun ympäristöön. Rakennuksen

sijainnin laskennassa ei ole eritelty hautausmaiden ylläpitäjiä. Huomioitava kuitenkin on, että tutkimusalueen siunauskappeleista 8 rakennusta eli vajaa 10 % kappeleiden kokonaismäärästä sijaitsee muualla kuin evankelisluterilaisten seurakuntien kirkko- tai hautausmailla.⁸⁴ Muualla kuin kirkkomaalla tai hautausmaalla sijaitsevista kappeleista kolme on rakennettu sairaaloiden yhteyteen ja yksi kirkkomaalle alkuperin rakennettu kappeli on siirretty pois kirkkomaalta nykyiselle paikalleen museorakennukseksi⁸⁵.

Taulukko 1 Kappelien sijoittuminen

Kappeleiden sijainti	Kappeleiden lukumäärä	Osuus kaikista rakennetuista	Säilyneiden kappeleiden määrä	Osuus kaikista säilyneistä kappeleista
Kirkkoma	42	51,1 %	27	46,6 %
Hautausmaa	36	43,4 %	26	44,8 %
Muu alue, esim. sairaala	4	4,9 %	5	8,6 %

Kirkkojen viereen rakennettujen siunauskappeleiden suuri määrä (Taulukko 1.) ja niiden määräävä osuus tutkimusaineistosta osoittaa ristiriidan yleisen käsityksen kanssa. Useat arvostetut tutkijat ovat todenneet, että siunauskappeli rakennustyyppinä syntyi, kun erillisiä hautausmaita 1800-luvun loppupuolella alettiin perustaa kauemmas kylien keskustoista eli kirkkoa ei lähellä ollut.⁸⁶ Tämän vuoksi siunauskappeli on mielletty erityisesti erillisten hautausmaiden rakennukseksi, kuten uusimmassa siunauskappeliselvityksessäkin on todettu⁸⁷. Pohjalaisten kappeleiden osalta näin ei kuitenkaan ole, vaan siunaustiloja on alkuperin rakennettu enemmän kirkkojen läheisyyteen kuin hautausmailla. Myös tarkastellessa säilyneitä rakennuksia, on painopiste kirkkomailla sijaitsevissa kappeleissa, vaikkakin hautausmaiden kappeleita on säilynyt

⁸⁴ Tässä laskennassa on huomioitu erillisinä olevista rakennuksista Laihian nykyinen siunauskappeli kirkkomaalle kuuluvaan luetteloon ja Jepuan siunauskappeli hautausmaiden luetteloon.

⁸⁵ Ilmajoen seurakunta myi vanhan siunauskappelin Ilmajoen museoyhdistykselle ja rakennus siirrettiin Ilmajoen museoalueelle kirkkomuseoksi vuonna 1936.

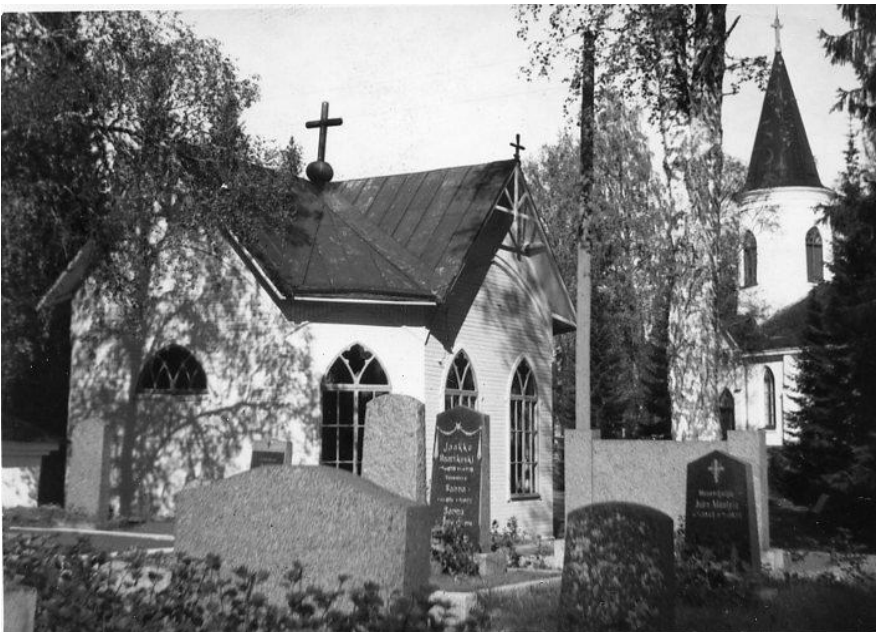
⁸⁶ Knapas 2007, 84; Lehtimäki&Lyytinen 2015, 39; Siunauskappeli rakennuksen syntyminen selitetään näin mm. Suomen kulttuurihistoria- julkaisussa.

⁸⁷ Lehtimäki&Lyytinen 2015, 39.

lähes yhtä paljon. Hautausmailla on säilynyt yhteensä 26 kappelia, kun vastaavasti kirkkomailla on säilynyt 27 kappelirakennusta. Kaikki sairaala-alueille rakennetut kappelit ovat edelleen olemassa.

Kappeleiden sijoittumista voidaan tässä tapauksessa tarkastella sekä rakennusajankohdan että nykytilan näkökulmasta, tulos on likimain samanlainen verrattaessa kirkkomailla ja hautausmailla rakennettujen kappeleiden yleisyyttä. Se onko näin ollut myös koko Suomen alueella, tulee selviämään vasta siunauskappeleiden tutkimuksen laajentumisen myötä.

Tutkimusalueella kirkkomailla sijaitsevat vanhimmat siunauskappelit ja multaushuoneet ovat kuitenkin sijainneet kirkkomailla, jossa ne usein ovat tai ovat usein alkuperin olleet osana kirkkomaan aitarakennetta. Porttirakennuksen toiminto näkyy erityisesti osassa 1800-luvulla rakennetuista siunaushuoneista, jotka ovat usein läpikuljettavia. Näitä rakennuksia on usein kutsuttu myös asehuoneiksi tai uukkongeiksi. Läpikuljettavuus on muodostunut kappelirakennuksissa osittain myös tunnusomaiseksi elementiksi ja läpikulkumahdollisuus on toteutettu myös myöhemmin useissa siunauskappeleiden pohjaratkaisuissa 1800 -1900-lukujen vaihteessa sekä myös 1900-luvun alkupuolella toteutetuissa siunauskappeleissa, joissa useissa vainaja on tuotu toisista ovista ja viety hautaan toisen uloskäynnin kautta. Näin on esimerkiksi Törnävän vanhassa siunauskappelissa ja Nurmossa kirkon vieressä edelleen sijaitsevassa vanhassa siunauskappelissa. (Kuva 9.)

Kuva 8 Törnävän vanha siunauskappeli hautausmaan puolelta, sisäänkäynti näkyvissä vasemmassa reunassa. Kuva Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseo, kuvausajaka ei tunneta.⁸⁸

⁸⁸ Kuva-arkisto, EPMA.

Kirkkomailla siunauskappelit ovat yleisimmin erillisiä rakennuksia, jotka sijaitsevat yleensä lähellä itse kirkkorakennusta. Alueen kappeleita tarkastellessa voidaan todeta, että kappelirakennuksilla ei ole yhtenevää tai säännönmukaista sijoituspaikkaa kirkkorakennukseen, sen pääsisäänkäyntiin tai ilmansuuntiin nähden. Kappelit on sijoitettu enemmän itse kirkkomaan topografian ja sen historian aikana tapahtuneiden laajennuksien antamien mahdollisuuksien mukaan. Tämä näkyy myös siunauskappeleiden tilojen sijoittelussa, sillä kirkoissa käytetty perinteinen itä-länsisuuntainen sijoittelu, ei toteudu kuin pienessä osassa kappelirakennuksia. Huomattavaa on myös, että erillisillä hautausmailla ei tutkimusalueella ole kuin yksi kellotorni. Pentti Lempiäinen toteaa kirjassaan *Kuvien kieli*, että koska kellojen soitolla tiedotettiin seurakuntalaisille myös hautaustoimituksesta, haluttiin kellot myös hautausmaille ja niiden siunauskappeleihin.⁸⁹ Tämä ei kuitenkaan toteudu tutkimusalueen hautausmailla kuin Pietarsaaren uudella hautausmaalla.

Erillisillä hautausmailla kappeli nousee alueen keskeiseksi rakennukseksi. Yhteistä on kuitenkin kaikille hautausmaille, että kappelirakennus on hautausmaan keskeinen rakennus ja hautausmaan käytäväverkosto johtaa kulkijan suoraan kappelille. Samoin rakennukset on usein sijoitettu portteihin nähden keskeisesti ja kappeli muodostaa monesti portilta katsoen käytävän päätepisteen. Näin on esimerkiksi Vimpelin hautausmaalla (Kuva 10.), josta hautausmaa portista noustiin pieni mäki kappelin ovelle ja samanlainen sijoittelu on toteutettu myös Vähänkyrön sekä Pirttikylän hautausmaalla. Usein hautausmailla kappelirakennus näkyy jo kauempaa ja saattaa olla maisemassa näkyvä maamerkki. Erityisesti maamerkkiluonne on toteutunut 1800-luvulla sekä vielä 1900-luvun alkupuolella, jolloin istutukset kirkkomailla ja hautausmailla olivat harvinaisia ja alueet olivat lähes puuttomia. Rakentamisajankohta ei ole sijoittelulle määräävä peruste, vaan sijoittelun on todennäköisemmin määritellyt seurakunnan perinteet sekä käytettävissä oleva tila.

⁸⁹ Lempiäinen 2002, 85.

Kuva 9 Vimpelin hautausmaan entinen siunauskappeli tammikuussa 9.1.2010.

Kappelirakennusten sijoittaminen erilliselle hautausmaalle on noudattanut samanlaista asettelua 1800-luvulla niin Suomessa kuin Ruotsissakin. Erillisten hautausmaiden rakentaminen oli käynnistynyt kuninkaan määräyksestä ja niitä rakennettiin jonkin verran. Myös ruotsalaisilla hautausmailla on tutkimusalueen hautausmaiden kaltaisesti, sijoitettu kappelirakennus keskeiselle paikalle hautausmaan keskelle tai sisääntulokäytävän päätepisteeksi.⁹⁰

Kappelin sijoittaminen ympäristöönsä noudattaa samoja kaavoja myös tutkimusalueen kirkkoon kuulumattomien eli ns. vapaiden hautausmailla sekä sairaaloiden kappeleilla. Teuvan Rauhanmaalla kappeli on sijoitettu keskellä hautausmaata, mutta Kauhajoen Hyypässä sijaitsevan Rauhanmaan hautausmaalla kappelirakennus on kulmassa. Täälläkin kappelille johtaa kulkutie vaikka rakennuksen rooli alueella ei ole niin keskeinen. Vastaavasti Törnävän sairaalan siunauskappeli on sijoitettu mäen päälle tien päätepisteeksi. Härmän sairaalan sijoitus on metsässä, hieman kauempana sairaalan muista rakennuksista, mutta samoin kuin Hyypässäkin kappelille on johtanut selkeä ja suora kulkutie. Huutoniemen sairaala-alueella kappelirakennus ei ole vastaavanlaisen akselinäkymän päätteeksi rakennettu, vaan sijoittuu alueen muiden rakennusten joukkoon alueen maastonmuotojen mukaisesti.

⁹⁰ Karlsmo 2005, 55.

4.3 Kappelit rakennuksina

Tutkimustyön tuloksena löytyi siunauskappeleita tutkimusalueelta yhteensä 82 kappaletta. Kaikista kappelirakennuksista ei ole löytynyt kuva-aineistoa, mutta useimmiten on säilynyt kirjallisia lähteitä, joissa rakennuksia on kuvailtu. Yksittäisen kohteen tietojen puuttuminen tai rakennukseen liittyvien tietojen vähäisyys koskee tutkimusaineistosta vain muutamaa rakennusta, joten tietojen puuttumisella ei ole tutkimusaineiston tyypittelyyn merkittävää vaikutusta.⁹¹

4.3.1 Rakennusmateriaalit

Kappeleista valtaosa eli yli 80 % on rakennettu puusta ja vain 14 rakennusta on toteutettu kivirakenteisina. Puurakenteisista rakennuksista enemmistönä ovat rankorakenteiset kappelit, joiden rakentaminen alkoi 1800-luvun loppupuolella. Lähes kaikki tutkimuksen hirsirakennukset on rakennettu 1800-luvulla tai 1900-luvun alkuvuosina.⁹² Runkomateriaalin muuttuminen on verrannollista yleiseen rakennusten materiaalikäytön muuttumiseen kylmissä rakennuksissa, joissa runkomateriaaliksi tuli käyttöön 1800-luvulla tolpparakenne hirren sijaan. Ranko- eli tolpparakenteen valintaan lienee vaikuttanut useimmiten rakennuksen käyttötapa, sillä rakennuksista pääosa on rakennettu kokonaan lämmittämättömiksi tai lämmitettäväksi ainoastaan tilaisuuksia varten. Tällöin rankorakenne eristämättömänä oli edullinen sekä nopea tapa toteuttaa rakennus. 1900-luvulle on kappeleiden materiaalien näkökulmasta tyypillistä ottaa uusia materiaaleja käyttöön muun rakentamisen tapaan. Kappelirakennukset 1900-1950-luvuilla ovat kuitenkin vielä yleisesti materiaalikäyttötavoiltaan melko perinteisiä, mutta pintamateriaalien valinta ja käyttötavat heijastavat kuitenkin aikaansa. 1960-luvulta lähtien siirrytään myös moderneihin rakenteisiin. Materiaalin käyttö tutkimusalueen rakennuksissa on 1900-luvun osalta vastaavanlaista kuin Lehtimäen ja Lyytisen selvitystä käy ilmi.

Runkomateriaali vastaa muuten kirkoissa käytettyjä rakennusmateriaaleja muiden 1800-luvun rakennuksien osalta, sillä vastaavana aikana rakennetut kirkkorakennukset on rakennettu joko hirrestä tai tiilestä. Siunauskappelit eivät tutkimusalueella ole kuitenkaan rakennettu yhtä aikaa

⁹¹ Tieto puuttuu Jalasjärven, Jurvan ja Ylistaron vanhemmista kappeleista.

⁹² Kaskisten siunauskappeli vuodelta 1954 on rakennettu vanhan kaupungintalon hirsistä.

seurakunnan kirkon kanssa kuin muutamassa tapauksessa. Rakennusmateriaalin käyttöä on siis verrattava kunkin aikakauden yleiseen materiaalinkäyttöön kirkkorakentamisessa ja siten vain yksittäisten kappelien rakennusmateriaalin valintaa voidaan verrata oman seurakunnan kirkkorakennuksen materiaaleihin. Samanaikainen rakentaminen on toteutunut vain Isonkyrön, Lappväärtin ja Ylistaron seurakunnissa. Isossakyrössä kirkko ja siunauskappeli on toteutettu molemmat punatiilisinä ja puhtaaksimuurattuina, mutta Ylistarossa kirkko on rakennettu tiilestä ja kappelirakennus luonnonkivestä kellariosaltaan ja hirrestä siunaushuoneen osalta. Myös Lappväärtissa, samaan aikaan toteutettiin tiilirakenteinen kirkko ja puurakenteinen siunaushuone.

1900-luvulla rakennusmateriaalien käyttö heijastaa tutkimusalueella enemmän rakentamisajankohdan yleistä materiaalinkäyttötapaa. Yleinen rakentamistapojen ja –materiaalien muutos 1900-luvulla, näkyy myös siunauskappelirakentamisessa. Myös siunauskappelirakennusten korjaus- ja muutostöissä on näkyvillä korjausajankohdan tyypillinen materiaalinkäyttö.

4.3.2 Suunnittelijat

Kappelirakennuksien suunnittelija tai rakentaja on tiedossa yli puolella kappeleista eli 42 rakennuksen osalta. Suunnittelijoista 18 on arkkitehteja ja 13 suunnittelijoista on joko rakennusmestareita, insinöörejä, kirkkoherroja tms. Muutama kappelin suunnittelijana tiedetään olleen kappelin rakentajan, joka oli usein talonpoika lähialueelta. Koska tieto suunnittelijasta puuttuu noin puolesta tutkimusaineiston kohteista, on tulosta määrien osalta vaikeahko verrata Siunauskappeli rakennustyyppinä-selvityksen esittämään suunnittelija-analyysiin. Suunnittelijoiden taustat ovat Lehtimäen ja Lyytisen selvityksen mukaan kuitenkin samankaltaisia.⁹³

1800-luvulla on siunauskappelirakennuksien suunnitelmia laadittu myös intendentinkonttorin tai lääninarkkitehdin toimesta. Ilman suunnittelijaa tai selkeää tietoa suunnittelijasta on usein pienempien paikkakuntien kappelirakennukset, joissa itse rakentaminen toteutettiin muuttamalla jo olemassa olevaa rakennusta tai kappelin muoto oli hyvin perinteinen ja yksinkertainen puurakennus. Kappeleiden suunnittelijoina on käytetty myös tunnettuja kirkonrakentajia, jolloin kappeleiden rakentaminen voi liittyä oman tai lähialueen seurakunnan kirkon rakentamiseen tai korjaamiseen.

⁹³ Lehtimäki & Lyytinen 2015, 85.

1900-luvulla kappeleiden suunnittelussa toistuu sama ilmiö, hieman yli puolessa kappelirakennuksista on käytetty ammattitaitoista suunnittelijaa ja lähinnä 1900-luvun alkupuolella on rakennettu kappelit, jotka on tehty toisen kappelin mallin mukaan tai suunnittelijan tietoa ei ole kirjattu. Suunnittelijoiden käyttöön on todennäköisesti vaikuttanut myös rakennusalan koulutuksen laajentuminen 1800-luvun loppupuolella, jolloin koulutettuja rakentajia alkoi löytyä myös pienemmillä paikkakunnilla. Lisäksi vaikutti 1900-luvun alkuvuosikymmeninä noussut keskustelu hautausmaiden hoidosta ja kehittämisestä⁹⁴ sekä tietenkin rakennuslupakäytännön vakiintuminen myös maaseutualueille.⁹⁵ Siunauskappeleiden rakentamiseksi tilattiin suunnitelmia mm. hautausmaiden kunnostuksen yhteydessä, mutta osa suunnitelmista jäi toteuttamatta. Näin on mm. Jalasjärvellä ja Lappajärvellä joiden arkistoissa on säilynyt Ilmari Wirkkalan toteutumattomat suunnittelemat uusista siunauskappelirakennuksista.⁹⁶

Tutkimusalueella sijaitsevat sairaalat ja niiden kappelirakennusten suunnittelu ja rakentaminen poikkeavat alueen kirkollisten kappeleiden rakentamisesta. Sairaala-alueet on suunniteltu kokonaisuuksina, jolloin kokonaisuudella oli pääsuunnittelija ja arkkitehdin käyttö oli luontevaa ja myös suunnitelmat korkeatasoisia. Huutoniemen ja Härmän sairaala-alueiden kappelirakennuksissa heijastuu alueella käytetyn arkkitehtuurin piirteet eli aikakauden yleisen rakentamisen tyylit voimakkaammin kuin samaan aikaan kirkkorakentamisessa vallalla ollut rakentamistapa. Törnävän sairaala-alueen kappelirakennus poikkeaa näistä kahdesta, sillä Törnävän sairaala-alueen pääosa rakentui 1920–30-luvuilla, mutta kappelirakennus suunniteltiin vasta 1950-luvulla ja valmistui vuonna 1960. Törnävän kappelirakennuksessa on nähtävillä vaikutteita 1900-luvun alkuvuosikymmenien kirkko- ja siunauskappelirakentamisesta yhdistettynä 1950-luvun tilankäytön ihanteisiin.

4.3.3 Rakennusaika

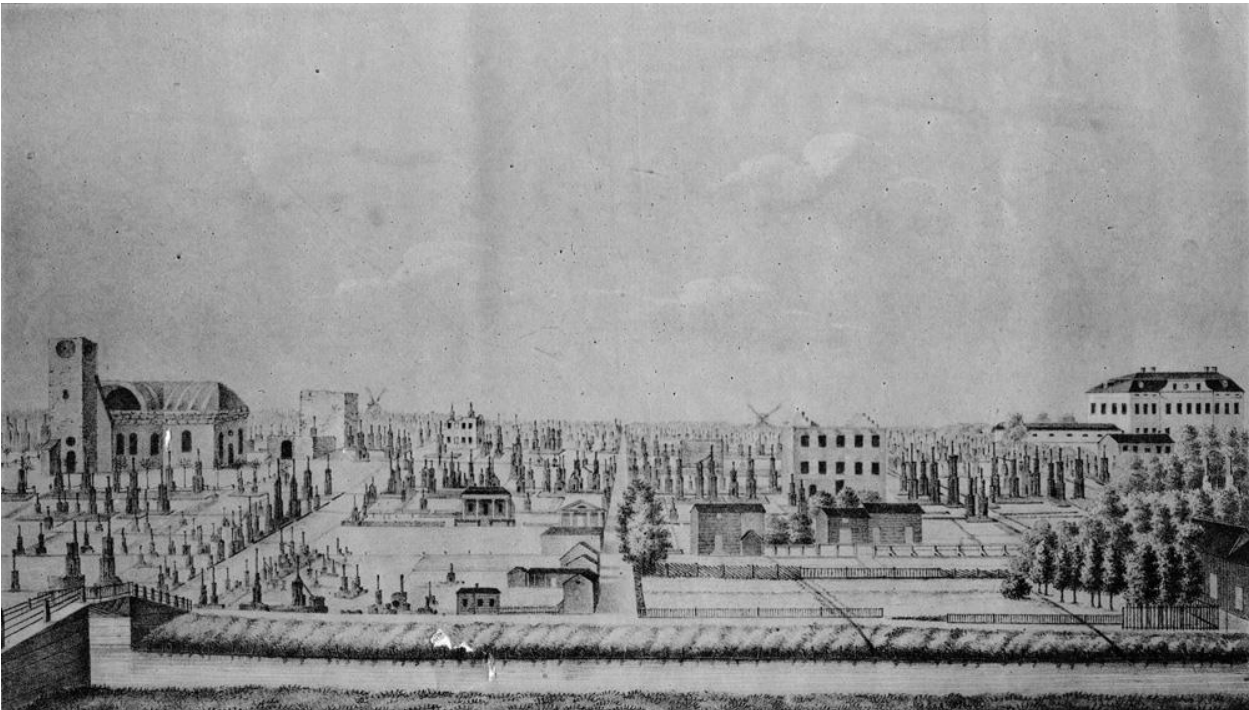
Pohjalaisista siunauskappeleiden rakentaminen painottuu 1800-luvulle sillä yli puolet kappeleista on rakennettu tänä ajanjaksona ja loput 1900-luvulla. Vuoden 1982 jälkeen ei Pohjanmaan tai Etelä-Pohjanmaan alueelle ainuttakaan ole rakennettu uutta siunauskappelirakennusta. Yleisellä tasolla

⁹⁴ Wirkkala 1930, 5-8.

⁹⁵ Laki rakentamisesta maaseudulla 63/1945; Maaseudun rakentamista ohjaava laki astui voimaan vuonna 1946. Lain perusteella rakennuslupakäytäntö alkoi koskea myös maaseutualueilta.

⁹⁶ Rakennuspiirustukset, LapSA; Rakennuspiirustukset, JaSA.

rakentaminen jakautuu melko tasaisesti reilun 200 vuoden jaksolle, mutta yksittäisistä ajanjaksoista vilkkainta rakentaminen oli 1850 - 1870-luvuilla sekä 1930- ja 1950-luvuilla. Nämä nousevat esiin määrällisinä pienenä piikkinä tilastossa. (Taulukko 3. ja Kuvio 1.) Vanhimmat siunaustiloina käytetyt rakennukset valmistuivat Jurvaan (portti/asehuone v. 1793 ja hautaushuone v. 1809), Jalasjärvelle (asehuone v. 1801) ja Nurmoon (talvihautojen päällisrakennus v.1818) ollen paikallisten talonpoikien toteuttamina talvihauta/parihuoneita. Ensimmäinen alueen arkkitehdin suunnittelema sekä erityisesti siunauskäyttöön suunniteltu rakennus on rakennettu 1810-luvulla Vaasaan Pyhän Marian kirkon viereen. (Kuva 11.) Kirkkomaan kulmaan, intendentinkonttorin suunnitelmien perusteella rakennettiin vuosien 1814-1882⁹⁷ välisenä aikana begrafningsssalong eli siunaussalonki. Onko tämä Suomen vanhin toteutunut siunauksia varten suunniteltu rakennus?

Kuva 10 Vaasa palon jälkeen. Siunauskappeli näkyy rauniona kuvan vasemmassa kulmassa kellotapulin edessä kirkon oikealla puolella. Kuva Pohjanmaan museon kuva-arkisto.⁹⁸

⁹⁷ Kappelin suunnitelmat on päivätty vuonna 1814 ja seurakunnan kalustoluettelossa vuonna 1822 rakennus on jo valmiina. Rakentaminen on siis tapahtunut tänä ajanjaksona, todennäköisimmin 1814-1815 heti suunnitelmien valmistumisen jälkeen.

⁹⁸ Kuva-arkisto, PMA.

Taulukko 2 Siunauskappeleiden rakentamisajat

AJANJAKSO	RAKENNUKSIA	%-OSUUS	AJANJAKSO	RAKENNUKSIA	%-OSUUS
-1809	3	3,66 %			
1810-1819	3	3,66 %			
1820-1829	2	2,44 %			
1830-1839	6	7,32 %	1839	14	17,07 %
1840-1849	0	0,00 %			
1850-1859	7	8,54 %			
1860-1869	8	9,76 %	1840-1869	15	18,29 %
1870-1879	7	8,54 %			
1880-1889	3	3,66 %			
1890-1899	5	6,10 %	1870-1899	15	18,29 %
1900-1909	4	4,88 %			
1910-1919	5	6,10 %			
1920-1929	5	6,10 %	1900-1929	14	17,07 %
1930-1939	7	8,54 %			
1940-1949	0	0,00 %			
1950-1959	8	9,76 %	1930-1959	15	18,29 %
1960-1969	4	4,88 %			
1970-1979	3	3,66 %			
1980-	2	2,44 %	1960-	9	10,98 %
	82	100,00 %		82	100,00 %

Kuva 11 Kauhajoki, Kirkkomaan vanha kappeli (1927). Kuva 14.7.2010.

Kuvio 1 Rakennettujen kappeliden määrä /vuosikymmen

Tutkimusalueen kappelista noin 35 % eli 29 kappelia on rakennettu ennen vuotta 1870.

Ensimmäinen rakennus, jota tiedetään käytetyn siunaustilana, on rakennettu aivan 1700-luvun viimeisinä vuosina ja ensimmäinen erityisesti siunauskappelirakennukseksi rakennettu rakennus on rakennettu 1810-luvulla. Rakentamisen alkaminen näin varhain ja myös toteutuneiden rakennusten suurehko määrä, on ristiriidassa yleisen käsityksen kanssa. Samalla tavoin on ristiriitaista kappelirakennuksien sijoittuminen tutkimusalueella useammin kirkkomaille kuin hautausmaille. Aiemmissa tutkimuksissa on esitetty, että siunauskappeliden rakentaminen alkoi erillisillä hautausmailla 1800-luvun loppupuolella aivan uutena rakennustyyppinä, kun hautausmaiden perustaminen kauemmas asutuksesta yleistyi.⁹⁹ Tutkimusaineiston mukaan erityisiä siunauskappeleita oli rakennettu jo huomattavan paljon aikaisemmin. Osaa tutkimusalueen rakennuksista ei toki ole alun perin kutsuttu juuri siunauskappeleiksi, mikä voi osaltaan vaikuttaa tähän käsitykseen.

⁹⁹ Knapas 2007, 84; Lindgren 2003,52; Lehtimäki&Lyytinen 2015, 7,17.

4.3.4 Rakennuksien pohjakaavat ja tilat

Siunauskappeleita keskenään vertailtaessa on rakennuksista eroteltavissa pohjaratkaisultaan kolmenlaisia rakennuksia

- yksihuoneinen kappeli
- kappelisalin ja yhden tai useampia pienehköjä käyttötiloja käsittävä rakennus
- monitilainen rakennuskokonaisuus, jossa yksi tai kaksi kappelitilaa sekä muita hautaustoimeen liittyviä tiloja kuten eteistilat, ruumiskylmiö, krematorio yms.

Yksihuoneinen kappeli on tyypillisin ja näitä on pohjalaisista kappeleista yli puolet.

Yksihuoneisena rakennettiin siunauskappeleita aina 1960-luvulle asti ja läpi koko alueen sekä tasaisesti eri aikoina. Yksihuoneisiin kappeleihin liittyy usein kellarikerros, johon on sijoitettu talvihautatila. Kappelisalin sekä yhden tai useampia pieniä huoneita käsittäviä kappelirakennuksia on rakennettu kymmenkunta ja monitilaisia rakennuskokonaisuuksia kolme. Osa rakennuksista on jo hävinnyt ja näiden tilojen osalta ei ole tietoa rakennuksien luonteesta, joten nämä yksittäiset rakennukset on tässä luokittelussa jätetty huomiotta. Monitilainen pohjakaava liittyy 1960-luvun jälkeen rakennettuihin siunauskappeleihin, joissa on isommissa seurakunnissa koottu hautaukseen liittyvät asiat ja tarpeet lähelle toisiaan. Tämä kertoo hautauskulttuurin sekä yhteiskunnan muuttumisesta, jonka myötä kuolema ja hautaaminen on irrotettu arjesta ja kodista, mutta myös kirkkomaasta. Nämä kappelikompleksit sijaitsevat usein isoilla hautausmailla tai niiden vieressä ja niiden käyttöaste on melko suuri. Pohjaratkaisun eri vaihtoehdot ovat verrannollisia Siunauskappeli rakennustyyppinä-selvityksessä esitettyihin kappelirakennuksen toiminnallisten tilatarpeiden ja logistiikan kehitysvaiheisiin. Yksihuoneinen siunauskappeli kuuluu toiminnallisen kehityksen alkuvaiheisiin, kappelisali, jossa on yksi tai useampia käyttötiloja puolestaan toiminnallisen kehityksen ja logistiikan kehittyneempään vaiheeseen. Monitilainen rakennuskokonaisuus puolestaan vastaa toimintojen eriytymisvaihetta, jossa siunaustilaisuuteen liittyvä henkilökunta, vainaja ja omaiset kulkevat erilaisia reittejä ja rakennuskokonaisuuden tilat huomioivat siunaustilaisuuden eri tarpeet.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Lehtimäki & Lyytinen 2015, 33.

Siunaustilojen yhteyteen on ollut tyypillistä rakentaa talvihauta, ruumiskylmiö, ruumishuone tai vastaava. Näin on tehty 80 %:ssa siunaustiloja ja mikäli rakennuksen yhteydessä ei ole ollut säilytystilaa, on se sijainnut kirkko- tai hautausmaalla hyvin lähellä siunauskappelia.

4.3.5 Kappelirakennuksien rakentamisajalle tyypillisiä ominaisuuksia

1800-luvun siunaustilat

1800-luvulla rakennetut siunauskapelit muodostavat vaihtelevan joukon, mutta tämän aikakauden rakennuksille tyypillisiä ja yhteisiä ominaisuuksia voidaan sanoa olevan rakennuksen läpikulkumahdollisuus, risti katon harjalla ja tila, johon saadaan luonnonvaloa joko ikkunoiden tai pariovien kautta. Kappeleiden rakennustyyli on päälinjassaan melko yksinkertainen. 1800-luvun alussa kappelirakennukset noudattivat hyvin perinteistä rakentamistapaa. Alueen vanhimmat kappelit Vaasassa, Ylistarossa ja Nurmossa ovat kaikki muodoltaan yksinkertaisia ja melko koristeettomia rakennuksia, joiden ulkoasu ei kerro rakennuksen funktiota. Vanhimmat siunauksiin käytetyt tilat ovat pulpettikattoisia ja rakennettu joko osaksi useahuoneista talvihautariviä tai lähekkäin yksittäisten talvihautojen kanssa. Pääosa rakennuksista on kuitenkin telta- tai harjakattoisia, yksinkertaisia hirsihuoneita, joiden rakennustyyli (samoin kuin edellistenkin) heijastaa lämmittämättömien rakennusten rakennustapaa. Rakennuksen koko oli sidonnainen hirsien pituuteen ja useat siunaustilat ovat yksihuoneisten aittarakennusten, talvihautojen tai hautahuoneiden kaltaisia.

1800-luvulla rakennettiin kuitenkin myös monimuotoisempia rakennuksia, joissa siunaustilan toimituksellista ja arvokasta luonnetta korostettiin arkkitehtonisin keinoin. Tällaisesta rakentamisesta ovat hyviä esimerkkejä mm. Vähänkyrön, Ylistaron ja Ilmajoen siunauskapelit, jotka on rakennettu 1830–1860-luvuilla. Nämä kaikki rakennukset ovat pohjamuodoiltaan neliön tai suorakaiteen muotoisia, yksihuoneisia rakennuksia. Kappelirakennukset ovat koristelultaan melko yhteneväisiä ja näiden tyyliksi voisi nimetä lähinnä klassismin, symmetrisyyden tavoittelun sekä päätykolmioiden, portaalien ja listoitusten koristekäytön ansiosta. Samat koristeaiheet toistuvat ajan kirkkorakentamisessa vaikkakin siunauskapelit ovat selkeästi omia itsenäisiä rakennuksia eivätkä kirkkojen kopioita. 1800-luvun loppupuolella toteutuneiden kappeleiden tyyli peilaa kertaustyyliä, pääasiassa uusgotiikan muotoja erityisesti ovien ja ikkunoiden osalta.

1800-luvulla kappelirakennuksissa esiintyy rakennuksen ulko-ovien päälle maalattuja tekstejä, jossa kuolema ja kuolemaan liittyvät asiat nouseva esille. Tekstit ovat useimmiten kehystettyjä listoin ja nousevat sisäänkäynnissä korostetusti esille. Tutkimusalueelle näitä tekstejä on maalattu kolmeen kappeliin – molempiin Vähänkyrön kappeleihin ja Koivulahden siunauskappeliin (Kuva 12.).

Kuva 12. Koivulahden siunauskappelin otsalauta. Kuva 26.7.2012

1900-luku

1800-luvun loppuvuosina sekä 1900-luvun alussa rakennettiin muutama kappelirakennus, joiden ovat pohjamuodoltaan joko kahdeksankulmaisia tai suorakaiteen muotoisia. Näistä vanhin on Vähänkyrön hautausmaalle rakennettu kappelirakennus, joka on tyyliltään uusgotiikkaa. Kappeli on alkuperäisessä asussaan vastannut yksinkertaistettuja uusgotiikan ihanteita, rakennuksen katolla sijainneiden pienien tornien muodosta listoituskoristeisiin asti. Kahdeksan- tai kuusikulmaisia kappeleita rakennettiin tutkimusalueelle yhteensä kahdeksan ja näistä useimmat 1900-luvun puolella. Näissä monikulmaisissa, samoin kuin muissakin 1900-luvun alkupuolen kappelirakennuksissa on nähtävillä samaan aikaan myös asuinrakentamisessa vallalla ollut nikkarityyli. Esimerkiksi Kurikan, Seinäjoen Törnävän siunauskappeli sekä Peräseinäjoen molemmat siunauskappelit edustavat tällaista yksinkertaistettua nikkarityyliä.

Monikulmaisten kappeleiden rakentamisen ohella kirkollisen rakentamisen tapa ja tyyli alkoi muuttua ja muut 1900-luvulla rakennetut muut kappelit ovat jo voimakkaammin suuntautumassa aikakauden kirkkojen rakentamisessa käytettyyn muotokieleeseen. 1920–50-luvuilla rakennetut siunauskappelit alkavat lähestyä ulkoiselta olemukseltaan pieniä kirkkoja ja kappelirakennuksien fyysinen koko alkaa myös kasvaa. 1930-luvun kappeleissa vahvistuu itse siunauskappelitila, joka on tässä vaiheessa jo muutakin kuin pelkkä huone suojaksi säätä vastaan. Tämä koskee myös sairaala-

alueille rakennettuja siunauskappelirakennuksia, vaikka ne ovatkin rakennettu kaikki eri vuosikymmeninä.

Sairaala-alueiden kappeleita on rakennettu isompien sairaalakokonaisuuksien yhteyteen. Tutkimusalueelle rakennettiin 1900-luvun alkupuolella kaksi piirimielisairaala sekä tuberkuloosiparantola, jotka kaikki toteutettiin Rakennushallituksen toimesta ja aikansa merkittävien arkkitehtien kokonaissuunnitelmien perusteella. Kappelirakennukset sairaala-alueilla olivat rajatun ihmisjoukon käytössä, mutta merkittäviä alueen toimintojen osia.

Sairaaloiden kappeleiden lisäksi 1900-luvulla syntyi toinenkin uusi ilmiö kappelirakentamisessa. Vuonna 1923 voimaan tulleen uskonnonvapauslain¹⁰¹ myötä perustettiin tutkimusalueelle useita ns. vapaiden suuntien tai uskonottomien hautausmaita, joille muutamille rakennettiin myös siunauskappeli. Näiden hautausmaiden kappelit noudattelevat hyvin pitkälle 1800-luvun ja 1900-luvun alun kappelirakentamisen periaatteita rakennuksien muodoissa, tiloissa sekä sijoittelussa hautausmaille. Useimmat ei-luterilaisen kirkkokunnan hautausmaat ovat avoimia kaikille valtiokirkkoon kuulumattomille, mutta niiden ylläpitäjinä ovat kristinuskoon pohjautuvat uskontosuunnat kuten esim. metodistit, Jehovat todistajat tai useamman eri kirkkokunnan muodostama hautausmaayhdistys.¹⁰²

1960-luvulla tapahtunut yleinen rakentamisen murros heijastuu myös siunauskappelirakentamiseen. Perinteiseksi muodostunut suorakaiteen muotoinen, harjakattoinen kappelirakennus alkoi tässä jäädä pois suosiosta ja niitä rakennettiin lähinnä pieniin seurakuntiin. Eri toimintojen keskittäminen toi suurempiin seurakuntiin uudenlaiset siunauskapelit. Nämä modernit kappelit olivat rakennuksina sekä tilojen käytöltään monimuotoisia. Kappelirakennuksiin sijoitettiin yleensä kaikki hautaukseen liittyvät tilat: ruumishuonetila, siunauskappeli ja jopa seurakuntasali muistotilaisuutta varten. Myös krematoriot rakennettiin siunauskappeleiden yhteyteen Seinäjoelle ja Vaasaan.

¹⁰¹ Uskonnonvapauslaki 267/1922.

¹⁰² Esim. Teuvan Rauhan hautausmaan ylläpitäjänä toimii Rauhanmaa ry, jossa on mukana useita eri tahoja.

4.3.6 Kappeliden tyypittely

Tutkimusaineiston kappelirakennukset muodostavat melko heterogeenisen kokonaisuuden, mutta aineistosta yksittäisiä kappelirakennuksia toisiinsa vertaamalla sekä yhteisiä ominaisuuksia kokoamalla on löydettävissä kolme päätyyppiä. Tyypittely pohjautuu siunaushuoneiden ja -kappeliden pohjaratkaisuihin, joista on selkeästi löydettävissä yhteisiä ominaisuuksia, mutta jossa on tapahtunut myös merkittäviä muutoksia kappeliden käytön ja rakentamisen myötä. Kappelityypit on jaettu pääluokan sisällä erityyppisiin alaluokkiin rakennuksien käyttötapojen, suunnitteluperiaatteiden sekä rakennuksen tyylipiirteiden perusteella. Siunaushuoneiden ja -kappeliden rakentamisessa on nähtävillä hirsirakentamisperinteen, mutta myös ammattitaitoisten suunnittelijoiden vaikutus kappelirakennusten tiloihin ja ulkoasuun. Emilie Karlsmo on tutkimuksessaan ruotsalaista 1900-luvun siunauskappeleista päätynt melko samanlaiseen jaotteluun.

1. Yksihuoneiset siunauskappelit

A) Perinteisen rakennustavan mukainen siunaushuone

1800-luvun siunaushuoneista suurin osa on rakennettu hirsirakennusperinteen mukaisesti. Asehuoneiden, porttihuoneiden ja hirsisten talvihautojen kaltaisina toteutetut, yksinkertaiset, neliön tai suorakaiteen muotoiset hirsihuoneet varustettiin joko harjakatolla, telttakatolla tai pulpettikatolla. Rakennustyyppi oli hyvin yleinen 1800-luvulla, mutta sitä on käytetty jonkin verran myös 1900-luvulla. Vanhimmissa siunaushuoneissa rakennuksen käyttö ei ole ollut ensisijaisesti vain siunaustoimitukset, vaan rakennukset tarjosivat suojan siunaustoimitukselle huonolla säällä ja tiloja käytettiin muihinkin tarkoituksiin. Koska tiloja ei rakennettu ensisijaisesti ja vain siunaustiloiksi ovat rakennuksien nimityksetkin kalustoluetteloissa oletettavasti pääkäyttötarkoituksen tai ensimmäisen käyttötarkoituksen mukaisia. Näitä rakennuksia on kalustoluetteloissa kutsuttu useimmiten ensin talvihautoiksi tai parihuoneiksi tai asehuoneiksi. Tämän käsityksen asettaa kyseenalaiseksi esim. kirkonkokouspöytäkirjojen kuvaukset rakennuksien rakentamispäätöksistä jossa kerrotaan että on päätetty rakentaa talvihauta ja siunaushuone (wintergraf och begrafningshus).

Emilie Karlsmo toteaa väitöskirjassaan ruotsalaisista siunauskappeleista, että vastaavanlainen ilmiö on näkyvä myös Ruotsissa 1800-luvulla. Karlsmon tutkimus painottuu 1900-luvun

siunauskappeleihin, joten tätä asiaa ei tutkimuksessa suuremmin selvitetä, mutta hän pohtii 1800-luvun siunauskappeleiden todellista käyttöä ja pohtii, että käyttö on voinut olla enemmän ruumishuonemainen.¹⁰³

Kuva 13 Nurmon kirkkomaan vanha talvihauta – siunaushuone 1920-luvulla. Keskimäinen osa rakennuksesta toimi siunaushuoneena.¹⁰⁴

Pulpettikattoisina tiedetään toteutetun useampiosainen parihuonerakennus Jurvan hautausmaalle vuonna 1809. Rakennus lienee ollut samankaltainen kuin Nurmon kirkkomaalle vuonna 1818 rakennettu talvihauta-siunaushuone. (Kuva 13.) Nämä rakennukset oli tarkoitettu osin kyläkuntien/talojen talvihaudoiksi ja yhdessä rakennuksen osassa suoritettiin siunaustoimituksia. Nurmossa rakennettiin ensin maahan talvihaudat, jotka katettiin hirsihuoneilla seuraavana vuonna.¹⁰⁵ Näiden rakennuksien esikuvana on todennäköisesti ollut Pietarsaaren kirkon ja Pedersören kirkon viereen rakennetut muuratut hautahuoneet tai vastaavat talvihaudat/hautahuoneet muualla. (Kuva14.)

¹⁰³ Karlsmo 2005, 55.

¹⁰⁴ Nurmo/0447, Kper.

¹⁰⁵ Takala 1965, 62.

Kuva 14 Pietarsaaren kirkon viereen rakennetut hautahuoneet ovat 1700-luvun lopulta. Kuva 24.8.2012.

Yleisin tyyppi yksinkertaisista siunaushuoneista on kuitenkin pohjamuodoltaan neliömäinen tai suorakaiteen muotoinen, aittarakennuksen kaltainen hirsihuone. Tätä rakennustyyppiä on toteutettu matalana telttakattoisena, mutta myös korkeampana harjakattoisena rakennuksena. Materiaaliltaan poikkeavana ratkaisuna on toteutettu Alahärmän kirkkomaan talvihautarakennus, joka valmistui kirkkomaille vuonna 1859 luonnonkivistä muurattuna. (Kuva 15.)

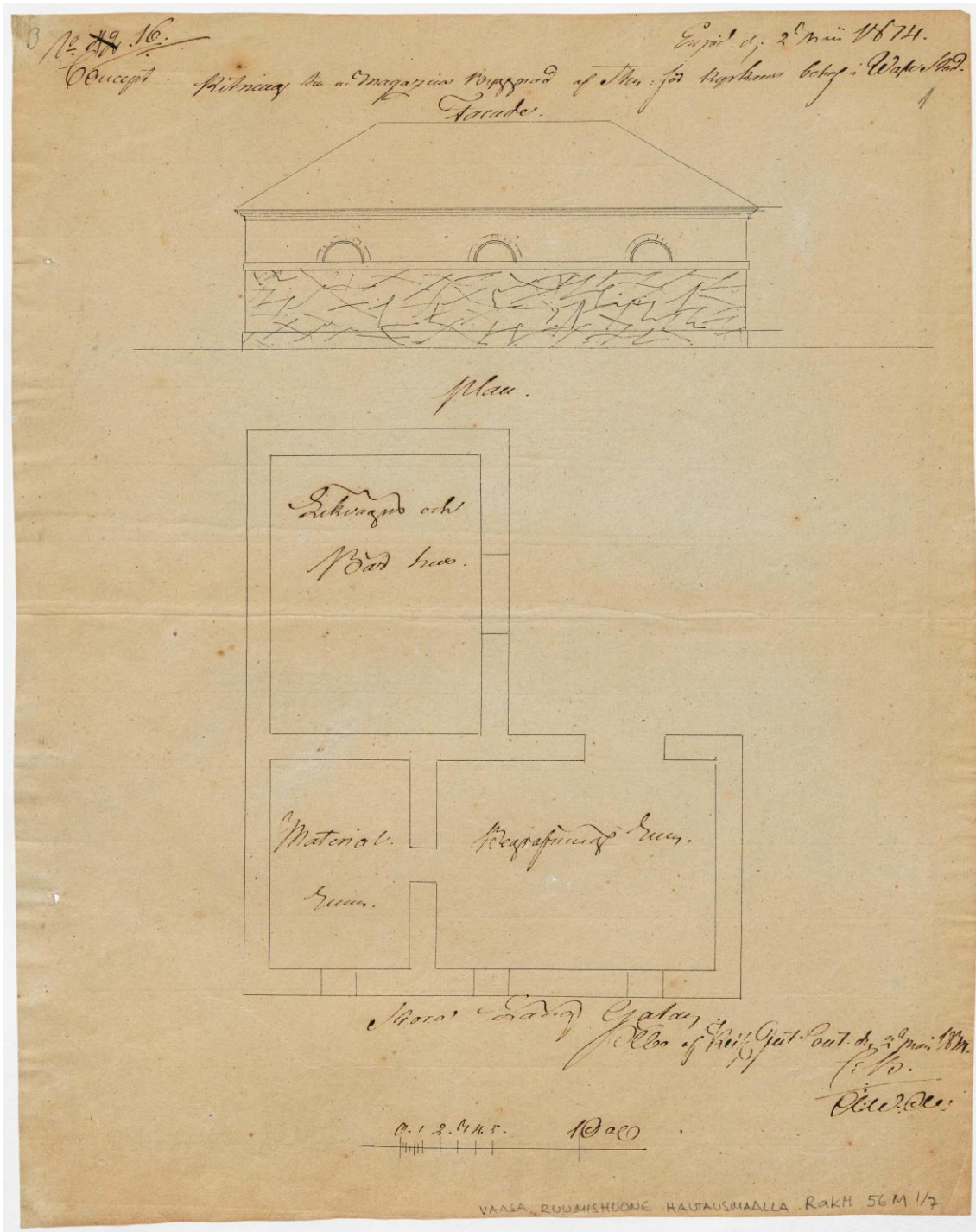

Kuva 15 Yksinkertaisia, perinteisellä rakennustavalla toteutettuja siunaushuoneita. Ylärivissä Korttesjärven ja Evijärven kappelit, alarivissä Alahärmän talvihauta ja Sulvan entinen siunauskappeli, joka toimii nykyisin ruumishuoneena. Valokuvat: Korttesjärvi ja Evijärvi 16.11.2011, Alahärmä 11.11.2011, Sulva 26.7.2012.

B) Yksinkertaiset, siunaustilaksi suunnitellut kappelit

Yksinkertaisten siunaushuoneiden lisäksi 1800-luvulla rakennettiin kappelirakennuksia, joiden muotokieli eroaa selvästi aikakauden muista, yksinkertaisimmista, aittamaisista siunauskappeleista. Näiden kappeleiden kohdalta kaikista ei ole tiedossa rakennuksen suunnittelijaa. Yleensä suunnittelijana ovat toimineet arkkitehdit, mutta myös aikakauden tunnetut kirkonrakentajat sekä rakennusmestarit tiedetään olleen näiden rakennusten suunnittelijoina.

Tämän ryhmän siunauskappelirakennuksille on tyypillistä ikkunoiden käyttö, koristelistoitukset sekä monimuotoinen kattorakenne. Myös tiilestä muurattuja kappelirakennuksia on kaksi. Kattomuoto on joko pulpettikatto tai aumakatto, mutta kattorakenteisiin kuuluu yleensä ikkunoilla varustetut poikkipäätyjä. Ikkunoiden muoto on koristeellinen rakennuksen runko-osassa, mutta myös kattorakenteisiin liittyvissä päätyikkunoissa. Lähes kaikkiin siunauskappeleihin kuuluu luonnonkivinen talvihautakellari. Nykyisen Vanhan Vaasan alueella sijaitsevan Pyhän Marian kirkon kirkkomaalle rakennetussa siunaussalongissa (Bassi & Arppe, 1810-luku) ei ollut talvihautaa, mutta rakennukseen liittyi tarvikehuone sekä ruumisvaunujen ja paarien säilytys huone. Rakennuksessa tiedetään olleen hiekkakivestä rakennettu lattia ja aumakatto. Tästä rakennuksesta on todennäköisesti otettu mallia Ylistaron ja Maalahden kulmittain rakennettuihin hautaushuoneisiin. (Kuva 16.)

Kuva 16 Pyhän Marian kirkon siunauskappeli, suunnitelmat C. Bassi ja A. W. Arppe¹⁰⁶

¹⁰⁶ Vaasan ruumishuoneen piirustukset v.1814, RakHA, KA.

Maalahden kirkon viereen rakennettiin näistä rakennuksista hieman hieman poikkeava talvihauta-hautaushuone vuonna 1833. (Kuva 17.) Rakennuksen on mitä luultavimmin toteutettu Henrik Kuorikosken toimesta.¹⁰⁷ Tämä kokonaisuus muodostui kahdesta pulpettikattoisesta, kulmittain toisiinsa nähden sijaitsevasta rakennuksesta, joista toinen oli talvihauta (wintergraf) ja toinen hautaushuone (bisättningshus). Vastaavankaltainen rakennettiin Ylistaron vanhemman kirkon viereen hieman aiemmin vuonna 1830, tietoa rakennuksen suunnittelijasta ja toteuttajasta ei tämän tutkimuksen yhteydessä löydetty. Ylistarossa rakennuksista toista kutsuttiin nimellä barrum eli paarihuone ja toista nimellä likrum eli ruumishuone.

Kuva 17 Maalahden talvihauta-hautaushuone. Kuva Kaj Höglund 29.9.2015

Kuva 18 Vähänkyrön (v.1836) ja Koivulahden (v.1838) siunauskappelit. Kuvat: Vähäkyrö 3.8.2011, Koivulahti 26.7.2012.

¹⁰⁷ Käsälä, suullinen tiedonanto 15.12.2015.

Kuva 19 Isonkyrön (1878) ja Ylistaron (1854)kappelit . Kuvat Isokyrö 3.8.2011 ja Ylistaro 23.7.2011.

Kappelirakennuksissa on merkittävästi yhtäläisiä piirteitä pohjaratkaisujen sekä rakennuksen julkisivujen päätarkaisujen osalta, mutta rakentamisen ajankohta vaikuttaa kappeleissa käytettyjen koristedetaljeihin ja niiden tyyliin. 1800-luvun loppupuolella klassistiset tyylipiirteet jäävät uusgotiikan koristeaiheiden varjoon. (Kuvat 18. ja 19.)

C) Yksihuoneiset, kuusi- tai kahdeksankulmaiset kappelirakennukset

1800-luvun lopulla tuli siunauskappelirakentamisessa käyttöön uudentyylinen rakennus. Uusgotiikan tyylipiirteitä hyödyntävä kuusikulmainen siunauskappeli (Kuva 20.) rakennettiin Vähänkyrön uudelle hautausmaalle vuonna 1892. Vastaavanlainen kuusikulmainen kappeli rakennettiin vuonna 1893 Kauhajoen Vuorenmaan hautausmaalle ja muutaman vuoden sisällä myös Ähtävän uudelle hautausmaalle. (Kuva 21.) Vähänkyrön kappelirakennuksen esikuvana kerrotaan olleen Kokemäelle Pyhän Henrikin saarnahuoneen suojaksi rakennettu kappelirakennus. Vähänkyrön kappelirakennukseen on alun perin kuulunut katolla sijaitsevat pienet fiaalitornit jokaisen rakennuksen nurkan kohdalla, mutta nämä on poistettu rakennuksen myöhemmissä korjaustöissä. Alkuperäisessä asussaan Vähänkyrön kappelissa on merkittäviä yhtäläisyyksiä Pyhän Henrikin saarnahuoneen kappelirakennuksen kanssa. Kauhajoen ja Ähtävän kappelirakennukset ovat selkeästi yksinkertaisempia.

Kuva 20 Vähänkyrön hautausmaan siunauskappeli nykyasussaan 9.1.2010.

**Kuva 21 Kauhajoen Vuorenmäen kappeli ennen purkamista vuonna 1966. Kuva: Kauhajoen museo.¹⁰⁸
Vasemmalla Ähtävän hautausmaan kappelirakennus nykyasussaan. Kuva 18.8.2012.**

1900-luvulla rakennettiin myös muutamia kulmikkaita kappelirakennuksia, joissa on otettu vaikutteita 1800-luvun monikulmaisten kappeleiden rakentamisesta, mutta joiden ulkoasun tyylipiirteet lähestyvät enemmän rakennusaikansa yleistä rakentamista sekä kirkkojen rakennustyyliä. Rakennuksien suunnittelijoina ovat olleet paikalliset rakennusmestarit tai suunnitelmien pohjana on käytetty rakennusmestarin suunnittelemaa naapuriseurakunnan kappelirakennusta. Kuvassa 22 on esimerkkinä rakennusmestari Salomon Hakolan Seinäjoelle, Törnävän kirkon viereen suunnittelema siunauskappelirakennus, jossa on kahdeksankulmainen

¹⁰⁸ Vuorenmäen kappelin valokuvat, Kuva-arkisto, KhjMA.

pohjamuoto. Rakennus on läpikuljettava ja sen jokaisella sivuosalla on ikkuna tai ovi. Ikkunoiden muodossa ja puitejaossa on gotiikan tyylipiirteitä samoin kuin ulkoverhouksen paneloinnin koristeaiheeksi on otettu suippokaarimuoto.

Kuva 22 Törnävän vanha siunauskappeli, purettu 1960-luvulla. Kuva: Seinäjoen seurakunta, kuvausajankohta ei ole tiedossa.¹⁰⁹

Kuusikulmainen kappelirakennus on rakennettu vielä vuonna 1960 Teuvan Rauhanmaalle, vapaiden suuntien hautausmaalle. Rakennus noudattelee 1800-luvun kappeleiden perusratkaisuja, mutta materiaalit sekä käytetyt detaljit ovat rakennusajalle tyypillisiä. Rauhanmaan kappelissa sisätilat ovat säilyneet hienosti alkuperäisessä asussaan lämmityspattereita myöten. Kokonaisuutena monikulmaisten kappeleiden rakentaminen jäi hyvin suppeaksi ilmiöksi ja muodostaa noin kymmenesosan koko tutkimusalueen siunauskappeleista.¹¹⁰

¹⁰⁹ Kuva-arkisto, SjkSA.

¹¹⁰ Kulmikkaita kappelirakennuksia rakennettiin vuonna 1908 Seinäjoen Törnävälle ja Törnävän kappelin mallin mukaan Peräseinäjoelle vuonna 1915 ja uudelleen v.1933 ensimmäisen kappelin tuhouduttua keskustan tulipalossa. Kulmikkaisiin kappeleihin kuuluu myös Teuvan vanhan kirkon vieressä, siunauskappeliksi muutettu vanhan kellotornin alaosa.

2. Kirkkomaiset siunauskappelit

1900-luvun alkuvuosina siirryttiin siunauskappeliin rakentamisessa tyyllisesti erilaiseen aikakauteen. Monikulmaisten kappelirakennusten suunnittelussa heijastuu jo kirkkojen rakentamisen yksittäiset tyylipiirteet, mutta rakennuksen muoto ja koko ovat vielä melko yksinkertaisia. 1910–1950-lukujen välisenä aikana pääosa rakennetuista siunauskappelirakennuksista ovat tyyllisesti sekä tilaratkaisuiltaan kirkkojen kaltaisia. Rakennuksista löytyy sali, jossa on usein lehteri sekä sakasti tai leikkaushuone tai muu toiminnallinen tila. Kappelirakennusten suunnittelijat ovat tänä aikana jo selvästi enemmän rakennusalan koulutuksen saaneita ammattilaisia ja mukana on muutamia tunnettuja suunnittelijoita kuten Ilmari Wirkkala, Kauno S. Kallio, Ilmari Launis ja Axel Mörne.

Kuva 23 Lapuan, Lappajärven ja Törnävän sairaalan siunauskappeleissa on nähtävissä yhtäläisiä tyylipiirteitä Tukholmassa sijaitsevan Gunnar Asplundin suunnitteleman Metsäkappelin kanssa. Kuvat: Lapua 22.11.2011, Lappajärvi 16.11.2011, Törnävä 28.7.2011, Metsäkappeli 27.4.2011.

Kirkkomaiset siunauskappelit ovat vielä melko pienikokoisia rakennuksia, jotka ovat ulkoasultaan hyvin tunnistettavissa kirkolliseksi rakennukseksi. Kappelirakennuksissa on nähtävillä myös kansainvälisiä vaikutteita. Lapuan Simpsiön siunauskappeli (Kauno S. Kallio, 1930), Seinäjoen sairaalan siunauskappeli (J. Cedercreutz ja H. Railio, 1950) ja myös Lappajärven siunauskappelin muutostyö (Nestori Viinamäki, 1962) ruumishuoneeksi peilaavat Tukholman Metsähautausmaalle vuonna 1920 Gunnar Asplundin suunnitteleman Metsäkappelin tyylipiirteitä. (Kuva 23.) Asplundin kappelirakennus sekä koko Metsähautausmaakokonaisuuden ajattelutapa vaikuttivat voimakkaasti ruotsalaisen hautauskulttuurin lisäksi myös Suomessa.¹¹¹

Muut tämän tyyppin siunauskappelit ovat vielä selkeämmin kirkkomaisia ja niissä korostuvat enemmän aikakauden tyylit. Kirkkomaiset siunauskappelirakennukset heijastavat vielä aikakauden kirkkorakentamisessa vallalla ollutta perinteeseen tukeutuvaa rakentamistapaa. Myös osa 1950-luvun kappeleista on muodoltaan vielä melko perinteisiä. Härmän sairaalan siunauskappeli (Ilmari Launis, 1932) ja Ilmajoen uusi siunauskappeli (Kauno S. Kallio, 1939) sekä Kauhavan kirkkomaalle vuonna 1955 (rkm Lauri Jalonen) valmistunut kappeli ovat tyyppillisiä rakennuksia tältä näkökannalta. (Kuva 24.)

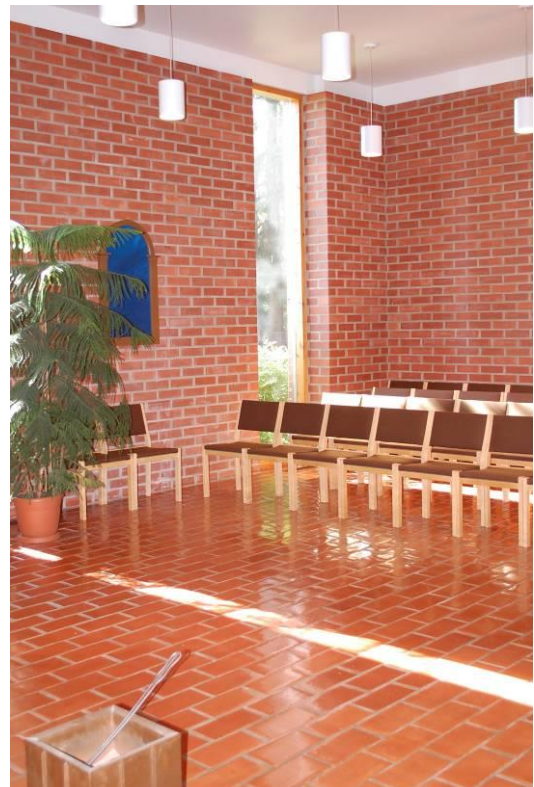
Kuva 24 Alahärmän tuberkuloosiparantolan kappeli, Kauhavan kirkkomaan kappeli ja Ilmajoen kirkkomaan kappeli edustavat 1900-luvun alkupuolen kirkkomaisia kappelirakennuksia. Kuvat: Alahärmä ja Kauhava 11.11.2011, Ilmajoki 19.6.2010.

¹¹¹ Karlsmo 2005, 109, 118-122; Lehtimäki&Lyytinen 2015,43.

3. Modernit, monitilaiset siunauskappelikokonaisuudet

1960-luvun myötä rakennustekniikka sekä arkkitehtuurin ihanteet muuttuivat suomalaisessa rakentamisessa ja tämä muutos löi läpi koko rakentamisen kentän. Vuonna 1960 valmistui Teuvan Rauhanmaalle vielä vanhan perinteen mukainen monikulmainen pieni siunauskappeliruumishuonerakennus, mutta kaikki tämän jälkeen rakennetut kappelirakennukset ovat jo tilaratkaisuiltaan modernin arkkitehtuurin periaatteiden mukaisesti suunniteltuja rakennuskokonaisuuksia. Näistä viimeisimpinä valmistuivat Oravaisten hautausmaalle ja Pietarsaaren uudelle hautausmaalle 1980-luvun ensimmäisinä vuosina arkkitehtitoimisto Slotte & Schultzin suunnittelemina siunauskappelit, joissa on näkyvillä jo 1980-luvulle tyypillistä muotokieltä.

Modernit siunauskappelirakennukset poikkeavat aiemmista kappelirakennuksista merkittävästi sekä rakennuksen ulkoasun että tilankäytön osalta. 1960- ja 1970-lukujen arkkitehtuurin ihannoima luontoyhteys on vahvasti osana siunauskappeleiden keskeisiä salitiloja. Rakennuksissa on yksi tai kaksi erillistä ja erikokoista siunauskappelitilaa eli salia. Lisäksi rakennuksista löytyy usein ruumishuone ja myös erilaisia toimisto ja odotustiloja. Vaasan ja Seinäjoen Törnävän (Kuvat 25 ja 26) hautausmaiden siunauskappelikokonaisuuksiin liittyy myös krematorio. Rakennuksien siunauksiin suunnitellut salitilat ovat tai voivat olla muussakin seurakunnan tilaisuuksissa käytettyjä tiloja.

Kuva 25 Törnävän uusi siunauskappeli heinäkuussa 2011.

Kuva 26 Vaasan uuden hautausmaan siunauskappeli joulukuussa 2011.

Rakennustyyppin edustajat tutkimusalueella vastaavat Siunauskappeli rakennustyyppinä – selvityksen esimerkkejä muualta Suomesta niin tilojen, toimintojen kuin kokonaisuuden kehittymisenkin osalta.¹¹² Tyypillistä erityisesti 1960- ja 1970-luvun rakentamiselle tässä kappelityypissä on erityisen hienot tilaratkaisut, joissa on hyödynnetty luonnonvaloa ja luontoyhteyttä.

4.4 Kappelien sisätilat

Kaikista tutkimusalueelle rakennetuista siunauskappelirakennuksista vain 23 kappelia eli vajaa 30 % on edelleen käytössä jossain laajuudessa siunauksien pitopaikkana tai muiden kirkollisten tilaisuuksien tilana. Säilyneistä kappelirakennuksista yli puolet on tällä hetkellä muussa käytössä ja käytön muuttuminen on aiheuttanut näissä rakennuksissa joitain muutoksia myös sisätiloihin. Mikäli rakennus on jäänyt varastokäyttöön, ei tiloja useinkaan ole suuresti muutettu. Niistä kappelirakennuksista, jotka on jo purettu, ei ole säilynyt kuin yksittäisiä tietoja sisätiloista.

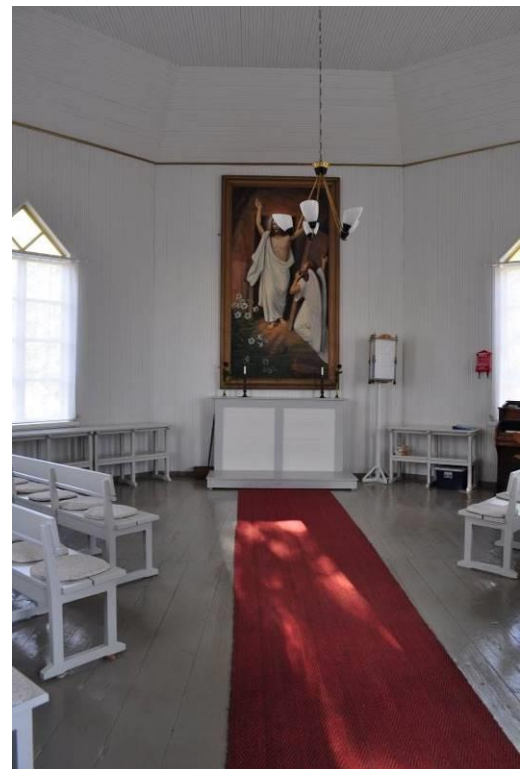
¹¹² Siunauskappeli rakennustyyppinä-selvityksessä esitellään tämän kappelityypin edustajat ajanjakson 1960-2000 edustajina. Luokittelujen perusteet ovat samankaltaiset.

Siunaushuone / Sali

Yhteistä siunauskappeleiden tiloille on avoimuus. Siunaustila on rakennuksen päätila ja se muodostaa yleensä kappelirakennuksen pinta-alaltaan suurimman kokonaisuuden. Tilan käyttö näkyy sisätilojen ratkaisuissa ja muotokieli on usein hyvin yksinkertaista. Vanhimmissa kappelirakennuksissa ei ole ollut penkkejä tai penkit ovat olleet irtonaisia. Kappelitilassa on lähes kaikissa rakennettu kiinteä alttari, paitsi osassa läpikuljettavissa rakennuksissa, jotka ovat aiemmin toimineet asehuoneina tai uukkonkeina. Näissä tiloissa ulko-ovet saattavat ohjata tilan käyttöä ja erityisesti ikkunattomissa rakennuksissa alttari puuttuu. Kristiinankaupungin vanhan hautausmaan kappelirakennus on tyypillinen esimerkki yksinkertaisista kappelirakennuksista, joka on läpikuljettava, mutta tilassa on kuitenkin alttari. Kappelirakennuksen sisäseinät ovat hirsipinnalla ja alttari sijoitettu ikkunan eteen, jolloin ikkuna toimii alttaritauluna. Rakennuksen ovet jäävät tilassa sivuseinille.

Kuva 27 Vas. Kristiinankaupungin vanhan hautausmaan siunauskappeli (Otto Ekman 1852) ja oik. Vähänkyrön hautausmaan siunauskappeli (1892). Kuvat: Maaliskuu 2013 ja 3.8.2011.

Vanhimmat siunaustilat ovat yksinkertaisia huoneita myös sisätiloiltaan, mutta tämä pätee vain osaan kappelirakennuksista. Rakennuksien muoto tai koko ei ohjaa sisätilojen viimeistelyastetta. Erityisesti 1800-luvulla rakennetuissa kappeleissa sisätilojen toteutus on hyvin vaihtelevaa. Ähtävän 1890-luvulla rakennetussa kappelissa on sisäpinnat maalamattomat ja näkyvillä on seinien tolpparakenne ja ulkoverhouslaudan sisäpinta. Vastaavasti jo Jurvan asehuoneessa (1832) on

kalustoluetteloiden mukaan ollut seinät maalattuna samalla tavoin kuin kirkossakin.¹¹³

Rakennuksessa on vielä osittain säilynyt nämä 1800-luvun alkupuolen roiskemaalattut seinäpinnat.

Osassa 1800-luvulla rakennetuissa siunauskappeleiden sisätiloissa, joissa suunnittelijana on ollut arkkitehti tai muu rakentamisen ammattilainen, näkyy selkeästi viimeistellympi ja suunnitelmallisempi ote. Vähänkyrön hautausmaalle rakennettu siunauskappeli on väritykseltään nykyasussa moderni, mutta sisätilojen muoto ja pintaverhousmateriaalit ovat kertovat rakennuksen rakentamisajasta ja ovat viimeistellympiä kuin esimerkiksi Kristiinankaupungin vanhan hautausmaan kappelissa. Vanhan Vaasan Pyhän Marian kirkon viereen rakennetun siunauskappelin sisätiloista tiedetään, että seinät olivat rapatut ja lattia oli valmistettu hiekkakivistä¹¹⁴.

1900-luvulla tutkimusalueelle rakennetuissa siunauskappeleissa on sisätilat huomioitu osana rakennuksen kokonaisuutta ja lähestyvät enemmän kirkkosalin tilaratkaisuja. 1900-luvulla rakennettiin myös siunauskappeleita sairaala-alueille, jolloin kappelitilaa saatettiin hyödyntää myös muihin hartaustilaisuuksiin. Siunauskappeleiden suunnittelussa ja rakentamisessa alkaa 1900-luvulla näkyä enemmän ajan yleinen arkkitehtuuri sekä kirkkojen rakentamistapa. Tämä koskee erityisesti uudisrakennuksina toteutettuja tiloja.

1920 ja 1930-luvulla rakennetut siunauskappelit ovat jo pienien kirkkojen kaltaisia ja suunnittelijoina oli usein arkkitehti tai paikallinen rakennusmestari. (Kuva 28.) Varsinkin isommissa kappelirakennuksissa alettiin käyttää penkkejä, mutta useinkaan penkit eivät olleet kiinteitä kuten kirkoissa. Siunauskappelin salitilojen varustelu lisääntyi ja rakennuksen pohjamuodossa siirryttiin useampihuoneiseen rakennukseen. Itse salitilassa tilan eri osat ja rakenteet sekä valo tilassa olivat harkittuja ratkaisuja. 1950-luvulla rakennuksiin alettiin rakentaa myös urkulehtereitä tai muuten varata tilaa uruille. Kappeleiden koko vaihtelee merkittävästi koko 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla.

¹¹³ Inventaari 23.1.1844, Kalustoluettelot, JSA

¹¹⁴ Bidrag till Vasa Stads historia 1. 1912, 52, 333.

Kuva 28 Ilmajoen kirkkomaan siunauskappeli (Ilmari Launis 1939). Kuvat 19.6.2010.

1960- ja 1970-lukujen uudenlaisessa kappelirakennuksessa aikakaudelle tyypilliset arkkitehtuurin peruspiirteet tuotiin myös siunauskappeleihin. Ympäröivä luonto haluttiin tuoda osaksi tilaa myös julkisessa rakentamisessa ja kappeleissa on usein käytetty isoja ikkunapintoja, jopa kokonaisia ikkunaseiniä. Ikkunat avaavat yhteyden luontoon ja jatkavat tilakokemusta ulos rakennuksesta. Kappelien sisätilat kalusteineen ovat kiinteitä ja tilat monikäyttöisiä. Esimerkiksi Vaasan uuden hautausmaan isompi siunauskappeli on myös erinomainen ja kiitetty konserttitila. (Kuva 29) Kuitenkin siunauskappelien muu käyttö on koko tutkimusalueella satunnaista.

Kuva 29 Vaasan hautausmaan iso siunauskappeli. Kuva 1.12.2011.

Alttari

Siunauskappeleissa alttarin paikkaa rakennuksessa ei määrittele kirkkorakentamisessa perinteinen itä-länsisuuntainen sijoittelu, vaan kappeliden alttarirakenteen paikka määräytyy lähinnä itse rakennuksen ja kappelitilan antamien mahdollisuuksien mukaan. Itä-länsisuuntaisia tilankäyttöratkaisuja on kuitenkin käytetty joissain rakennuksissa mm. Vanhan Vaasan siunauskappelissa ja Ylistaron siunauskappelissa, mutta onko näissä valinta tietoinen vai pelkästään sattuma, on mahdotonta määrittää.

Siunauskappeleissa on itse alttarilaitte usein muodoltaan hyvin yksinkertainen. Alttarista löytyy kuitenkin alttarirakenteen perusosat: alttaripöytä, polvistumisjakkara/tuki, joka voi olla irtonainen tai kiinteä sekä alttaripöydän yläpuolella alttaritaulun tila, jossa useimmiten on sijoitettuna risti. Alttaritauluja on käytetty enemmän 1900-luvulla rakennetuissa siunauskappeleissa, mutta uusimmissa kappelirakennuksissa alttaritaulu on korvattu lasiseinällä, jonka kautta ympäröivä luonto luo elävän taulun alttarin taustaksi. Muutamassa siunauskappelirakennuksessa alttaritaulu ei ole rakennusaikainen vaan sijoitettu paikalle myöhemmin. Niin kuin aiemmin on mainittu, osassa siunaushuoneita ei alttarilaitetta ole lainkaan, useimmiten silloin kun kyseessä on ollut läpikuljettava tila. Alttarilaitteen edessä voi olla kiinteä tai irrallinen katafalkki eli arkun alustaksi

tarkoitettu koroke. Katafalkin sijasta käytetään myös mattoja tai ryijyjä arkun alustana ikään kuin katafalkin roolissa.

Tutkimusaineiston siunauskappeleista 1800-luvun rakennuksia on jäljellä yhteensä 28. Näistä siunaustiloista osa on muuttunut tilojen käytön muutoksien myötä. Tallella on kuitenkin joitain hienoja alttarikonaisuuksia, kuten Vähänkyrön kirkkomaalla sijaitsevan seurakunnan vanhan siunauskappelin alttari, jossa on säilynyt myös alkuperäinen alttaritaulu. (Kuva 30.)

Siunauskappeliin on rakennettu kylmiötilat vainajien säilytykseen, mutta rakennuksen keskitila, jossa alttari sijaitsee, on säilynyt käytön muuttumisesta huolimatta.

Kuva 30 Vähänkyrön vanhan siunauskappelin alttari. Kuva 11.9.2011.

Yleistä

Sisätiloissa on tilan erityistä luonnetta korostamaan käytetty mm. lasimaalauksia ja erityistä koristelua on toteutettu esimerkiksi Lapuan Simpsiön siunauskappelissa, jossa on siunaustilan molemmissa päätyseinissä on seinien yläosassa seinämaalaukset. Maalaukset on tehnyt taiteilija

Onni Oja¹¹⁵. 1900-luvun siunauskappeleissa on toiminut suunnittelijoina alueella toimivia rakennusmestareita ja arkkitehtejä, mutta myös valtakunnan tasolla tunnettuja arkkitehtejä. Sisätiloissa on nähtävissä samankaltainen tyyliero 1900-luvulla kuin oli jo 1800-luvun kappeleissakin, mikäli suunnittelija oli saanut koulutuksen rakennussuunnitteluun, silloin rakennuksen suunnittelu ulottuu sisätiloihin asti.

1900-luvun siunauskappeleissa on tutkimusalueella useita arkkitehtonisesti hienosti toteutettuja siunauskappelitiloja, joissa suunnittelu yltää detaljitasolle asti. (Kuva 31) Näistä esimerkkeinä voidaan mainita Härmän parantolan kappeli, Törnävän sairaalan entinen siunauskappeli, Ilmajoen siunauskappeli ja Vaasan nykyinen siunauskappeli.

Kuva 31 Härmän tuberkuloosiparantolan kappelitila ja Ilmajoen nykyisen siunauskappelin valaisimet. Kuvat: 11.11.2011 ja 19.6.2010.

¹¹⁵ Ikola 2008, 6.

4.5 Miten siunauskappeleita on käytetty ja miksi niitä on rakennettu?

Siunauskappelirakennuksien historia Pohjanmaalla on yli 200 vuoden pituinen. Kappelien ja siunaushuoneiden rakentaminen voidaan katsoa alkaneen tarpeesta suojautua säältä.

Kirkonarkistojen tutkimuksessa ei kalustoluetteloissa erityisesti mainita syitä näiden rakennuksien rakentamiseen, mutta pöytäkirjoissa ja muista historian lähteistä nousee esiin huonon sään ja talviolosuhteiden ankaruus. Siunaustoimitus tapahtui normaalikäytännön mukaan yleensä kirkkomaalla ennen jumalanpalveluksen alkua. Vainajat tuotiin kirkkomaan pääkäytävälle ja joissain seurakunnissa laskettiin sitä varten olleille kiville¹¹⁶, jossa pappi siunasi vainajan tai vainajat. (Kuva 32.) Siunauksia toimitettiin myös kirkoissa, mutta tämä käytäntö koski lähinnä vain hyvin merkittäviä seurakunnan jäseniä. Siunauksen jälkeen vainaja laskettiin hautaan eli kirkon multiin. Siunaustoimitusta on kutsuttu myös multaamiseksi Raamatun tekstin ”maasta sinä olet tullut ja maaksi sinun pitää jälleen tuleman”- mukaisesti. Näiden nimitysten myötä on ymmärrettävää, miksi siunauskappeleita on kutsuttu myös multaushuoneiksi¹¹⁷.

Kuva 32 Ruumiskivet Kuortaneen kirkkomaalla pohjoisportin läheisyydessä. Kuva 16.11.2011

Todennäköistä on, että muuallakin Suomessa siunauskappeleita tai niitä vastaavia tiloja on ollut käytössä jo huomattavan paljon ennen 1800-luvun loppupuolta, joka mainitaan rakennustyyppin syntymisajaksi. Ensimmäinen maininta Suomeen suunnitellusta siunauskappelista on Turun hautausmaan suunnitelmien yhteydessä, jolloin arkkitehti Charles Bassi oli suunnitellut

¹¹⁶ Tällaiset ruumiskivet ovat säilyneet Kuortaneen kirkkomaalla.

¹¹⁷ Korttesjärven siunauskappeli mainitaan Ilkka-lehden uutisessa vuonna 1905 multaushuoneena.

hautausmaan aitaan siunauskappelirakennuksen. Kappelia ei toteutettu hautausmaan rakentamistyön yhteydessä, mutta ajatus ei ilmeisesti hautautunut, sillä Vaasan siunauskappelin eli begravnings salongin piirustukset olivat laatineet intendentinkonttorin arkkitehdit C.J. Bassi sekä A.W. Arppe.

Vanhimmissa siunauskappeleissa rakennus on samalla voinut toimia myös varastointipaikkana hautaukseen liittyville ruumispaareille, paariliinoille ja muulle tavaralle. Tällaisessa varastointikäytössä ovat olleet erityisesti asehuoneet, jotka ovat toimineet sekä porttina kirkkomaalle että tavaransäilytystilana ja näiden lisäksi vielä tila on ollut siunauskäytössä.

Tutkimusaineiston kappelirakennuksiin on siunaustoimituksen sekä säilytystoiminnon lisäksi lähes aina liitetty vainajien säilyttäminen. Tyypillisesti rakentaessaan siunauskappelin, seurakunta rakensi kaksiosaisen rakennuksen, jossa oli vainajien talvihautana toimiva kellariosa ja maanpäällinen kerros, joka toimi siunaustilana ja säilytystilana. Mikäli talvihauta ei ollut rakennuksen alla, sijaitsi se huonetilana osana rakennusta tai erillisenä rakennuksena siunaustilan vieressä. Nämä erilliset rakennukset eivät olleet porttikäytössä eli läpikuljettavissa ja sijaitsivat usein kirkkomaan kulmalla tai muuten yleisistä kulkulinjoista sivussa. Talvihaudan rakentamisen vuoksi kalustoluetteloissa mainitaan usein rakennus ensisijaisesti tällä nimellä ja myös historioissa mainitaan, että siunauskappeli on muutettu talvihaudasta tai asehuoneesta. Onko tällaista muutostyötä todellisuudessa tarvittu tehdä, sillä näitä monitoiminnallisia rakennuksia tehtiin koko 1800-luvun ajan?

5. Siunauskappeleiden tulevaisuus

Pohjalaisten siunauskappelirakennuksien suurin uhka on tietämättömyys rakennuksien arvoista. Valtakunnallisia ja maakunnallisia inventointeja vertailtaessa oli ensimmäinen ja yllättävä huomio rakennustyypin vähäisyys inventoinneissa. Kappelirakennuksia ei ole erityisesti nostettu esiin missään inventoinneissa vaan päähuomio on aina kohdistunut kirkkoon ja kellotapuliin. Yleisellä tasolla sekä myös paikallista tietoa siunauskappeleista on hyvin vähän ja mikäli kappelirakennus on jäänyt pois siunauskäytöstä, on tietämys kohteen arvosta ja historiasta usein vielä vähäisempää. Seurakuntien henkilökunta vaihtuu ja uudet työntekijät eivät useinkaan tunne rakennuksien historiaa. Myös tapahtuneiden seurakuntaliitosten myötä kiinteistöjen hallinta siirtyy suurempiin yksikköihin, jolloin muistitieto helposti häviää.

Valtakunnan tasolla erityislailla suojeltuja siunauskappeleita on muutama, mutta tutkimusalueella näistä suojelluista kappelirakennuksista ei sijaitse ainuttakaan. Tutkimusalueen säilyneistä kappelirakennuksista 18 kappaletta sijaitsee osana RKY- aluetta eli valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. Valtakunnallisesti arvokas alue ei tuo sinänsä suojelua itse kappelirakennukselle, mutta alueen ja sen arvojen säilyttämisen kautta myös yksittäiset rakennukset ja niiden ympäristö tulee huomioida ja säilyttää.

Tutkimusalueella on vahvistetut ja voimassa olevat maakuntakaavat molemmissa maakunnissa. Ympäristöministeriö on vahvistanut Etelä-Pohjanmaan maakuntakaavan vuonna 2005 ja Pohjanmaan maakuntakaava vuonna 2010. Molemmissa kaavoissa on kirkonkylien kirkot lähiympäristöineen useimmiten merkitty valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi. Maakuntakaavoja laadittaessa on kaavoissa esille nostettu säilytettävänä kulttuuriympäristöinä julkaisun Rakennettu kulttuuriympäristö, Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt (1993), mukaiset merkittävät alueet. Näiden alueiden sisällä useimmiten sijaitsevat kirkkomaiden siunauskappelit. Keskustojen ulkopuolella sijaitsevat luterilaiset tai vapaiden suuntien hautausmaat eivät kaikki sisälly arvokkaiden kulttuuriympäristöjen rajauksien sisälle. Sama koskee sairaala-alueita, jotka välttämättä eivät ole kuuluneet vuoden 1993 julkaistuun rakennetun ympäristön inventointiin. Merkittävien kulttuuriympäristöjen säilymistä ohjataan molemmissa maakuntakaavoissa kaavamääräyksin.

Suomen Maankäyttö- ja rakennuslaki määrää, että kaavoitustyössä maakuntakaava ohjaa yleiskaavoitusta ja siten nämä maakuntakaavassa esille nostetut merkittävät alueet tulee huomioida

yleiskaavojen ja niitä seuraavassa asemakaavojen laatimistyössä. Siunauskappelirakennukset tulevat huomioiduksi näin alueiden osana samoin kuin RKY-alueillakin. Yleis- ja asemakaavatasolla on kirkkomaata tai hautausmaata on useimmiten merkitty pääkäyttötarkoituksensa mukaan YS Seurakunnallisten rakennusten korttelialueeksi tai EH Hautausmaan korttelialueeksi ja näille alueille on suojeltaviksi rakennuksiksi merkitty kirkko ja kellotapuli. Poikkeuksena tästä on Vähänkyrön kirkkomaan ja hautausmaan kappelirakennukset, jotka on vanhassa yleiskaavassa suojeltu yksittäisinä kohteina. Alueellinen suojelu turvaa osaltaan rakennuksien säilymistä, mutta ei sinällään voi kokonaan estää rakennuksien käytön muuttumista tai rakennuksien purkamista. Asemakaavoissa merkinnät ovat vastaavia, mutta useimmiten tarkempia.

Tutkimusalueen siunauskappelirakennukset, jotka sijaitsevat kirkkomailla tai hautausmailla, ovat useimmiten yleisen rakentamisen paineilta suojassa sijaintinsa vuoksi. Rakennuksista kuitenkin suurin osa on tyhjillään tai varastokäytössä ja hautausmaiden sekä kirkkomaiden kaavallisessa tarkastelussa nämä hienot rakennukset jäävät myös huomiotta. Kirkkolain automaattinen suoja ennen vuotta 1917 rakennetuille kirkollisille rakennuksille ei tule automaattisesti tutkimusalueen siunauskappelirakennuksien osaksi.

Kirkollinen rakennus saa asemansa rakentamisprosessin hallinnollisten päätösten kautta. Tämä menettely on ollut voimassa vuoden 1869 Kirkkolain säätämisestä lähtien. Kirkko ei siis synny nykyainsäädännön näkökulmasta pelkästään tilan vihkimisen kautta ja sama koskee kaikkia kirkollisia rakennuksia. Tämä tulkinta perustuu Korkeimman hallinto-oikeuden päätökseen KHO T 2186/1997, joka koski seurakuntatalossa olevaa kirkkosalia.¹¹⁸ Tätä tulkintaa sovelletaan myös siunauskappelirakennuksiin, kun selvitetään kohteen kirkollisen rakennuksen asemaa. Mikäli kohde on ollut alkuperin rakennettu muuhun käyttöön ja käytännön syistä vain tullut käyttöön siunausten pitopaikaksi, on kyseenalaista onko rakennus silloin kirkollinen ja sitä kautta kirkkolain suojaama. Miten kirkollisen rakennuksen määritelmää sovelletaan ennen vuotta 1869 rakennettuihin rakennuksiin, ei ole tiedossa. Tällaisia rakennuksia on tutkimusalueella jäljellä kuitenkin yhteensä 15 rakennusta.

Mikäli siunauskappelirakennus on edelleen siunauskäytössä jossain muodossa, ei rakennuksen tulevaisuus yleisellä tasolla ole kovin uhattu. Suurin murros kappelirakennusten käytössä tapahtui Toisen maailmansodan jälkeen, jolloin siunaustoimitukset siirtyivät kirkkoihin ja

¹¹⁸ Museoviraston ohje: Kirkkolain nojalla suojellut ja lausuttavat kohteet. http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/rapea/read/asp/kirkkolaki_lausuntomenettely.pdf , luettu 26.10.2015.

kappelirakennukset jäivät ilman käyttöä ja sitä myöten purettiin. Nykyään on jopa hienoista siirtymää takaisin siunauskappeleiden käyttöön, sillä hautauskulttuuri on hiljalleen muuttunut kohti pienempiä hautajaisia. Tämän päivän yhteiskunnassa perhekoko on pieni ja sukuyhteisöt ovat pienentyneet asutuksen keskittyessä yhä enemmän suuriin kaupunkeihin ja hajaantuessa ympäri Suomea ja maailmaa. Yhä useammin ihmiset asuvat yksin ja lähisuku on pieni. Kaupunkikulttuurissa ei naapurusto enää välttämättä tunne toisiaan. Yhä useammin hautajaisiin osallistuu vain aivan lähimmät omaiset sekä ystävät ja saattoväen ollessa vähälukuinen, siunauskappeli koetaan läheisemmäksi ja sopivamman kokoiseksi tilaksi siunaustoimitukselle.

6. Yhteenveto

Siunauskappeleiden rakentamisella on Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakuntien alueella pitkät perinteet. Ensimmäiset siunaushuoneet ja -kappelit rakennettiin tutkimusalueelle 1800-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä ja Vaasan kaupungin Pyhän Marian kirkon viereen kirkkomaan kaakkoiskulmaan rakennettiin tutkimusalueen ensimmäinen siunauskappeli suunniteltu rakennus jo 1810-luvulla. Siunaussalongista on jäljellä raunioituneet seinät, mutta rakennuksen muoto on vielä hyvin hahmotettavissa. Tämä rakennus on luultavasti Suomen vanhin tai vanhimpia erityisesti siunaustarkoitukseen suunniteltuja rakennuksia, joka on toteutunut.

Tutkimusalueen maakunnat ovat melko yhteneväisiä siunauskappeliin rakentamisessa. Molemmilta alueilta löytyy siunauskappeleita ja -huoneita hyvin pitkältä ajanjaksolta ja rakennusten sijoittuminen kirkko- ja hautausmaille on ilmiönä molemmilla alueilla samankaltainen. Kummallakin alueella on sairaala-alueita, jonne on alueen kokonaissuunnittelussa sijoitettu myös siunauskappelirakennus ja myös ns. vapaahautausmaita, joissa on kappelirakennuksia. Vapaat hautausmaat tai vapaa-ajattelijoiden hautausmaat ovat tutkimusaineistossa sairaala-alueiden lisäksi 1900-luvun ilmiö, mutta näidenkin alueiden kappeliin rakentaminen noudattaa evankelisluterilaisten seurakuntien kappelirakentamisen perinnettä.

Siunaustilojen rakentaminen on tutkimusalueella lähtenyt tarpeesta suojautua säältä ja osa alueen vanhimmista siunaustiloista ovatkin olleet melko yksinkertaisia rakennuksia, joilla suoja on helposti saatu aikaan. Kappelirakennuksia kuitenkin arvostettiin ja niiden suunnitteluun alettiin sijoittaa jo 1800-luvun alkupuolella. Pyhän Marian kirkon viereen rakennetun, intendentinkonttorin arkkitehtien Bassi ja Arppe suunnitteleman kappelin jälkeen rakennettiin Vähänkyröön, Koivulahteen ja Maalahteen muutaman vuoden sisällä kappelirakennukset. Näistä Koivulahden kappeli on kopio Vähänkyrön kappelirakennuksesta. Vähänkyrön kirkkomaan siunauskappeli, joka toimii nykyisin ruumishuoneena, on tutkimusalueen vanhin kokonaisuutena säilynyt siunauskappeli.

Pohjalaisten siunauskappeliin tutkimus on antanut paljon uutta tietoa siunauskappelirakennuksista sekä niiden koko ilmiön synnystä ja kehittymisestä. Aiemmin ollut käsitys siunauskappeliin rakennustyyppin syntymisestä 1800-luvun loppupuolella erillisten hautausmaiden rakentamisen yhteydessä on tämän tutkimuksen aineiston perusteella osoittautunut virheelliseksi. Pohjalaisista siunaushuoneista ja -kappeleistä merkittävä osa eli noin 35 % on

rakennettu ennen vuotta 1870 ja hieman yli puolet siunauskäyttöön rakennetuista tiloista on rakennettu kirkkojen viereen. Yleisenä käsityksenä on ollut myös, että siunauskappelit ovat yleistyneet 1950-luvulla, mutta tämän tutkimusaineisten perusteella voidaan todeta, että pohjalaisista kappeleista on rakennettu vajaa 30 % vuoden 1950 jälkeen ja erityisesti 1950-luvulla rakennettiin yhteensä 8 kappaletta, joka on noin 10 % kaikista kappelirakennuksista. Saman verran rakennettiin kappeleita 1860-luvulla. Yleisesti voidaan todeta, että siunaustilojen rakentaminen on pohjalaisissa maakunnissa ollut melko tasaista koko 1800-luvun ajan. Rakentaminen voimistui 1930- ja 1950-luvuilla, mutta rakentamisen painopiste on 1800-luvulla, sillä toteutuneita kappelirakennuksia on valmistunut ennen vuotta 1900 yhteensä 44, joka on kappeleiden kokonaismäärästä yli puolet.

Toinen maailmansota pysäytti kappeleiden rakentamisen ja sotien jälkeen yleisenä ilmiönä siunaustoimitukset siirtyivät useassa seurakunnassa kappeleista kirkkoon. Tällöin jäi kappelirakennuksista suuri osa käyttämättä ja osa purettiin. Osa kappelirakennuksista on kuitenkin säilynyt muussa käytössä kirkko- ja hautausmailla ja edelleen on osa kappeleista siunauskäytössä. Yleisenä ilmiönä on näkyvässä siunauskappeleiden käytön lisääntyminen hautajaisperinteen hiljalleen muuttuessa ja saattoväen määrän vähentyessä.

Tutkimus sekä aineisto, joka tutkimuksen kautta on nostettu esiin, on ensimmäinen askel pohjalaisten kappelirakennusten tutkimuksessa. Tutkimustyön aikana ja tutkimusaineiston kautta on noussut uusia kysymyksiä ja näkökulmia, joita tulisi jatkossa selvittää. 1800-luvun kappelien rakentamisessa on selvästi havaittavissa rakennuksissa samankaltaisia tyylipiirteitä – onko rakentaja ottanut mallia jostain vai onko kyseessä sama tai ryhmä koulutuksen saaneita rakentajia, joilla arkkitehtuurin keinot ovat hallussa? Miten kirkonrakentajat liittyvät 1800-luvun kappeleiden rakentamiseen? Kappeleita tehtiin melko lailla samanaikaisesti eri seurakunnissa esim. Ylistaron ja Maalahden kulmittain tehdyt kappelirakennukset ja Vähänkyrön sekä Koivulahden kappelit toteutettiin muutaman vuoden sisällä toisistaan. Onko tekijänä ollut sama rakentaja vai otettiin mallia toisesta seurakunnasta?

Miksi rakennusten muoto ja kokonaisuus muuttuu kirkkomaisemmaksi 1900-luvun alussa? Onko siunaustoimituksen eriytyminen jumalanpalveluksesta aiheuttanut muutoksen vai vaikuttavatko tähän muutkin seikat? Miten kappelirakennuksien materiaalien käyttö on kehittynyt? Rankorakenteen käyttö arvokkaassa kirkollisessa rakennuksessa on tutkimusalueen kappeleissa toteutunut jo 1800-luvun lopussa, mutta kuitenkin samalla lämmittämättömien rakennuksien

koriste- ja muotojen detaljiikka kehittyi runsaammaksi. Miksi tehtiin kylmiä rakennuksia niin laadukkaasti?

Siunauskappeliin tutkimuksen jatkamiselle on siis selkeä tarve. Siunaushuoneet ja -kappelit ovat merkittävä osa suomalaista hautauskulttuuria ja kappelirakennukset ovat osittain uhanalaisia, koska niihin liittyvä historiatieto on jäänyt unohtuiksi eikä rakennustyyppiä aina tunnisteta. Käytössä olevat kappelirakennukset koetaan tärkeiksi eikä niillä ole uhkaa hävitä, mutta uhka koskee niitä rakennuksia, joilla ei ole erityistä käyttöä tai niiden käyttö on merkittävästi muuttunut. Hyvä esimerkki siunauskäytöstä pois jääneiden kappelirakennusten uudelleenkäytöstä on Ähtävän seurakunnan suunnitelma kunnostaa seurakunnan hautausmaan kuusikulmainen siunauskappeli ja palauttaa rakennus kirkolliseen käyttöön, mahdollisesti hartaustilaksi tulevina vuosina. Toivottavasti tämä projekti toimii esimerkkinä muillekin seurakunnille ja nämä arvokkaat rakennukset nostetaan takaisin arvoonsa.

KUVALUETTELO

Kuva 1 Tutkimusalueeseen kuuluu Etelä-Pohjanmaan (sininen) ja Pohjanmaan (ruskea) maakuntien alueet. Keski-Pohjanmaan maakunnan alue (vihreä) ei kuulu tutkimusalueeseen. Kartta: Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus.	5
Kuva 2 Vähänkyrön kirkkomaan hautahuone. Kuva 3.8.2011.....	16
Kuva 3 Luuhuone Pedersören kirkkomaalla. Kuva 18.8.2012.....	17
Kuva 4 Kurikan talvihauta vuodelta 1836. Talvihautaa kunnostettiin kesällä 2013.	17
Kuva 5 Härmän sairaalan kappelin leikkuuhuone Kuva 11.11.2011	18
Kuva 6 Korttesjärven tikkahuone nykyisellä paikallaan. Kuva: Risto Känsälä 1.12.2011	19
Kuva 7 Porttihuone Vähänkyrön kirkkomaan reunalla. Kuva 3.8.2011.....	20
Kuva 8 Törnävän vanha siunauskappeli hautausmaan puolelta, sisäänkäynti näkyvissä vasemmassa reunassa. Kuva Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseo, kuvausaikaa ei tunneta.	36
Kuva 9 Vimpelin hautausmaan entinen siunauskappeli tammikuussa 9.1.2010.	38
Kuva 10 Vaasa palon jälkeen. Siunauskappeli näkyy rauniona kuvan vasemmassa kulmassa kellotapulien edessä kirkon oikealla puolella. Kuva Pohjanmaan museon kuva-arkisto.	42
Kuva 11 Kauhajoki, Kirkkomaan vanha kappeli (1927). Kuva 14.7.2010.	43
Kuva 12. Koivulahden siunauskappelin otsalauta. Kuva 26.7.2012	47
Kuva 13 Nurmon kirkkomaan vanha talvihauta – siunaushuone 1920-luvulla. Keskimäinen osa rakennuksesta toimi siunaushuoneena.....	50
Kuva 14 Pietarsaaren kirkon viereen rakennetut hautahuoneet ovat 1700-luvun lopulta. Kuva 24.8.2012....	51
Kuva 15 Yksinkertaisia, perinteisellä rakennustavalla toteutettuja siunaushuoneita. Ylärivissä Korttesjärven ja Evijärven kappelit, alarivissä Alahärmän talvihauta ja Sulvan entinen siunauskappeli, joka toimii nykyisin ruumishuoneena. Valokuvat: Korttesjärvi ja Evijärvi 16.11.2011, Alahärmä 11.11.2011, Sulva 26.7.2012...	51
Kuva 16 Pyhän Marian kirkon siunauskappeli, suunnitelmat C. Bassi ja A. W. Arppe.....	53
Kuva 17 Maalahden talvihauta-hautaushuone. Kuva Kaj Höglund 29.9.2015	54
Kuva 18 Vähänkyrön (v.1836) ja Koivulahden (v.1838) siunauskappelit. Kuvat: Vähäkyrö 3.8.2011, Koivulahti 26.7.2012.	54
Kuva 19 Isonkyrön (1878) ja Ylistaron (1854)kappelit . Kuvat Isokyrö 3.8.2011 ja Ylistaro 23.7.2011.....	55
Kuva 20 Vähänkyrön hautausmaan siunauskappeli nykyasussaan 9.1.2010.	56
Kuva 21 Kauhajoen Vuorenmäen kappeli ennen purkamista vuonna 1966. Kuva: Kauhajoen museo. Vasemmalla Ähtävän hautausmaan kappelirakennus nykyasussaan. Kuva 18.8.2012.	56

Kuva 22 Törnävän vanha siunauskappeli, purettu 1960-luvulla. Kuva: Seinäjoen seurakunta, kuvausajankohta ei ole tiedossa.....	57
Kuva 23 Lapuan, Lappajärven ja Törnävän sairaalan siunauskappeleissa on nähtävissä yhtäläisiä tyylipiirteitä Tukholmassa sijaitsevan Gunnar Asplundin suunnitteleman Metsäkappelin kanssa. Kuvat: Lapua 22.11.2011, Lappajärvi 16.11.2011, Törnävä 28.7.2011, Metsäkappeli 27.4.2011.	58
Kuva 24 Alahärmän tuberkuloosiparantolan kappeli, Kauhavan kirkkomaan kappeli ja Ilmajoen kirkkomaan kappeli edustavat 1900-luvun alkupuolen kirkkomaisia kappelirakennuksia. Kuvat: Alahärmä ja Kauhava 11.11.2011, Ilmajoki 19.6.2010.....	59
Kuva 25 Törnävän uusi siunauskappeli heinäkuussa 2011.	60
Kuva 26 Vaasan uuden hautausmaan siunauskappeli joulukuussa 2011.	61
Kuva 27 Vas. Kristiinankaupungin vanhan hautausmaan siunauskappeli (Otto Ekman 1852) ja oik. Vähänkyrön hautausmaan siunauskappeli (1892). Kuvat: Maaliskuu 2013 ja 3.8.2011.....	62
Kuva 28 Ilmajoen kirkkomaan siunauskappeli (Ilmari Launis 1939). Kuvat 19.6.2010.....	64
Kuva 29 Vaasan hautausmaan iso siunauskappeli. Kuva 1.12.2011.....	65
Kuva 30 Vähänkyrön vanhan siunauskappelin alttari. Kuva 11.9.2011.....	66
Kuva 31 Härmän tuberkuloosiparantolan kappelitila ja Ilmajoen nykyisen siunauskappelin valaisimet. Kuvat: 11.11.2011 ja 19.6.2010.	67
Kuva 32 Ruumiskivet Kuortaneen kirkkomaalla pohjoisportin läheisyydessä. Kuva 16.11.2011.....	68

LÄHTEET

Painamattomat lähteet

Arkistot

- Aalto-yliopisto, Arkkitehtuurin laitos, Espoo AYA
- Ilonen, Kaisu (1999) Suomen hautausmaat ja hautapaikat – historiaa ja kehitysnäkymiä. Diplomityö, Espoo:Teknillinen korkeakoulu, Arkkitehtiosasto, maisema-arkkitehtuuri.
- Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseon arkisto, Seinäjoki EPMA
- Kuva-arkisto
- Evijärven seurakunnan arkisto, Evijärvi ESA
- Kalustoluettelot
- Inventaariot 27.5.1851 ja lisäys 18.4.1872, v.1917 ja lisäys v.1928
- Ilmajoen seurakunnan arkisto, Ilmajoki IISA
- Kalustoluettelot
- Inventaariot syyskuu 1852 ja lisäys 9.9.1872
- Rakennuspiirustukset
- Siunauskappelin rakennuspiirustukset
- Jakobstads församlings arkiv, Jakobstad JFA
- Inventarieförteckningar
- Inventarie 1836, tilläggs 1859
- Jalasjärven seurakunnan arkisto, Jalasjärvi JaSA
- Kalustoluettelot
- Inventaariot vuosilta 1828, 1848, 1852, 1855, 1857, 1891
- Rakennuspiirustukset
- Hautausmaan siunauskappelin laajennussuunnitelmat E.Teräsvirta
- Hautausmaan uuden siunauskappelin suunnitelmat

Jyväskylän yliopisto, Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos, Jyväskylä JY/TAIKU

Laine, Marja (2011) Siunauskappeli arkkitehtuurina ja tilakokemuksena. Taidehistorian pro gradu- työ.

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/26649/URN_NBN_fi_jyu-201103081871.pdf?sequence=19

Hohtari, Jarmo (2011) Heinolan kirkonkylän siunauskappeli ja uusi hautausmaa. Taidehistorian pro gradu-työ.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/26964/Pro%20gradu%20Jarmo%20Hohtari.pdf?sequence=1>

Kansallisarkisto, Helsinki

KA

VeSA Ruotsinsalmen linnoitus- ja rakennuspiirustusten arkisto (VeSA RLRA)

Ruotsinsalmen linnoitus- ja rakennuspiirustukset (RLRA) 228 EN Lakkautettu Ruotsinsalmen linnoitus. Sotilassairaalan varusvarastolle kuuluvan rakennuksen n:o 2, -ruumishuoneen ja siunaushuoneen pohja-, fasadi- ja leikkauspiirustukset. 1854–1854 (228, 29.4.1854). <http://digi.narc.fi/digi/dosearch.ka?atun=319352.KA>. Viitattu 18.4.2013

Rakennushallituksen arkisto

Rakennushallituksen piirustukset II (kokoelma)

Kirkot, kappelit, rukoushuoneet, tapulit, hautausmaat ja seurakuntatalot

Vaasan hautausmaan ruumishuone. <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=6906607>, Viitattu 18.4.2013

Raippaluodon hautauskappeli. <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=6494169> , Viitattu 1.12.2011

Kansanperinteen arkisto, Tampereen yliopisto, Tampere

Kper

Valokuvat

Kper Nurmo/0447. Hirsinen vanha talvihauta kirkon vierellä noin 1920-luvulla. Kuva/repro Erkki Ala-Könni.

Kper Peräseinäjoki/0248. Sankaripatsas. Kuva/repro Erkki Ala-Könni.

Kper Peräseinäjoki/1037. Sankarihaudat. Kuva/repro Erkki Ala-Könni.

Karijoen seurakunnan arkisto, Karijoki

KarSA

Kirkonkokouksen pöytäkirjat

Kirkonkokouksen pöytäkirjat 2.12.1877 ja 9.12.1877

Kaskisten seurakunnan arkisto, Kaskinen

KasSA

Kirkonkokouksen pöytäkirjat

Pöytäkirja 1.5.1880

Kauhajoen museon arkisto, Kauhajoki	KhjMA
Kuva-arkisto	
Vuorenmäen siunauskappelin valokuvat	
<i>Kauhavan seurakunta</i>	
Kauhavan seurakunnan arkisto, Kauhava	KauSA
Alahärmän kappeliseurakunnan arkisto, Kauhava/Alahärmä	AKSA
Kalustoluettelot	
Inventaario v.1849, täydennetty v. 1872	
Kauhavan kappeliseurakunnan arkisto, Kauhava	KauKSA
Kirkonkokouksen pöytäkirjat	
Pöytäkirjat 15.5.1859, 11.9.1864	
Arkisto- ja kalustoluetteloita	
Inventaario 5.8.1849, täydennetty 14.9.1882 ja 8.10.1889	
Rakennuspiirustukset	
Siunauskappelin suunnitelmapiirustuksia v.1953	
Kortesjärven kappeliseurakunnan arkisto, Kortesjärvi/Kauhava	KorSA
Kalustoluettelot	
Inventaari 8.10.1888	
<i>Kristiinankaupungin seurakuntayhtymä</i>	
Kristiinankaupungin seurakuntayhtymän arkisto, Kristiinankaupunki	KrSYA
Fastighetsstrategi, godkänt 11.11.2014, kompletteringar 26.10.2015	
Rakennuspiirustukset	
Kristiinankaupungin uuden siunauskappelin piirustukset, eri vuosilta	
Lappväärtin siunauskappelin piirustukset, eri vuosilta	
Siipyyn siunauskappeli piirustukset, eri vuosilta	
Tiukan kappelin tornin piirustukset 1934	
Lappfjärds församlingens arkiv, Lappfjärd	LapFA
Inventarieförteckningar	
Inventarie 1891	

Sideby församlings arkiv, Sideby	SiFA
Inventarieförteckningar	
Inventarie 31.10.1891	
Kurikan kaupunginarkisto, Kurikka	KKA
Kuva-arkisto	
Valokuvat, Kurikan siunauskappeli	
<i>Kurikan seurakunta</i>	
Kurikan seurakunnan arkisto, Kurikka	KuSA
Piispantarkastuksen pöytäkirjat	
..Pöytäkirja 1947	
Rakennuspiirustukset	
.. Hautauskappelin piirustukset	
Jurvan kappeliseurakunnan arkisto, Jurva	JuSA
Kalustoluettelot	
Inventaariot 4.5.1827, 23.1.1844, 21.9.1845, 25.4.1855, täydennetty 13.2.1872	
Kvevlax församlingens arkiv, Kvevlax	KvFA
Inventarieförteckningar	
Inventarie 5.8.1838, 1.5.1840	
Laihian seurakunnan arkisto, Laihia	LaiSA
Kalustoluettelot	
Inventaario v. 1830, 25.5.1875	
Rakennuspiirustukset	
Seurakuntakeskuksen piirustuksia	
Lapuan tuomiokirkkoseurakunnan arkisto, Lapua	LaSA
Rakennuspiirustukset	
Siunauskappelin piirustuksia	
Larsmo församlingens arkiv, Larsmo	LaFA
Inventarieförteckningar	
Inventarie 9.3.1861, 18.4.1856, år 1860, 21.11.1864, 30.8.1874,	

21.-22.10.1891, 22.-24.9.1917 och dess tilläggnings 13.9.1926

Malax församlingens arkiv, Malax	MaFA
Socken- och kyrkostämmeprotokoll	
Kyrkostämmeprotokoll 21.10.1832	
Mikkelin ammattikorkeakoulun arkisto, Mikkelä	MAA
Pasanen, Markus, Tapper, Niki (2010) Hautausmaakiinteistöjä koskeva selvitys Länsi-Suomen läänin alueella. Mikkelä: Mikkelin ammattikorkeakoulu.	
Nykarleby församlings arkiv, Nykarleby	NyFA
Inventarieförteckningar	
Inventariet 1892, tilläggs 1897, 1908	
<i>Närpiön seurakunta</i>	
Närpes församlings arkiv, Närpes	NäFA
Pirttikylän seurakunnan arkisto, Pirttikylä	PiSA
Kalustoluettelot	
Inventaario 19.8.1867	
<i>Vöyrin seurakunta</i>	
Vörå församlings arkiv, Vörå	VöFA
Oravais församlings arkiv, Oravais	OFA
Inventeringsförteckningar	
Inventarie 1852	
Orhanen, Outi kotiarkisto, Kurikka	OOA
Valokuva-arkisto	
Kappeleiden inventointikortit	
Pohjanmaan museon arkisto, Vaasa	PMA
Rissanen, Roope (1995) Huutoniemen sairaalan rakennushistoriallinen selvitys.	
Vaasa: Vaasan kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, Asemakaavaosasto.	
Pöyry Oy (2008) Tiukan osayleiskaava. Rakennuskantainventointi. Erillisliite 1.	
Valokuva-arkisto	

Puotinen, Mauno kotiarkisto, Evijärvi	PMKA
Evijärven siunauskappeli, käsikirjoitus (2005).	
Purmo församlings arkiv, Purmo	PuFA
Inventerinsförteckningar	
Inventarie 15.-18.4.1856, tilläggs 25.2.1861	
Replot församlings arkiv, Replot	RFA
Inventerinsförteckningar	
Inventarie 8.6.1852, April 1854, 28.-29.4.1856, 4.9.1858	
Seinäjoen seurakunnan arkisto, Seinäjoki	SjkSA
Nurmon kappeliseurakunnan arkisto, Nurmo	NuKSA
Kalustoluettelot	
Inventaario 6.9.1836	
Peräseinäjoen kappeliseurakunnan arkisto, Peräseinäjoki	PsKSA
Kirkkovaltuuston pöytäkirjat	
Pöytäkirja 10.7.1932	
Kalustoluettelot	
Inventaarit 14.7.1895 ja v. 1924	
Seinäjoen alue seurakunnan arkisto, Seinäjoki	SjkASA
Kuva-arkisto	
Törnävän kappeli	
Ylistaron kappeliseurakunnan arkisto, Ylistaro	YKSA
Kalustoluettelot	
Inventaario 10.5.1843, 2.7.1848, täydennetty 30.4.1854	
Solf församlings arkiv, Solf	SFA
Inventarieförteckningar	
Inventarie 1828, 1849, 1897	
Teerijärven seurakunnan arkisto, Teerijärvi	TeSA
Kalustoluettelot	
Inventaari 19.10.1852, täydennetty 27.6.1873	

Vaasan maakunta-arkisto, Vaasa	VMA
Vaasan rakennuspiirin karttakokoelma	
Alahärmä / Parantolan piirustukset	
Vaasan seurakunnan arkisto, Vaasa	VaSA
Kalustoluettelot	
Inventaari v.1822	
Vähänkyrön seurakunnan arkisto, Vähäkyrö	VäSA
Pitäjän- ja kirkonkokouksen pöytäkirjat	
Pitäjänskokouksen pöytäkirja 20.4.1835	
Muut järjestetyt asiakirjat	
..Kirkkoa ja pappilaa koskevat asiakirjat	
.. Inventaarit 7.8.1837, 28.4.1892, 29.11.1897	
Ähtärin seurakunnan arkisto, Ähtäri	ÄSA
Irtaimistoluettelo	
Kalustokirja 1845, päivityksiä 1846, 1854, 1855, 1874, 1891 ja 1889	
Hämäläinen, Heikki (2011). Ähtärin ev.lut.seurakunnan hautausmaiden inventointi.	

Sähköpostiviestit ja muut kirjalliset tiedonannot

Björklund, Åsa, sähköpostiviesti Outi Orhaselle 1.12.2015.

Björkskog, Fredrik, sähköpostiviesti Outi Orhaselle 15.12.2012.

Granlund, Kaj, sähköpostiviesti Outi Orhaselle 3.12.2012.

Saitajoki, Timo, sähköpostiviesti Outi Orhaselle 9.1.2013.

Suulliset tiedonannot

Pihkala, Antti, Kirkkohallituksen arkkitehti, suullinen tiedonanto 16.10.2014.

Könnö, Sirkka, Puhelinkeskustelu 31.12.2011.

Laurila, Jouko, Haastattelu 29.12.2011.

Louko, Anna-Liisa, Puhelinkeskustelu 30.12.2011.

Känsälä, Risto, suullinen tiedonanto 15.12.2015.

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Aaltonen, Pirjo & Palo, Harri & Rimpiläinen, Olavi & Rintala, Ahto & Ruotsalo, Pentti & Särkiö, Pekka (2005) Hautaustoimen käsikirja. Edita Prima Oy.

Airio, Tuula (2010) Lappeen hautausmaa Lepola. Ilmari Wirkkalan hautausmaaideaali. Helsinki: Tuula Airio.

Alanen, Aulis (1958) ”Jalasjärven kirkollisesta kehityksestä.” Teoksessa Jalasjärven kirja, Kyrönmaa X. Helsinki: Etelä-Pohjalaisen osakunnan kotiseutujulkaisuja.

Alasuutari, Pertti (2011). Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Andersson, Päivi (1999). Rakennusinventoinnin opas. Jyväskylä: Keski-Suomen museo.

Ala-Prinkkilä, Jouko & Kleemola, Jussi & Taimi, Heikki (2008) Avara armo - Kauhajoen seurakunnan juhla- ja muistokirja. Kauhajoki: Kauhajoen seurakunta.

Appelgren, A. & Rosenholm, G. (1948) Solf kyrka och dess minnen. Solf: Solf församlings förlag.

Asemakaavamerkinnot ja -määräykset. (2003) Ympäristöministeriö.

Aspelin, J.R. ”Kertomus Maalahden pitäjämästä” Suomi n:o 6, 1866.

Bidrag till Vasa Stads historia 1. (1912) Föreningen för Österbottens Historiska Museum.

Björklund, Gunnel & Björklund, Åsa & Björklund, Stefan ”Gravgården. (2005)” Teoksessa Oravais kyrka 200 år. Oravais: Oravais församling.

Blomqvist, Helvi (2009) Suomen siunauskappelit. Värteos Henna Oy.

Blomqvist, Helvi (2010) Suomen siunauskappelit II. Värteos Henna Oy.

Finell, Helge (1984) ”Kulttuurielämä ja henkinen viljely” Teoksessa Kaskisten kaupungin historia. Kaskinen: Kaskisten kaupunki.

Finnäs, U.R. (1970) Esse kyrka 1770-1970. Esse: Esse församling.

Forsius, Arne (2010) ”Polttohautauksen eli tuhkaamisen varhaisvaiheita” Tiimalasi. Suomen hautausoimistojen liiton julkaisu 3/2010.

Gardberg, C.J. (1953). Rakennustutkimuksen opas. Muinaistieteellisen toimikunnan oppaita II. Helsinki:Valtion painatuskeskus.

Gardberg, C.J. (2003) Maan poveen – Suomen luterilaiset hautausmaan, kirkkomaat ja haudat. Schildts.

Gravkultur i Purmo (1994).

Harald, Bengt & Granlund, Bo-Erik (2007) ”Nya gravgården” Teoksessa Det kyrkliga livet i Maxmo – Kyrkbacken 1706-2006, Maxmo: Maxmo församling.

Hiekkänen, Markus. (2005) Suomen kivikirkot keskiajalla. 2.painos. Otava.

Ikola, Kaisa (2004) Puoli vuosituhatta Laihian seurakunnassa. Laihia: Laihian seurakunta.

Ikola, Kaisa (2008) Lapuan tuomiokirkkoseurakunnan rakennusten vaiheita. Lapua: Lapuan Tuomiokirkkoseurakunta/Matkailutyöryhmä.

Ilkka 16.5.1907.

Jaakkola, Riitta (2009) Vesiteitä kyliin ja kirkolle – Ähtärin kulttuuriympäristöohjelma. Länsi-Suomen ympäristökeskus, Etelä-Pohjanmaan liitto, Ähtärin kaupunki.

Jarle, Per-Olof (2006) Kristinestads byggnadshistoria. Scriptum.

Jern, Lars (2005) ” Gravkapellet.” Teoksessa Oravais kyrka 200 år. Oravais: Oravais Församling.

Junnila, Heikki (2009) Ruutimakasiinista lakeuden ristiin. Seinäjoki: Seinäjoen seurakunta.

Kaisti, Riikka & Puhakka, Martti (2001). Unikankareen kummulta Skanssin Malmille-Turun hautausmaiden vaiheita. Turku: Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä, Turun maakuntamuseo.

Karlsmo, Emilie (2005) Rum för avsked – Begravningskapellets arkitektur och konstnärliga utsmyckning i 1900-talets Sverige. Göteborg/Stockholm:Makadam Förlag.

Kirkkolaki 1993/1054.

Kirkkojärjestys 1055/1993.

Knapas, Marja-Terttu (2007) ”Siinauskappeli – surun ja muistamisen huone.” Teoksessa Käy sisään!/Stig in! Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:15. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Kojonen, Eero (1993) Alahärmän historia I. Alahärmä: Alahärmän kunta ja seurakunta.

Kojonen, Eero (2004) Alahärmän historia II. Alahärmä: Alahärmän kunta ja seurakunta.

- Korjausrakentamisen strategia 2007-2017 (2007). Ympäristöministeriön raportteja 28/2007.
- Koskimies, Y.S. (1954) Jurvan seurakunnan historia. Jurva: Jurvan seurakunta.
- Koskimies-Envall, Marianne (2002) Jurvan seurakunnan vaiheita. Jurva: Jurvan seurakunta.
- Koutiainen, Risto, toim. (2007) Hyvä on Hyypässä hypellä. Kauhajoki: Hyypän kyläseura ry.
- Kuvaja, Christer & Olin, Tommy & Villstrand, Nils-Erik & Östman, Ann-Catrin (2001) Leva fattig – dö rik. Purmo kommuns historia 1868-1976. Pedersöre: Pedersöre kommun.
- Laki rakennusperinnön suojelemisesta 498/2010.
- Laki rakentamisesta maaseudulle 63/1945.
- Laukkanen, Ilmari (1966) Kortesjärven historia. Kortesjärven historiatoimikunta.
- Lindgren, Liisa (2003) ”Hautausmaa ja muistojen vaaliminen.” Teoksessa Suomen kulttuurihistoria, osa 3. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Lehtimäki, Terhi & Lyytinen, Hanna (2015) Siunauskappeli rakennustyyppinä – Evankelis-luterilaisten seurakuntien siunauskappelit 1917-2000. Museovirasto.
- Lehtinen, Erkki (1984) Lapuan historia II. Lapua: Lapuan kaupunki.
- Lempiäinen, Pentti & Nickels, Brita (1990) Viimeiset leposijamme - Hautausmaat ja hautamuistomerkit. Imatra: Sley-kirjat.
- Lempiäinen, Pentti (2002) Kuvien kieli. Vertauskuvat uskossa ja elämässä. WSOY.
- Läntinen, Aarre (1994) Nurmon historia II. Nurmo: Nurmon kunta.
- Malmivaara, Arvi & Taipale, Pentti & Torkko, Jaakko (1952) Ylistaron 100-vuotias kirkko ja sen edeltäjän vaiheita. Vaasa: Ylistaron historiatoimikunta.
- Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999.
- Mattinen, Maire (toim.) (1997) Valtion rakennusperinnön vaaliminen. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisu 19. Helsinki: Museovirasto.
- Mäntysaari, Maaria (toim.) (1999) Ilmajoen rakennusperintö; Osa 1, Keskusta. Ilmajoki: Ilmajoen kunta
- Nallinmaa-Luoto, Terhi (2000) Jalasjärven seurakunnan historia. Jalasjärvi: Jalasjärven seurakunta.
- Niemelä, Kalervo (2012) Karijoen seurakunta 1812-2012. Karijoki: Karijoen seurakunta.
- Niukkanen, Marianna (2009) Historiallisen ajan kiinteät muinaisjäänneet. tunnistaminen ja suojeleminen. Helsinki: Museovirasto, Rakennushistorian osasto.
- Nordström, Ole (2011) Detta Herrans tempel, Jeppo kyrka 150 år. Jeppo: Jeppo församling.
- Norrback, Valter (1963) Sideby församling och kyrka. Vaasa.

- Nygård, Toivo (1983) Järvisseudun historia II. Lappajärvi: Järviseutu-Seura ry.
- Perttula, Heikki (1994) Ajasta aikaan. Teuva: Teuvan seurakunta.
- Pietiläinen, Timo (1999) Kauhavan historia I. Kauhava: Kauhavan kaupunki.
- Pohjalainen nro 3, 7.1.1897.
- Rapila, Alpo K. (1973). Törnävän sairaala 1923-1973. Seinäjoki: Törnävän sairaala.
- Rinta-Tassi, Oiva (2003) Kurikan historia II.1. Kurikka: Kurikan kaupunki.
- Rajamäki, Olli T. (1992) Peräseinäjoen Pyhän Paavalin kirkko 1892-1992. Peräseinäjoki: Peräseinäjoen seurakunta.
- Ruismäki, Liisa (1987) Kauhajoen historia. Kauhajoki: Kauhajoen kunta ja seurakunta.
- Sallinen, Paula ”Lapväärtin kappeli nousi tuhkasta.” Pohjalainen 22.5.2006.
- Salo, Anna-Maija (1981) ”Vaasan vanha siunauskappeli 18.8.1974” Teoksessa: Rakennettiin uusi Vaasa. Vaasa: Vaasa Oy.
- Salo, Jussi (1977) Isonkyrön uusi kirkko. Isokyrö: Isonkyrön seurakunta.
- Savola, Antti (1999) Lappajärven Kirkkoniemen kirkko sekä seurakunnan rakennukset valokuvoin ja perimätietona. Lappajärvi.
- Sundström, Kimmo ”Kimmo Sundström”. Vapaa Ajattelijä 5/97.
- Suomen Wirallinen lehti 29.1.1876.
- Svenska Österbotten n:o 50, 2.7.1895.
- Takala, Ilkka (1965) Nurmon seurakunnan vaiheita. Nurmo: Nurmon seurakunta.
- Talvio, Maila (1955) Jumalan puistot kauniiksi – hautausmaiden opas. Pieksämäki: Suomen kirkon sisälähetysseura.
- Talve, Ilmari (1988) ”Kalmisto-hautausmaa-kirkkotarha.” Teoksessa Turun arkkihiippakunta 1989 -Vuosikirja XXXVIII.
- Talvitie, V. (1979). Vuosisatain saatossa- Nurmon 200-vuotias ristikirkko. Nurmo: Nurmon seurakunta.
- Teräväinen, Helena (2003) Lakiaa ja komiaa – kohti kulttuuriympäristön uusia arvoja. Länsi-Suomen ympäristökeskus.
- Törrönen, Sirkka (1983) Härmän sairaala 1933-1983. Valtion parantolasta Etelä-Pohjanmaan kuntoutussairaalaksi. Alahärmä: Härmän tuberkuloosipiirin kl.3.
- Uskonnonvapauslaki 267/1922.
- Viita, Ossi & Hirvonen, Ari (2008) Peräseinäjoen historia – Esihistoriasta vuoteen 2004, Maitoa, tervaa, turvetta ja terästä. Seinäjoki: Peräseinäjoen kunta ja seurakunta vuoteen 2004, Seinäjoen kaupunki vuodesta 2005, Annala säätiö.

Virta, Susanna (19/98) Vaasan historialliset puistot ja puutarhat. Länsi-Suomen ympäristökeskuksen monisteita 18/1998.

Väyrynen, Leo (2004). Pohjan Kyrön kirkkotiet. Lapua: Lapuan hiippakunnan tuomiokapituli.

Wirkkala, Ilmari (1930) Haudan ja hautausmaan hoito. Otava.

Wirkkala, Ilmari (1945) Suomen hautausmaiden historia. Porvoo, Helsinki: WSOY.

Yleiskaavamerkinnot ja -määräykset. (2003) Ympäristöministeriö.

Åkerblom, Kristian Vilhelm (1938) Lappfjärds historia, första delen. Lappfjärd: Lappfjärds kommuns och församlingens förlag.

Åkerblom, Kristian Vilhelm (1954) Pörtom historia. Pörtom: Pörtom kommuns förlag.

Verkkosivut ja muuta digitaaliset lähteet

Fastigheter / Kiinteistöt. Malax Församling: http://dev.malaxforsamling.fi/?page_id=45 , Viitattu 25.9.2015.

Evangelisluterilaisen kirkon seurakuntien hautausmaa-alan nimikkeistö (2003), Suomen hautaus toiminnan keskusliitto Ry: <http://shk.fi/hautausmaa-alan-nimikkeisto>, Viitattu 26.8.2014
Rakennukset. Jalasjärven museo. <http://jalasjarvenmuseo.toimija.fi/rakennukset/> Viitattu 3.5.2015.

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. Museovirasto: http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx. Viitattu 27.8.2014.

Korjausrakentamisen ja kulttuuriympäristön käsitteitä. Rakennusperinto.fi: <http://www.rakennusperinto.fi/>. Viitattu 27.8.2014.

Kurkela, Reijo, Tilastollinen tiedonkeruu. Tilastokeskus: <https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/>, Viitattu 2.5.2015.

Kvantitatiivisen analyysin perusteet, Ylemmän AMK-tutkinnon metodifoorumi, (verkkojulkaisu) Virtuaaliammattikorkeakoulu, <http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/0709019/1193463890749/1193464131489/1194289328583/1194289824724.html>. Viitattu 2.4.2015.

Luoma, Pentti (1996/2006) Kvalitatiivinen vertaileva analyysi (CQA). Oulun yliopisto. <http://www oulu.fi/sosiologia/node/5047>. Viitattu 28.11.2014.

Lähdesmäki, T. & Hurme, P. & Koskimaa, R. & Mikkola, L. & Himberg, T., Menetelmäpolkuja humanisteille. Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta. <http://www.jyu.fi/mehu>, Viitattu 12.12.2014.

Mikä on hiippakunta? <http://www.lapuanhiippakunta.fi/fi/perustiedot/#.VlymOrTotZQ> Viitattu 30.11.2015.

Museoviraston ohje: Kirkkolain nojalla suojellut ja lausuttavat kohteet. http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/rapea/read/asp/kirkkolaki_lausun_tomen_ettely.pdf , Viitattu 26.10.2015.

- Pensar, Lars (2008) KAPELLET eller jordfästningshuset, SERVICEHUSET.
<http://www.nykarlebyvvyer.nu/sidor/texter/bidrag/pensarla/jordfast.htm> Viitattu 15.12.2015.
- Rakennukset, Jalasjärven museon www-sivut <http://jalasjarvenmuseo.toimija.fi/rakennukset/> , Viitattu 3.5.2015.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkójulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja].
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus> . Viitattu 1.12.2014.
- Siunauskappeli ja hautausmaa, <http://www.kuortaneenseurakunta.fi/00010384-siunauskappeli-ja-hautausmaa> , Viitattu 12.12.2015.
- Sukukirja 4. Kolunsaran sukuseura ry. <http://kolunsarka.yhdistysavain.fi/kuvia/sukukirja-4/> , Viitattu 13.12.2015.
- Sundström, Kimmo ”Poronkankaan hautausmaa Jurvassa” Pääkaupunkiseudun Ateistit ry 4.10.2012
<http://www.ateistit.fi/uutiset/uuti121004.html> , Viitattu 27.9.2015.
- Sundström, Kimmo ”Kauhajoen Rauhanmaa” Pääkaupunkiseudun Ateistit ry 3.10.2012
<http://www.ateistit.fi/uutiset/uuti121003.html> , Viitattu 27.9.2015.
- Tuomivaara, Timo (2005) Kurssimateriaali Tieteellisen tutkimuksen perusteet (verkkójulkaisu).
<http://www.mv.helsinki.fi/home/ttuomiva/Y125luku6.pdf> . Viitattu 28.11.2014.
- Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY:
http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx. Viitattu 27.8.2014.
- Vähänkyrön kirkko – Kirkonsilta 2, 66500 Vähäkyrö, Vähänkyrön seurakunnan www-sivut
<http://www.vahankyronseurakunta.fi/tilat/kirkot/vahankyron-kirkko> , Viitattu 13.12.2015.
- Vähänkyrön hautausmaa – Hiiripellontie 4, 66500 Vähäkyrö, Vähänkyrön seurakunnan www-sivut
<http://www.vahankyronseurakunta.fi/tilat/hautausmaat/vahankyron-hautausmaa> , Viitattu 13.12.2015.

LIIITEET

LIITE 1. Esimerkki inventointikortista

Lapuan siunauskappeli

Lääni	Länsi-Suomen lääni
Kunta	Lapua
Kohde	Siunauskappeli
Osoite	Kappelintie 19, Lapua
Omistaja ja omistajan osoite	Lapuan Tuomiokirkkoseurakunta Koulukatu 2, 62100 Lapua

RAKENNUKSEN KUVAUS

Nyk.käyttö	Siunauskappeli
Alkup.käyttö	Siunauskappeli
Rak.aika	1930/1935/ 1982
Suunnittelija	Kauno S. Kallio
Kerrosluvu	1
Perusta	Betoninen perusmuuri
Kattomuoto	Aumakatto
Kate	Aaltosementtilevy eli varttikate
Runko	Hirsi?
Vuoraus	Pystylomalaudoitus
Ulkovärit	Punainen, ovet ruskeat, ikkunat ja listat valkoiset
Kunto	Hyvä
Erytispiirteet	Onni Ojan maalaukset kappelitilassa
Kaavatilanne	

Lapuan Simpsiön hautausmaalle rakennettiin siunauskappeli vuonna 1930 arkkitehti Kauno S. Kallion suunnitelmien mukaan. Alun perin seurakunta päätti rakentaa siunauskappelin kirkon viereen, mutta yleismaailmallinen lama 1920-luvulla jäädettiin hankkeen ja sijoituspaikka muuttui.

Kappeli päädyttiin rakentamaan nykyiselle Simpsiön hautausmaalle uudistettujen piirustusten mukaisesti entisen leikkaushuoneen paikalle.¹

Siunauskappeli valmistui syksyllä 1930, jolloin se oli laudoitusta vaille valmiina. Penkit tuotiin kappeliin kirkon sakastisalista sekä urkuparvelta. Ulkovuoraus toteutettiin vuonna 1935, jolloin rakennus myös maalattiin. Sisäpuolen vuoraus sekä maalaus tehtiin vuonna 1936 taiteilija Onni Ojan suunnitelmien perusteella. Tällöin toteutettiin myös maalaukset alttarin ja oven yläpuolelle Onni Ojan toimesta.²

Rakennuksessa tehtiin kunnostustöitä vuonna 1958 maalaustöiden muodossa ja vuonna 1965 lisäistuinpaikkojen rakentamisen merkeissä. Vuonna 1965 muutettiin myös öljykamiinalämmitys ilmalämmitykseksi ja rakennettiin toimistohuone sakastin yhteyteen.³ Rakennukseen hankittiin urut 1968. 1970-luvulta lähtien kappelin tilat on koettu pieniksi ja useaan otteeseen on suunniteltu rakennuksen laajentamista, mutta päädytty vain sisätilojen järjestämiseen. Vuonna 1982 rakennuksessa tehtiin suurempi kunnostustyö, jolloin ilmalämmitys korvattiin sähkölämmityksellä (onko todella tehty näin, ei näy lämmityslaitteita), rakennettiin katafalkki arkulle ja muutettiin alttarisyvennyksen katto kaarevaksi. Maalaukset ja monogrammikirjaimet kunnostettiin ja kappelin lattia uusittiin ja eristettiin. Kiinteät penkin vaihdettiin irtotuoleihin, mutta kuorokoroke sekä seinien kiinteät penkit säilytettiin. Myös rakennuksen katteena ollut tiili oli aiheuttanut pitkään ongelmia, kattotiilien rapautuessa ja koko kate uusittiin remontin yhteydessä Vartti-katteeksi.⁴

Rakennus on suorakaiteen muotoinen, korkealla aumatulla katolla varustettu kokonaisuus, jossa kattorakenne jatkuu rakennuksen eteen muodostaen katetun sisääntuloterassin. Kattorakenne on kannatettu pylväillä. Katon harjalla on pieni kellotorni, joka on katettu paanuilla. Siunauskappelirakennus sijaitsee hautausmaan pohjoisreunassa, hautausmaan aidan sisäpuolella. Rakennus on sijoitettu itä-länsisuuntaisesti, mutta kappelin alttari on rakennuksen länsipäädystä. Alttarin takana on pieni sakastitila, jonne on käynti länsipäädystä.

Outi Orhanen 21.9.2015

Lähteet:

Ikola, Kaisa (2008) Lapuan tuomiokirkkoseurakunnan kiinteistöjen vaiheita. Lapua: Lapuan tuomiokirkkoseurakunta/Matkailutyöryhmä

Lehtinen, Erkki (1984) Lapuan historia II. Lapua: Lapuan kaupunki

Lapuan tuomiokirkkoseurakunnan arkisto /Siunauskappelin rakennuspiirustukset

Valokuvat 22.11.2011 Outi Orhanen

¹ Lehtinen 1984, 831; Ikola 2008, 4.

² Ikola 2008, 5.

³ Ikola 200, 6.

⁴ Ikola 2008, 6-7.

VALOKUVIA

Kappelirakennus sakastin puolelta.

Hautausmaan puoleinen julkisivu.

Kappeli sisältä, takaseinällä Onni Ojan seinämaalaus.

Altari.

LIITE 2 Kappelit

	Kunta/Kaupunki	Sijainti	Rak.vuosi	Suunnittelija/rakentaja	Omistaja/hallinnoija	Runko- materiaali	Liittyy talvi- hauta	Nykyinen käyttö	Muutoksia	RKY- alue	Muuta
1.	Evijärvi	kirjon vieressä	1869	Matti Antinpoika Björkbacka (rakentaja)	Evijärven seurakunta	Puu	Kyllä	Kirkkomuseo	Siirretty 1930-luvulla, muutos kirkkomuseoksi v.2005	Kyllä	alun perin kirkkomaan ulkopuolella yksityisellä maalla, siirretty nyk. paikalleen
2.	Evijärvi	hautausmaalla	1914		Evijärven seurakunta	Puu	Ei	Purettu		Ei	kalustovaja/siunaushuone, jota käytettiin myös siunauksiin, ollut ainakin 1930-luvulla vielä hautausmaalla
3.	Ilmajoki	museoalueella	1862	seksmanni Johan Jussila	Ilmajoen museo	Puu	Kyllä	Kirkkomuseo	Ulkoverhous 1875, Siirretty 1939	Ei	siirretty ja muutettu KIRKKOMUSEOKSI
4.	Ilmajoki	kirjon vieressä	1939	arkk. Kauno S. Kallio	Ilmajoen seurakunta	Tiili	Kyllä	Siunauskappeli	Korjaustöitä 1997-99	Kyllä	maalauk sisäp., rappaukset uusittiin,
5.	Isokyrö	uuden kirjon vieressä	1878	rkm August Lassallin	Isonkyrön seurakunta	Tiili	Kyllä	Siunauskappeli	1955-56 lämmitys ja korjauksia	Kyllä	
6.	Jalasjärvi	kirjon vieressä	1801		Jalasjärven seurakunta	Puu	Kyllä	Purettu	v. 1896 purettu tai myyty pois	Ei	Asehuone eli korju eli pariuhuone, jossa siunattiin.
7.	Jalasjärvi	kirjon vieressä	1896	Samuli Saraanpää	Jalasjärven seurakunta	Puu	Kyllä	Purettu	Siunaushuone ja kalustovaja	Ei	Purettu 1950- 1960-luvulla
8.	Jalasjärvi	hautausmaalla	1852	ei tiedossa (1852) / arkk. Einari Teräsvirta (1952)	Jalasjärven seurakunta	Puu	Kyllä	Siunauskappeli	Laajennus 1953, 1976,1997	Ei	Alkuperin talvihauta, arkk. E. Teräsvirta/ins. V. 1953 muutos. Multaushuoneeksi kutsuttu.
9.	Karjajoki	kirjon vieressä	1810-20-luku		Karjajoen seurakunta	Puu	Kyllä	Purettu	v. 1878 päällihuone purettu	Kyllä	Puuhauta, alkuperin osa kirkkomaan aitaa.
10.	Karjajoki	kirjon vieressä	1878	Samuel Myllykoski ja Malakias Isomartunen	Karjajoen seurakunta	Puu	Kyllä	Varasto		Kyllä	Puuhauta, jonka talvihautaosa käytössä 1900-luvun alkuun
11.	Kaskinen	hautausmaalla	1954		Kaskisten seurakunta	Puu	Kyllä	Siunauskappeli		Ei	Tehty vanhan kaupungintalon hirsistä, rapattu.
12.	Kauhajoki	Vuorenmäen hautausmaa	1893		Kauhajoen seurakunta	Puu	Ei	Purettu	1933/Purku 1970-luvulla	Ei	
13.	Kauhajoki	kirjon vieressä	1927	arkk.Matti Björklund (Visanti)	Kauhajoen seurakunta	Puu	Kyllä	Kirkkomuseo		Ei	Siirretty, kunnostettu/muutos kirkkomuseoksi
14.	Kauhajoki	kirjon vieressä	1965	arkk. Ilkka Martas	Kauhajoen seurakunta	Tiili	Kyllä	Siunauskappeli		Ei	
15.	Kauhajoki	Hyyppä, Rauhanmaan hautausmaa	1933		Kauhajoen helluntaiseurakunta	Puu	Ei	Varasto / tyhjillään		Ei	Siunaushuone/vap. suuntien hautausmaa, hautausmaa v. 1932
16.	Kauhava	Alahärmä, kirjon vieressä	1859	rkm Juho Matinpoika Tyni	Kauhavan seurakunta	Luonnonkivi	Kyllä	Ruumishuone		Kyllä	Talvihauta/siunaushuone. Kivirakennus kirkkomaalla
17.	Kauhava	Alahärmä, Härmän sairaala	1933	arkk.Ilmaria Launis	Kauhavan kaupunki	Tiili	Kyllä	Tyhjillään		Ei	Sairaalan siunauskappeli/ruumishuone, rakennuksessa myös leikkuhuone
18.	Kauhava	Kauhava, vanha hautausmaa	1860	Kapriel Henrikinpoika Ketola	Kauhavan seurakunta	Puu	Kyllä	Varasto	Talvihauta	Ei	Talvihauta ja siunaushuone
19.	Kauhava	Kauhava, kirjon vieressä	1872		Kauhavan seurakunta	Puu	??	Purettu		Ei	Nk.multaushuone käytössä 1800-l lopulta 1920-l.
20.	Kauhava	Kauhava, kirjon vieressä	1955	rkm Lauri Jalonen	Kauhavan seurakunta	Tiili	Kyllä	Siunauskappeli		Ei	
21.	Kauhava	Kortesjärvi, kirjon vieressä	1870		Kauhavan seurakunta	Puu	Kyllä	Varasto	Talvihauta	Ei	Multaushuone

22.	Kristiinankaupunki	Lappväärtti, kirkkomaa	1872		Kristiinankaupungin seurakuntayhtymä	Puu	??	Purettu	Siirretty kirkon vierestä 1892	Ei	Siirretty kirkkomaalta uudelle hautausmaalle, purettu ilm. uuden kappelin tieltä.
23.	Kristiinankaupunki	Lappväärtti, Åsandin hautausmaa	1931	Wilhelm Forssen	Kristiinankaupungin seurakuntayhtymä	Puu	Kyllä	Siunauskappeli	Paloi 2005, kunnostus 2006	Ei	Korjattu palon jälkeen v. 2006-2007, KÄYTÖSSÄ
24.	Kristiinankaupunki	Siipyy, hautausmaa	1952	?/?/Håkan Appel	Kristiinankaupungin seurakuntayhtymä	Puu	Kyllä	Siunauskappeli/ruumishuone	Laajennus 1987	Ei	Talvihauta, leikkuuhuone. Rakennusta jatkettu, perustus betonoitu.
25.	Kristiinankaupunki	Tiukka, hautausmaa	1921	Torni: Wilhelm Forssen	Kristiinankaupungin seurakuntayhtymä	Puu	Ei	Siunauskappeli	Torni v.1934	Ei	Hautausmaa vuodelta 1921
26.	Kristiinankaupunki	vanha hautausmaa	1852	rkm Otto Ekman	Kristiinankaupungin seurakuntayhtymä	Puu	Ei	Varasto		Ei	Kaupungin mantereen puolella
27.	Kristiinankaupunki	uusi hautausmaa	1917	arkk. Matti Olin/K.A.Gabrielsson	Kristiinankaupungin seurakuntayhtymä	Puu	Ei	Siunauskappeli	Kellarilaajennus 1938	Ei	Kaupungin länsireunalla
28.	Kruunupyy	Teerijärven kirkkomaa	1853		Kruunupyyn seurakunta	Puu	Kyllä	Purettu		Kyllä	Talvihauta/Siunaushuone. Päälihuoneessa kolme ikkunaa ja ovi
29.	Kuortane	kirkon vieressä	1952	?? / rkm Juho Yli-Lahti	Kuortaneen seurakunta	Tiili	Kyllä	Siunauskappeli	Korjaus v.1986 Juho Yli-Lahti	Kyllä	Alkuperin rakennettu 1862 valtion viljamakasiiniksi.
30.	Kurikka	Jurva, Auneen hautausmaa ent. kirkkomaa	1793		Kurikan seurakunta	Puu	Ei	Varasto / tyhjillään		Ei	Porttihuone Jurvan vanhalle kirkkomaalle
31.	Kurikka	Jurva, kirkon vieressä	1809		Kurikan seurakunta	Puu	Kyllä	Purettu	Purettu vuosien 1845 ja 1855 välillä	Ei	Viisihuoneinen talvihautarivi, joista yhtä huonetta on käytetty siunauksiin
32.	Kurikka	Jurva, kirkon vieressä	1827		Kurikan seurakunta	Puu	Kyllä	Ruumishuone	talvihauta 1850-luvulla, muutettu siunaustilaksi 186 ja ruumiskylmiöksi 1960/70-luvulla	Ei	Muutos:asehuone-talvihauta-multaushuone(uukkonki)
33.	Kurikka	Jurva, Poronkankaan hautausmaa	1951		Jurvan Vapaahautausmaayhdistys ry	Puu	Ei	Toimitushuone		Ei	
34.	Kurikka	Kurikka, kirkon vieressä	1902	rkm S.W. Birling/ kirkkoherra Söderman	Kurikan seurakunta	Puu	Ei	Purettu	Purku v.1948	Ei	
35.	Laihia	vanha kirkkomaa	1828		Laihian seurakunta	Puu	Kyllä	Purettu		Ei	Asehuone/säilytystila, jonka alla talvihauta
36.	Laihia	kirkon vieressä	1870		Laihian seurakunta	Puu	Kyllä	Varasto / ruumishuone	Siirretty kylätien kulmasta vuonna 1939	Kyllä	Siirretty nyk.paikalle, alla ruumishuone
37.	Laihia	kirkon vieressä	1961	arkk. Lahti-Seppälä&Martas/ arkk.Touko Saari	Laihian seurakunta	Tiili	Ei	Siunauskappeli /toimitila	Laajennus v. 1976	Kyllä	Laajennuksessa kappelitilaa ei muutettu.
38.	Laihia	uudella hautausmaalla	1900-l.alku?		Laihian seurakunta		??	Purettu			Sijaintipaikasta ei tietoa
39.	Lappajärvi	kirkon vieressä	1865		Lappajärven seurakunta	Puu	Kyllä	Ruumishuone	Kunnostustöitä v.1932 ja 1952, muutos ruumishuoneeksi v. 1962	Kyllä	Siunauskappeli / talvihauta. On mainittu 1897 kalustoluettelossa.
40.	Lapua	Simpsjö	1930	arkk. Kauno S. Kallio	Lapuan tuomiokirkkoseurakunta	Puu	Ei	Siunauskappeli	Ulkovuoraus v.1935	Ei	
41.	Luoto	hautausmaalla	1836		Luodon seurakunta	Puu	Kyllä	Ruumishuone / varasto	Laajennettu v. 1859	Kyllä	Asehuone/talvihauta, ei nykyisin siunauskäytössä. Jordfästning i bårhuset.
42.	Maalahti	Maalahden kirkkomaa	1833	Henrik Kuorikoski	Maalahden seurakunta	Puu	Kyllä	Purettu	Purettu v. 2005 . Tilalle uusi ruumishuone	Kyllä	Hautaushuone, jossa kaksi huonetta ja talvihauta.
43.	Mustasaari	Koivulahden kirkkomaa	1838		Koivulahden seurakunta	Puu	Kyllä		Maalattu v. 1851	Ei	Siunauskappeli / talvihauta.
44.	Mustasaari	Raippaluodon kirkkomaa	1838	ulkoverhous 1851 /E. Lohrmann	Raippaluodon seurakunta	Puu	Kyllä	Ruumishuone / varasto / wc-tilat	Ulkoverhous 1851 Lohrmanin suunnitelmien mukaan, laajennettu 1900-luvulla	Kyllä	Siunauskappeli / talvihauta, tehty puusta, laajennettu.
45.	Mustasaari	Sulvan kirkkomaa	1919		Sulvan seurakunta	Puu	Kyllä	Ruumishuone	Muutos siunauskappeliksi v. 1919	Ei	Rakennettu v. 1842 talvihaudaksi, muutettiin siunauskappeliksi v. 1919

46.	Närpiö	Pirttikylän hautausmaa	1857	E.Grenman	Närpiön seurakunta	Puu	Kyllä	Taukotila/varasto		Ei	Talvihauta / siunaushuone, muutettu varastoksi ja sosiaaliloiksi.
47.	Pedersöre	Purmon kirkkoma	1864	Rakentaja Johan Mårtensson Raak	Pietarsaaren seurakuntayhtymä	Puu	Kyllä	Ruumishuone	1968 ylähuone muutettiin kylmiöksi	Kyllä	Siunauskappeli / talvihauta
48.	Pedersöre	Purmo, Ebenhaeserin hautausmaa	1922		Gravgårdsföreningen Ebenhaeser r.f.	Puu	Kyllä	Siunauskappeli	Korjaus v. 1972	Ei	Siunauskappeli / talvihauta.
49.	Pedersöre	Ähtävä (Esse), kirkon vieressä	1862		Pietarsaaren seurakuntayhtymä	Puu	Kyllä	Varasto / lämpökeskus		Ei	Talvihauta / siunaushuone.
50.	Pedersöre	Ähtävä (Esse), hautausmaa	1893 jälkeen		Pietarsaaren seurakuntayhtymä	Puu	Kyllä	Ruumishuone	Muutettu ruumiskylmiöksi	Ei	Siunauskappeli / talvihauta, hautausmaa v. 1893.
51.	Pietarsaari	Biskopsholmenin hautausmaa	1859		Pietarsaaren seurakuntayhtymä	Puu	Kyllä			Ei	Jordfästningshus, talvihaudan päällä.
52.	Pietarsaari	Uusi hautausmaa	1921	rkm E.J.Ahlskog	Pietarsaaren seurakuntayhtymä	Puu	Ei	Purettu	v. 1980/81 purettu		
53.	Pietarsaari	Uusi hautausmaa	1981	arkk. Carl-Johan Slotte, tsto Slotte & Shcülz	Pietarsaaren seurakuntayhtymä	Tiili	Kyllä	Siunauskappeli / ruumishuone		Ei	Johanneksen kappeli
54.	Seinäjoki	Nurmo, kirkon vieressä	1818	Juho Heikkilä	Seinäjoen seurakunta	Puu	Kyllä	Purettu	Muutoksia v. 1893/1913, purku 1927	Kyllä	Talvihaudan osa, laajennus/lyhennys
55.	Seinäjoki	Nurmo, kirkon vieressä	1928	Mikko Jaskari	Seinäjoen seurakunta	Puu	Kyllä	Ruumishuone	Talvihauta on täytetty.	Kyllä	Siunauskappeli / talvihauta, jäi käytöstä v. 1952
56.	Seinäjoki	Peräseinäjoki, kirkon vieressä	1915		Seinäjoen seurakunta	Puu	Ei	Palanut	Tulipalo v. 1931	Ei	
57.	Seinäjoki	Peräseinäjoki, kirkon vieressä	1933		Peräseinäjoen kappeliseurakunta	Puu	?	Purettu	Purettu 1960-luvulla	Ei	Siunauskappeli jäi pois käytöstä 1960-luvun lopulla.
58.	Seinäjoki	Törnävä, kirkkoma	1908	rkm Salomon Hakola	Seinäjoen seurakunta	Puu	Ei	Purettu	Purku v. 1962	Ei	Siunauskappeli, oli kirkon vieressä.
59.	Seinäjoki	Törnävä, hautausmaa	1979	arkk.tsto Heikki Taskinen	Seinäjoen seurakunta	Tiili	Kyllä	Siunauskappeli, ruumishuone, krematorio		Ei	Iso ja pieni siunauskappeli, rakennuksessa myös krematorio.
60.	Seinäjoki	Törnävä, sairaala	1950	arkk. Jonas Cedercreutz, Helge Railio	Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä	Tiili	Kyllä	Kirkko	Muutos kirkoksi v. 1964	Kyllä	Alkup. siunauskappeli, muutettu kirkoksi v.1964.
61.	Seinäjoki	Ylistaro, vanha kirkkoma	1830		Ylistaron kappeliseurakunta	Puu	Kyllä	Purettu	v. 1852 myytiin siirrettäväksi ja purettiin	Ei	Siunauskappeli (Bårhus). Vanhalla hautausmaalla, vanhan kirkon vieressä.
62.	Seinäjoki	Ylistaro, kirkon vieressä	1854	Jaakko Kuorikoski	Ylistaron kappeliseurakunta	Puu	Kyllä	Varasto / ruumishuone		Kyllä	Siunauskappeli/talvihauta. Kirkko valmistui vuonna 1852.
63.	Teuva	vanhan kirkon vieressä	1881		Teuvan seurakunta	Puu	Ei	Siunauskappeli	Siunauskäyttöön v. 1881-, muutos 1927	Ei	Kellotapuli v. 1828, muutettu kellotapulin alaosasta kappeliksi 1927.
64.	Teuva	Rauhanmaa	1960	lisakki Koms	Rauhanmaa ry	Puu	Kyllä	Siunauskappeli / ruumishuone		Ei	Hautausmaa perustettu v. 1928.
65.	Uusikaarlepyy	hautausmaalla	1885		Uudenkaarlepyyn seurakunta	Puu	Kyllä	Ruumishuone / varastotila		Ei	Maalaisseurakunnan siunauskappeli
66.	Uusikaarlepyy	hautausmaalla	1889		Uudenkaarlepyyn seurakunta	Puu	Kyllä	Siunauskappeli		Ei	Kaupunkiseurakunnan siunauskappeli/talvihauta
67.	Uusikaarlepyy	Jepua, hautausmaan vieressä	1959	rkm Georg Romar	Uudenkaarlepyyn seurakunta	Puu	Kyllä	Ruumishuone / varasto		Ei	Siunauskappeli pääasiassa tyhjillään
68.	Vaasa	Vanha Vaasa, rauniokirkon vieressä	1814/1815??	C. Bassi ja A.W.Arppe	Vaasan kaupunki	Luonnonkivi / tiili	Kyllä	Raunio	Valmistunut viim. v. 1822, jolloin mainittu inventaariossa, korjaus 1852 uusi katto	Kyllä	Siunauskappeli. Katettiin palon jälkeen, käytössä 1900-l. alkuun, jonka jälkeen raunioitui.
69.	Vaasa	Vanha hautausmaa	1890	arkk. Waldemar Backmansson	Vaasan seurakunta	Puu	??	Purettu	Laajennus 1909, purku 1972	Kyllä	Siunauskappeli, PURETTU 1975

70.	Vaasa	Uusi hautausmaa	1973	arkk. Juhani Katainen	Vaasan seurakunta	Tiili	Kyllä	Siunauskappeli, ruumishuone, krematorio	Korjaus 1998	Ei	Iso ja pieni kappeli, ruumishuone ja krematorio.
71.	Vaasa	Huutoniemen sairaala-alue	1936	arkk. Axel Mörne	Vaasan keskussairaala	Tiili	Ei			Kyllä	Siunauskappeli / leikkaushuone
72.	Vaasa	Vähäkyrö, kirkkoma	1836		Vaasan seurakunta	Puu	Kyllä	Ruumishuone	Muutos 1976 ruumiskylmiöksi	Kyllä	Siunauskappeli / talvihauta, jäi käytöstä 1800-l. lopussa.
73.	Vaasa	Vähäkyrö, hautausmaa	1892		Vaasan seurakunta	Puu	Kyllä	Siunauskappeli		Ei	Siunauskappeli / talvihauta, v. 1973 siunaukset siirtyivät kirkkoon, kesäkäytössä.
74.	Vimpeli	hautausmaa	1973	rkm Nestori Viinämäki	Vimpelin seurakunta		Kyllä	Ruumishuone		Ei	Siunauskappeli / kylmiö. Muutettu hiljentymistilaksi / ruumiskylmiöksi 2011
75.	Vöyri	Maksamaan hautausmaa	1910	kirkkoh. V.K.Turkanheimo (Durchman)	Vöyrin seurakunta	Puu	Ei	Siunauskappeli	Kunnostustöitä v. 1955	Ei	
76.	Vöyri	Oravaisten hautausmaa	1877		Vöyrin seurakunta	Puu	Kyllä	Purettu	Siirto v. 1877, kunnostettiin v. 1929	Ei	Siunauskappeli / talvihauta, hautausmaalla myös likhus.
77.	Vöyri	Oravaisten hautausmaa	1929		Vöyrin seurakunta	Puu	??	Purettu		Ei	
78.	Vöyri	Oravaisten hautausmaa	1959	arkk. Ilmari Wirkkala	Vöyrin seurakunta	Puu	??	Purettu		Ei	Siunauskappeli, rakennettiin vanhan kappelin paikalle
79.	Vöyri	Oravaisten hautausmaa	1982	arkk. Carl-Johan Slotte, tsto Slotte & Shcülz	Vöyrin seurakunta	Tiili	Kyllä	Siunauskappeli		Ei	
80.	Ähtäri	kirkkoma, vanha	1864		Ähtärin seurakunta	Puu	Kyllä	Porttihuone	Korjaus porttihuoneeksi 1864, siirto nyk.paikalle 1919	Kyllä	Asehuone/läpikäytävä/talvihauta. Korjattiin vanhasta sakastista (v.1756) porttihuoneeksi.
81.	Ähtäri	kirkon vieressä	1908		Ähtärin seurakunta	Puu	??	Purettu	Purettu v. 1963	Kyllä	Lautarakenteinen siunauskappeli, purettu 1963.
82.	Ähtäri	kirkon vieressä	1963	arkk. Touko Saari	Ähtärin seurakunta	Tiili	Kyllä	Käytössä		Kyllä	

LIITE 3. Kappeliden esittely

Evijärvi

Kirkkomaa

Evijärven kirkkomaan viereen rakennettiin siunauskappeli/talvihautarakennus vuonna 1869.¹ Rakennus siirrettiin vuonna 1930 nykyiselle paikalleen kirkkomaan reunalle, mutta ilman talvihautaosaa. Rakennus on ollut siunauskäytössä 1940-luvulle asti.² Nykyisin rakennus toimii kirkkomuseona.

Hautausmaa

Uusi hautausmaa rakennettiin Evijärvelle vuonna 1914 Risukankaalle. Hautausmaalle rakennettiin myös kalustorakennus, jossa huonolla säällä siunattiin vainajat.³ Tämä rakennus on myöhemmin purettu.

Ilmajoki

Museoalue

Ilmajoen kirkkomaalle rakennettiin vuonna 1862 seksmanni Johan Jussilan suunnitelmien mukaan siunauskappeli.⁴ Rakennusta on sanottu myös lääninarkkitehti C.A. Setterbergin suunnittelemaksi, mutta tälle ei löydy vahvistusta. Rakennus siirrettiin museoalueelle vuonna 1939 ja on toiminut kirkkomuseona siitä lähtien.⁵

Kirkkomaa

Ilmajoen ensimmäisen siunauskappelin tilalle valmistui vuonna 1939 arkkitehti Kauno S. Kallion suunnittelema kappelirakennus.⁶ Rakennus toimii edelleen siunaustilana, mutta on melko vähäisellä käytöllä.

¹ Inventaario 27.5.1852, lisäys 18.4.1872, Kalustoluettelo ESA.

² Puotinen 2005, PMKA.

³ Inventaario v.1917, lisäys v. 1928, Kalustoluettelot ESA.

⁴ Inventaario syyskuu 1852, lisäys 9.9.1872, Kalustoluettelot IISA.

⁵ Mäntysaari 1999, 40–41.

⁶ Siunauskappelin rakennuspiirustukset, Rakennuspiirustukset, IISA.

Isokyrö

Isonkyrön uudelle kirkkomaalle rakennettiin kirkon rakentamisen yhteydessä myös siunauskappeli. Kappelin suunnitteli Isonkyrön kirkon rakennustyön toteuttaja rakennusmestari August Lassalin ja rakennus valmistui vuonna 1878⁷. Kappelirakennukseen on tehty sen historian aikana joitain muutoksia. Rakennus on edelleen siunauskäytössä.

Jalasjärvi

Kirkkoma

Jalasjärven kirkkomaalle rakennettiin vuonna 1801 yhteensä 28 hautahuonetta eli korjua. Rakennukset oli sijoitettu riviin ja rivin keskimmäistä rakennusta kutsuttiin parihuoneeksi. Se oli sijoitettu pääty kirkkoa kohden ja siinä toimitettiin myös siunauksia. Rakennukset purettiin ja parihuone myytiin vuonna 1896.⁸

Vuonna 1896 rakennettiin kirkon itäpuolelle siunauskappelirakennus, joka oli käytössä 1950-luvulle asti. Rakennus toteutettiin Samuli Saranpään suunnitelmien mukaan. Kappelirakennus on purettu 1950- tai 1960-luvulla.⁹ Kuvassa kappelirakennus on takareunassa, kuvan keskellä, katto ja seinien yläosa näkyvillä. Valokuva: Kaisu Kanto-Lehtovaaran kotiarkisto

Hautausmaa

Jalasjärven hautausmaa perustettiin vanhan kirkon paikalle vuonna 1852. Hyvin pian rakennettiin hautausmaalle talvihauta, joka korjattiin siunauskappeliksi eli multaushuoneeksi vuonna 1952. Rakennusta on käytetty siunauksiin jo 1800-luvulta lähtien ja sitä laajennettiin sekä kunnostettiin vuonna 1952 insinööri Teräsvirran suunnitelmien mukaan. Kappelia on laajennettu v. 1976. Hautausmaalle suunniteltiin myöhemmin myös kokonaan uutta siunauskappelia, joka ei toteutunut.¹⁰

⁷ Salo, Jussi 1977, 52; Suomen Wirallinen lehti 29.1.1876.

⁸ Inventaariot v. 1828, 1842, 1852, 1857 ja 1891, Kalustoluettelot, JaSA; Alanen 1958, 93-94.

⁹ Nallinmaa-Luoto 2000, 109,114; Rakennusasiakirjat, JaSA.

¹⁰ Inventaariot 1852, 1855, 1857, Kalustoluettelot, JaSA; Kappelin muutospiirustukset sekä muut kappelisuunnitelmat, Rakennuspiirustukset. JaSA.

Karijoki

Kirkkomaan

Karijoen kirkkomaalle rakennettiin osaksi kirkkoaitaa 1810–1820-luvulla talvihauta, jonka päällä olevassa huoneessa siunattiin vainajia huonolla säällä. Päällisrakennus uusittiin kokonaan vuonna 1878, talvihauta vain kunnostettiin ja siunauskäyttö jatkui. Uuden siunaushuoneen suunnittelivat paikalliset talonpojat Samuel Myllykoski ja Malakias Isomartunen.¹¹ Nykyisin rakennus on työkaluvarastona.

Kaskinen

Hautausmaa

Kaskisten hautausmaalle rakennettiin siunauskappeli vanhan kaupungintalon hirsistä vuonna 1954.¹² Rapattu rakennus on edelleen siunauskäytössä. Hautausmaalla on ollut useita rakennuksia ennen nykyistä siunauskappelia, mutta lähdetietoja rakennusten käytöstä siunaustoimituksiin ei löytynyt.¹³ On oletettavaa, että hautausmaalla on ollut siunaushuone jo aiemmin, koska hautausmaan etäisyys keskustassa sijaitsevasta kirkosta on melko suuri.

Kauhajoki

Vuorenmäen hautausmaa

Vuorenmäen hautausmaalle rakennettiin siunauskappeli vuonna 1893. Hautausmaa oli perustettu muutamaa vuotta aikaisemmin kauemmas keskustasta. Siunauskappelia kunnostettiin vuonna 1933 ja lopulta rakennus purettiin 1970-luvulla.¹⁴ Kuvassa kappeli vuonna 1967, kuva Kauhajoen museon kuva-arkisto.¹⁵

¹¹ Niemelä 2012, 23-25. Kirkonkokouksen pöytäkirja 2.12.1877, 9.12.1877 KarSA.

¹² Finell, Helge 1984, 320.

¹³ Inventaario 1.5.1880, Kalustoluettelot, KasSA.

¹⁴ Ruismäki, Liisa 1987, 600-601; Ala-Prinkkilä ym. 2008, 269.

¹⁵ Vuorenmäen kappeli, Kuva-arkisto, KhjMA.

Kirkkomaa

Kauhajoen kirkon viereen rakennettiin seurakunnan toinen siunauskappeli, vuonna 1927. Rakennuksen suunnitteli arkkitehti Matti Björklund (Visanti). Kappelin alle rakennettiin talvihauta kellariosaksi. Sankarihautausmaan rakentamisen tieltä siunauskappeli siirrettiin nykyiselle paikalleen v. 1948–49, myös talvihautaosa rakennettiin uudelle paikalle. Rakennus muutettiin kirkkomuseoksi vuonna 1965 uuden siunauskappelin rakentamisen jälkeen. Kellarin talvihautarakenne on täytetty.¹⁶

Kauhajoen seurakunnalle rakennettiin uusi siunauskappeli vuonna 1965. Rakennus on edelleen aktiivikäytössä. Siunauskappeli on osa samanaikaisesti toteutettua kokonaisuutta, johon kuuluu myös virastotalo/seurakuntatalo ja kokonaisuuden suunnitteli arkkitehti Ilkka Martas.¹⁷ Siunauskappelirakennuksen toisessa päässä on ruumishuone)

Hyypä

Hyypän kylään perustettiin vuonna 1932 vapaiden suuntien eli kirkkoon kuulumattomien hautausmaa. Hautausmaalle on rakennettu pian valmistumisen jälkeen siunaushuone, ehkä jo vuonna 1933.¹⁸ Rakennus on rankorakenteinen ja eristämätön ja toimii lähinnä varastotilana.

¹⁶ Ala-Prinkkilä ym. 2008, 269,281.

¹⁷ Ala-Prinkkilä ym. 2008, 280-281.

¹⁸ Koutiainen 2007, 348; Sundström 2012; Könnö, suullinen tiedonanto 31.12.2011.

Kauhava

Alahärmä, Härmän sairaala

Härmän tuberkuloosiparantolaan liittyvä ruumishuone/siunauskappeli on valmistunut vuonna 1933. Kappelirakennuksen ja koko alueen suunnitteli arkkitehti Ilmari Launis. Kappelirakennuksen takaosassa on erittäin hyvin säilynyt ruumiinavaushuone kalusteineen. Rakennuksen käyttö loppui 1960-luvulla, viimeiseksi sitä käytettiin ruumishuoneena.¹⁹

Alahärmä, Kirkkomaan

Alahärmän kirkkomaalle rakennettiin vuonna 1859 kivistä muurattu talvihautarakennus, jossa oli kellari ja ns. ylähuone (öfverrum). Talvihaudan rakentajana mainitaan rakennusmestari Juho Matinpöika Tyni. Kirjallista tietoa rakennuksen käytöstä siunaustilana ei löytynyt, mutta tyypillisesti talvihaudan päällä oleva tila on ollut juuri siunauksiin varattu tila huonon sään aikana.²⁰

Kauhava, Kirkkomaan

Kauhavan kirkkomaalle rakennettiin vuonna 1872 ns. multaushuone kirkkomaan sillan puoleiselle reunalle. Rakennus oli perinteisen aitan muotoinen, suorakaiteen muotoisella pohjaratkaisulla ja harjakatolla varustettu, yksinkertainen rakennus. Tämä multaushuone oli käytössä 1920-luvulle asti, jolloin se purettiin.²¹

Multaushuoneen paikalle rakennettiin vuonna 1955 rakennusmestari Lauri Jalosen suunnittelema siunauskappelirakennus, joka on edelleen käytössä. Rakennuksen kellariosassa on ruumishuone.²²

¹⁹ Kojonen 2004, 277-278; Törrönen 1983,45; Alahärmän parantola, Vaasan rakennuspiirin karttakokoelma, VMA.

²⁰ Kojonen 1993, 319-320; Inventaario v.1849, täydennetty v. 1872, Kalustoluettelot, AKSA, KauSA.

²¹ Inventaario 5.8.1849, täydennetty 14.9.1882, Arkisto- ja kalustoluettelot, KauKSA, KauSA; Pietiläinen 1999, 411,417,429.

²² Rakennuspiirustuksia, KauKSA, KauSA; Pietiläinen 1999, 429.

Kauhava, Matsompin hautausmaa

Kauhavalle perustettiin uusi hautausmaa Matsomppiin kauemmas keskustasta. Uudelle hautausmaalle rakennettiin talvihautarakennus vuonna 1860. Rakentajaksi mainitaan Kapriel Henrikinpoika Ketola, mutta rakennuksen muoto ja koristeaiheet viittaavat rakentamisen tyyleistä tietoiseen suunnittelijaan.²³ Rakennuksen mainitaan hautaushuoneena vuoden 1889 kalustoluettelossa²⁴, mutta on syytä olettaa, että siunaustoimituksia on toimitettu rakennuksessa jo aiemmin.

Kauhava, Kortesjärvi, Kirkkomaan

Kortesjärven kirkkomaalle, osaksi kirkkoaitaa, rakennettiin vuonna 1870 uusi talvihautarakennus, joka muodoltaan ja tyyliältään on hyvin perinteinen. Rakennuksen kellariosassa on talvihauta ja päällisrakennus on läpikuljettava tila. Multaushuoneeksi kutsuttua tilaa käytettiin siunaustilana vielä 1900-luvun alkuvuosikymmeninä.²⁵

Kristiinankaupunki

Vanha hautausmaa

Kristiinankaupunkiin perustettiin uusi hautausmaa 1852 ja hautausmaalle rakennettiin Otto Ekmanin suunnittelema siunauskappeli samana vuonna. Rakennus on läpikuljettava eikä siinä ei ole erillistä talvihautaosaa. Rakennus on ollut viime vuosiin asti kesäisin siunauskäytössä, mutta on nykyisin varastokäytössä.²⁶

Uusi hautausmaa

Kristiinankaupungin laajentuessa uusi hautausmaa valmistui kaupungin länsipuolelle vuonna 1913. Hautausmaalle valmistui vuonna 1917 arkkitehti Matti Olinin suunnittelema siunauskappeli, joka sijaitsee hautausmaan keskiosalla. Rakennus on edelleen siunauskäytössä.²⁷

²³ Pietiläinen 1999, 417; Kirkonkokouksen pöytäkirjat 15.5.1859, 11.9.1864, KauKSA, KauSA.

²⁴ Inventaario v. 1889, Arkisto- ja kalustoluettelot, KauKSA, KauSA.

²⁵ Inventaari 8.10.1888, Kalustoluettelot, KorSA, KauSA; Ilkka 16.5.1907, Nygård 1983, 767; Laukkanen 1966, 124.

²⁶ Jarle 2006, 66. Fastighetsstrategi 2014, KrSYA.

²⁷ Jarle 2006, 66; Rakennuspiirustukset, KrSYA.

Lappväärtti, Åsandanin siunauskappeli

Lappväärtin seurakuntaan rakennettiin siunauskappeli vuonna 1872 kirkkomaan viereen. Rakennus siirrettiin vuonna 1890 uudelle Åsandanin hautausmaalle noin kilometrin päähän kirkosta.²⁸

Vuonna 1931 rakennettiin Åsandanin hautausmaalle uusi siunauskappeli Wilhelm Forssenin suunnitelmien mukaan. Kappelirakennus yritettiin polttaa vuonna 2005, mutta tuhopolton aiheuttamat vahingot jäivät onneksi vähäisiksi ja vauriot korjattiin seuraavana vuonna.²⁹

Siipyy, hautausmaa

Siipyyn seurakuntaan perustettiin tyypilliseen 1800-luvun lopun tapaan, uusi hautausmaa vuonna 1887. Hautausmaalle rakennettiin talvihautarakennus vuonna 1889. Tämän rakennuksen siunauskäytöstä ei ole varmuutta. Rakennusta laajennettiin vuonna 1896 leikkaushuoneella.³⁰ Uusi kappelirakennus rakennettiin Siipyyn hautausmaalle vuonna 1952 ja rakennusta on laajennettu vuonna 1987.³¹ Siunauskappeli on käytössä

Tiukka, hautausmaa

Tiukan asukkaat saivat oman hautausmaan vuonna 1921, jolloin rakennettiin pieni hautausmaa ja myöhemmin siunauskappeli Tiukan ja Kristiinankaupungin välisen tien varrelle. Kappeliin rakennettiin kellotorni vuonna 1936³².

²⁸ Inventarieförteckningar 1891, LapFA, KrSYA.

²⁹ Rakennuspiirustukset KrSYA; Åkerblom 1938, 60; Sallinen 2006.

³⁰ Inventarieförteckningar 31.10.1891, SiFA, KrSYA.

³¹ Siunauskappelin piirustuksia, Rakennuspiirustukset, KrsSYA; Norrback 1963, 60.

³² Tornin rakennuspiirustukset, Rakennuspiirustukset, KrsSYA; Fastighetsstrategi 2014, KrSYA; Pöyry 2008, Erillislite, PMA.

Kruunupyy

Teerijärvi, Kirkkomaa

Teerijärven kirkkomaata järjesteltiin melko suuresti vuonna 1853, jolloin kirkkomaan hautahuoneet purettiin ja niiden kivistä rakennettiin kirkkomaata kiertävä kiviaita. Samassa yhteydessä kirkon länsipuolelle, aidan osaksi rakennettiin kaksikerroksinen talvihautarakennus (bårhus), jonka kellariosassa oli talvihauta ja päällisrakennus oli varustettu kolmella ikkunalla, oven lisäksi.³³ Rakennus on purettu vuonna 1982 ja tilalle tehty nykyinen ruumishuonerakennus, joka on kuvassa.³⁴ Vanhan parihuoneen muoto ja tilaratkaisut viittaavat siihen, että rakennusta on käytetty mahdollisesti myös siunaustilana.

Kuortane

Kirkkomaa

Kuortaneen kirkkomaan reunassa on vuonna 1864 rakennettu valtion viljamakasiini, joka vuonna 1952 on muutettu siunauskappeliksi. Rakennuksen kellariosaan rakennettiin ruumishuone ja ensimmäiseen kerrokseen kappelisali sekä sakastitila. Kappelia on kunnostettu vuonna 1986 ja se on edelleen käytössä.³⁵

Kurikka

Jurva, Auneen hautausmaa

Jurvan vanhalla kirkkomaalla, on tallella vanha asehuone/porttirakennus. Rakennuksen seinässä on vuosiluku 1793, joka mahdollisesti on rakennuksen rakentamisvuosi. Rakennuksen muoto ja rakenteet tukevat tätä käsitystä. Muistitiedon mukaan tätä rakennusta on käytetty myös siunauksiin hautausmaan ollessa vielä käytössä. Nykyään vanha kirkkomaa eli Auneen hautausmaa on puistona.³⁶

³³ Inventaari 19.10.1852, täydennetty 27.6.1873, Kalustoluettelot, TeSA.

³⁴ Saitajoki, sähköpostiviesti 9.1.2013.

³⁵ Siunauskappeli ja hautausmaa, Kuortaneen seurakunnan www-sivut, <http://www.kuortaneenseurakunta.fi/00010384-siunauskappeli-ja-hautausmaa>, Viitattu 12.12.2015.

³⁶ Koskimies 1954, 135.

Jurva, Kirkkomaan

Jurvan kirkkomaalle rakennettiin vuonna 1809 viisihuoneinen talvihautarivi, josta yhtä hautahuonetta käytettiin siunauksiin. Rakennus lienee ollut Nurmon vanhan siunaushuoneen kaltainen, mutta tarkempaa tietoa ei ole säilynyt. Hautahuoneet on purettu ilmeisesti 1860-1870-luvulla.³⁷

Vuonna 1827 rakennettiin hautausmaalle asehuone. Kalustoluetteloiden mukaan rakennus muutettiin talvikellariksi vuonna 1854 ja vuonna 1860 siunauskappeli. Todennäköistä on, että asehuoneen alle rakennettiin ensin kellariosa v.1854 ja tämän jälkeen päällishuoneessa tehtiin muutostöitä. Rakennuksen alla on muurattu kivikellari, joka on ollut talvihautana ja päällishuone kappelitilana. Asehuoneena rakennus sijaitsi alkuperin kirkkoaidan osana ja sen kautta oli käynti kirkkomaalle.³⁸ Rakennus toimi siunauskäytössä 1960-luvulle asti, jolloin se muutettiin ruumiskylmiöksi.

Jurva, Vapaa hautausmaa

Jurvan Vapaa hautausmaa on Suomen vanhimpia kirkkoon kuulumattomien hautausmaita. Hautausmaan perustamislupa myönnettiin syyskuussa 1923 ja rakentaminen aloitettiin saman tien. Hautausmaalle rakennettiin myöhemmin toimitushuone. Rakennusaika ei ole tiedossa, mutta rakennus on ollut olemassa jo vuodenvaihteessa 1951–52 ja on edelleen käytössä.³⁹

Kurikka, Kirkkomaan

Kurikan kirkkomaalle rakennettiin monen vuoden keskustelujen jälkeen siunauskappeli vuonna 1902. Rakennuksen perusratkaisun suunnitteli rovasti B.I. Söderman ja sen toteussuunnitelmat laati rakennusmestari S.W. Birling.⁴⁰

Siunauskappelia käytettiin sotavuosiin asti ja purettiin huonokuntoisena vuonna 1948⁴¹ sankarihautausmaan tieltä. Kuva: Kurikan kaupunki.⁴²

³⁷ Inventaario 4.5.1827, Kalustoluettelot, JuSA, KuSA; Koskimies-Envall 2002, 82.

³⁸ Inventaarit 31.9.1845, 25.4.1855, 13.2.1872, Kalustoluettelot, JuSA, KuSA; Koskimies-Envall 2002, 82-83.

³⁹ Sundström 4.10.2012.

⁴⁰ Hautauskappelin piirustuksia, Rakennuspiirustukset KuSA, Rinta-Tassi 2003, 632,633,648.

⁴¹ Piispantarkastuksen pöytäkirja v. 1947, KuSA.

Laihia

Vanha kirkkoma

Laihian aiempi kirkko sijaitsi Laihianjoen toisella puolella, nykyistä kirkkoa vastapäätä. Vanhalle kirkkomaalle rakennettiin vuonna 1828 asehuone, jonka kellarissa oli talvihauta. Rakennus toimi porttina hautausmaalle, siellä säilytettiin ruumispaareja ja toimitettiin myös siunauksia. Rakennus on purettu.⁴³

Vanha siunauskappeli, Kirkkoma

Laihian kirkon viereen, nykyisen kirkkomaan kylän puoleiseen kulmaan rakennettiin 1870-luvun alussa ruumishuone, jossa oli huone ruumiinavauksia varten ja toinen siunauksiin. Rakennuksen kellarissa oli talvihauta. Rakennus on valmistunut viimeistään vuonna 1875, jolloin se mainitaan inventaarioluettelossa juuri rakennettuna. Multaushuone siirrettiin nykyiselle paikalleen kirkon itäpuolelle vuonna 1938/39 ja toimi siunaustilana vielä uudella paikalla. Rakennuksen yläkerrassa on nykyisin työkaluvarasto ja kellarissa ruumishuone.⁴⁴

Hautausmaa

Laihian uusi hautausmaa perustettiin nykyisen kirkon pohjoispuolelle vuonna 1892. Laihian historian mukaan hautausmaan reunalle rakennettiin 1900-luvun alussa keltainen siunauskappeli, mutta muuta mainintaa asiasta ei löydy. Vanha suntio muistaa, että hautausmaan reunalla on ollut omituinen kivikasa, joka voisi olla tämän rakennuksen perustuksien jäänteet.⁴⁵

Uusi siunauskappeli, Kirkkomaan vieressä

Laihian kirkkomaan viereen rakennettiin vuonna 1961 seurakuntakeskus, johon rakennettiin myös siunauskappelitila. Rakennuskokonaisuuden suunnittelivat arkkitehdit Lahti-Seppälä & Martas. Rakennusta laajennettiin 1970-luvulla, mutta siunauskappelitilaan ei tehty muutoksia.⁴⁶ Siunauskappeli on aktiivisessa käytössä, valtaosa siunauksista toimitetaan kappelissa ja vain muutama kirkossa.

⁴² Kuva-arkisto, KuKA.

⁴³ Inventaari v. 1830 ja 25.5.1875 Kalustoluettelot, LaiSA.

⁴⁴ Kalustoluettelo 25.5.1875 LaiSA, Ikola 2004, 230-231; Louko, suullinen tiedonanti 30.12.2011.

⁴⁵ Ikola 2004, 235. Louko, suullinen tiedonanto 30.12.2011.

⁴⁶ Seurakuntakeskuksen suunnitelmat, Rakennuspiirustukset, LaiSA.

Lappajärvi

Kirkkomaa

Lappajärven kirkkomaaalle päätettiin rakentaa talvihautarakennus vuonna 1865 tai myöhemmin. Rakennuksessa oli kivinen kellari, joka toimi talvihautana ja puinen päällihuone, jossa toimitettiin siunauksia. Vuoden 1897 inventaarioluettelossa mainitaan hautausmaalla olevan siunaushuoneen, joka on rakennettu puusta ja korjattu talvihautana, nykyisin välttävissä kunnossa. Nestori Viinamäen piirustuksen mukaan rakennus on ollut pyramidikattoinen ja neliönmuotoinen rakennus, hyvin Evijärven siunauskappelin kaltainen. Rakennuksen käyttöhistoriasta ei ole paljon tietoa, mutta vuonna 1967 rakennus korjattiin ja siunauskappeli muutettiin kylmiötilaksi. Kuvassa rakennus nykyasussaan.⁴⁷

Lapua

Simpsio, Hautausmaa

Lapuan Simpsion hautausmaalle (perustettu vuonna 1820) rakennettiin arkkitehti Kauno S. Kallion suunnittelema siunauskappelirakennus vuonna 1930. Aiemmin oli ollut suunnitelmassa rakentaa siunauskappeli kirkon viereen, mutta 1920-luvun taloustilanne muutti suunnitelmat. Kappelirakennusta on suunniteltu laajennettavaksi 1970-luvulta lähtien tilanahtauden vuoksi, mutta laajennussuunnitelmia ei ole toteutettu. Rakennus on käytössä.⁴⁸

Luoto (Larsmo)

Luodon kirkon vieressä sijaitsevan hautausmaan reunaan rakennettiin asehuone/talvihautarakennus vuonna 1836. Vuonna 1854 rakennukseen tehtiin pariovet ja talvihauta täytettiin. Rakennusta kunnostettiin vuonna 1893 ja tällöin mainitaan, että siunauksia järjestettiin parihuoneessa. Kalustoluetteloiden mukaan rakennus on ollut siunauskäytössä vielä vuonna 1926, mutta siunauskäytön päättymisestä ei ole tietoa. Rakennus ei ole enää siunauskäytössä, vaan on kunnostettu ruumishuoneeksi. Vainajien säilytys rakennuksessa on kuitenkin harvinaista, sillä säilytys on siirtynyt Pietarsaaren sairaalan ruumishuoneelle.⁴⁹

⁴⁷ Inventaari 1897, Kalustoluettelot, LappSA; Savola 1999, 51-53.

⁴⁸ Siunauskappelin rakennuspiirustuksia, Rakennuspiirustukset, LaSA; Ikola 2008, 4-8; Lehtinen 1984, 831.

⁴⁹ Inventarieförteckningar från 1861-1926, LaFA; Björkskog, sähköpostiviesti 15.12.2012.

Maalahti

Kirkkomaa

Lokakuussa 1832 Maalahden seurakunta päätti rakentaa kirkon viereen uuden ruumis- ja siunaushuoneen (lik- och begravningshus).⁵⁰ Päätös laitettiin toteen kellotapulin rakentamisen yhteydessä seuraavana vuonna ja rakennuksen suunnitteli ja toteutti Henrik Kuorikoski. Rakennuksessa oli talvihautana toimiva kellariosa ja yläosana kaksihuoneinen puurakennus.⁵¹ Rakennus purettiin vuonna 2005 ja tilalle rakennettiin uusi ruumishuone.⁵² Kuva: Kaj Höglund 29.9.2005

Mustasaari

Koivulahti, Kirkkomaa

Koivulahden kirkkomaaalle rakennettiin vuonna 1838 siunauskappelirakennus, jonka kellarikerros toimii talvihautana.⁵³ Rakennus on yksinkertaistettu kopio Vähänkyrön kirkkomaaalla sijaitsevasta vuonna 1836 rakennetusta kappeli/talvihautarakennuksesta. Vuonna 2015 rakennuksen ulkoverhousta korjattiin kirkonkorjauksen yhteydessä.

Raippaluoto, Kirkkomaa

Raippaluodon kirkkomaaalle rakennettiin siunauskappelirakennus vuonna 1838. Rakennukseen valmistui kellariin talvihauta ja päällihuone toimi siunaustilana.⁵⁴ Vuonna 1851 rakennukseen asennettiin ulkoverhaus. Vuonna 1854 inventaariossa kerrotaan että kirkkomaaalla on ”*En ny wintergraf af träd är uppförd efter ritning från Intendent Contoriet.*” Hieman epävarmaksi jää onko rakennus vanha kappeli, joka on uudistettu vai tehtiinkö kokonaan uusi rakennus.⁵⁵ Kokonaan uuden rakentaminen ei sovellu ajan rakentamistapaan. 1900-luvulla rakennusta on jatkettu rakentamalla wc-tilat pohjoispäähän.

⁵⁰ Kyrkostämmeprotokoll 21.10.1832, Socken- och kyrkostämmeprotokoll, MaFA.

⁵¹ Aspelin 1866, 237.

⁵² Kiinteistöt, Maalahden seurakunta, http://dev.malaxforsamling.fi/?page_id=45 , luettu 25.9.2015.

⁵³ Inventarieförteckningar 5.8.1838, 1.5.1840 KvFA.

⁵⁴ Inventarieförteckningar 8.6.1852, 28.-29.4.1856, RFA.

⁵⁵ Inventarieförteckningar 8.6.1852, April 1854, 28.-29.4.1856, 4.9.1858 RFA; Raippaluodon hautauskappelin piirustus, huhtikuu 1851, Rakennushallituksen piirustukset II, KA.

Sulva, Kirkkoma

Vuonna 1842 Sulvan kirkon viereen rakennettiin talvihauta. Rakennus muutettiin vuonna 1919 siunauskappeliksi ja siinä käytössä toimi pitkään 1900-luvulla. Oletettavaa on, että rakennus on toiminut siunaustilana jo ennen vuotta 1919, sillä kalustoluetteloissa mainitaan siunauskappelin rakentaminen lisäyksenä vuoden 1828 inventaariin.⁵⁶ Rakennuksen takaosaan on rakennettu kylmiötila ja rakennus toimii nykyisin ruumishuoneena. Sisustuksessa on jäljellä alttarikoroke.

Närpiö

Pirttikylä, Hautausmaa

Uusi hautausmaa perustettiin Pirttikylän keskustan ulkopuolelle vuonna 1857. Hautausmaalle rakennettiin 5 E. Grenmanin suunnitelmien mukainen hautahuone.⁵⁷ Rakennuksessa on kellariosa ja päällishuone, joka on myöhemmin muutettu hautausmaatyöntekijöiden sosiaalitalaksi ja varastoksi. Rakennukseen on tehty myös käymälä. Tieto rakennuksen siunauskäytöstä on hajanaista, mutta rakennuksen tilat, muoto ja sijainti hautausmaalla puoltavat rakennuksen siunauskäyttöä.

Pedersöre

Purmo, Kirkkoma

Purmon kirkon vieressä, kirkkomaan luoteisreunalla on vuonna 1864 valmistunut rakennus, jossa on kellariosa ja päällishuone. Kellariosa on toiminut talvihautana ja päällishuoneessa on toimitettu siunauksia. Rakennusta on seurakunnassa kutsuttu nimellä Bårum.⁵⁸ Rakennuksen muoto, sijainti ja rakennusaika ovat sellaiset, että rakennuksen käyttö siunauksiin on luontevaa. Tällä hetkellä rakennuksen yläkerroksessa on ruumishuone ja kellarikerros toimivat varastotiloina

⁵⁶ Inventarieförteckningar 1828, 1849, 1897, SFA; Appelgren&Rosenholm 1948, 52.

⁵⁷ Inventaario 19.8.1867, Kalustoluettelot, PiSA, NäFA; Akerblom 1954, 229.

⁵⁸ Inventarieförteckningar 15.-18.4.1856, tilläggs 25.2.1861, PuFA. Gravkultur i Purmo (1994) 14; Kuvaja ym. (2001) 437-438.

Purmo, Ebenhaeser, Hautausmaa

Pedersören kaupungissa sijaitsevan Purmon eteläosassa on Sandnappan kylässä pieni hautausmaa, joka on perustettu vuonna 1920 ja vihittiin käyttöön seuraavana vuonna. Hautausmaata ylläpitää Gravgårdsföreningen Ebenhaeser r.f. Ebenhaeserin hautausmaa oli toinen baptistien hautausmaa Suomessa. Hautausmaalla on pieni kappelirakennus, joka on rakennettu vuonna 1922. Kappelissa on kellariosassa talvihauta ja päällisrakennuksessa siunauskappelin sali. Käynti talvihautaan on salin lattian luukkujen kautta. Rakennus on kunnostettu vuonna 1972 ja on edelleen siunauskäytössä.⁵⁹

Ähtävä, Kirkkoma

Ähtävän kirkon vieressä, kirkkomaan koillisreunalla on vuonna 1862 valmistunut rakennus, jossa on kellariosa ja päällishuone.⁶⁰ Kellariosa on toiminut talvihautana, mutta päällishuoneen käytöstä ei ole kirjallisia eikä muistitietoja. Rakennuksen muoto, sijainti ja rakennusaika ovat sellaiset, että rakennusta on voitu käyttää myös siunauksiin. 1950-luvulla kellariin rakennettiin lämpökeskus ja päällisrakennus toimii nykyisin wc-tiloina sekä varastona.⁶¹

Ähtävä, Hautausmaa

Uusi hautausmaa perustettiin Ähtävälle vuonna 1893 ja tämän jälkeen hautausmaalle rakennettiin mutterinmuotoinen siunauskappelirakennus. Rakennus on muutettu ruumiskylmiöksi ja varastotiloiksi jossain vaiheessa. Nyt on suunnitteilla rakennuksen kunnostus kappeliksi.⁶²

⁵⁹ Gravkultur i Purmo 1994, 23; Kuvaja ym. 2001, 439.

⁶⁰ Finnäs 1970, 37.

⁶¹ Granlund, sähköpostiviesti 3.12.2012.

⁶² Granlund, sähköpostiviesti 3.12.2012.

Pietarsaari

Biskopsholmenin hautausmaa

Vanhan hautausmaan kappeli

Biskopsholmenin hautausmaa perustettiin Pietarsaareen vuonna 1837 ja vuonna 1859 hautausmaalle rakennettiin siunauskappeli ja talvihauta. Talvihauta sijaitsi rakennuksen kellariosassa ja siunauskappeli päällisrakennuksessa.⁶³ Kuva Pietarsaaren kaupunginmuseo⁶⁴

Uusi hautausmaa, ensimmäinen kappeli

Pietarsaaren Biskopsholmenin uudelle hautausmaalle rakennettiin siunauskappeli vuonna 1921 rakennusmestari E.J.Ahlskogin suunnitelmien mukaan. Rakennus oli käytössä 1980-luvun alkuun, jolloin se purettiin uuden siunauskappelin rakentamisen yhteydessä. Kuva Pietarsaaren kaupunginmuseo⁶⁵

Johanneksen kappeli

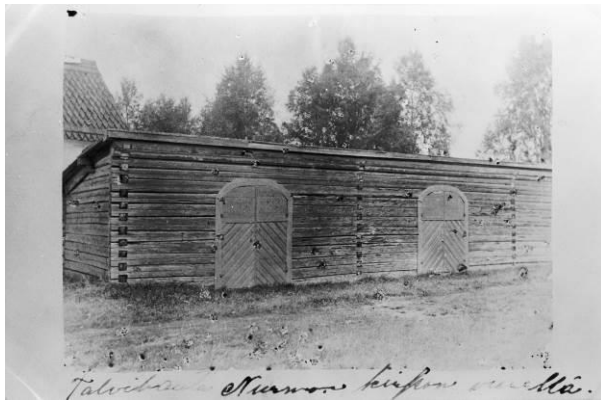
Nykyinen siunauskappelirakennus, Johanneksen kappeli valmistui hautausmaalle vuonna 1981. Rakennus on modernin siunauskappeliajattelun mukainen, käsittäen siunaukseen liittyviä aputiloja kappelin salin lisäksi.

⁶³ Inventarieförteckningar 1836, tilläggs 1859 JFA.

⁶⁴ Kuva-arkisto, PiKM.

⁶⁵ Kuva-arkisto, PiKM

Seinäjoki

Nurmo, Vanha siunaushuone, Kirkkomaa

Nurmon kirkkomaata laajennettiin vuosina 1816–1817 ja samalla rakennettiin kaksi kivikellaria talvihautoiksi. Talokas Juho Heikkilä rakensi vuonna 1818 talvihautojen päälle hirsisen, kolmiosaisen ja pulpettikattoisen rakennuksen, jonka keskimmäistä huonetta käytettiin siunaustoimituksiin, muiden huoneiden toimiessa halko- ja kalustovarastona. Vuonna 1893 siunaushuonetta suurennettiin siirtämällä väliseinää ja vuonna 1913 koko rakennusta lyhennettiin sakariston puoleisesta päästä ja koko rakennus purettiin vuonna 1927 uuden siunauskappelin tieltä.⁶⁶ Valokuva: Kansanperinteen arkisto⁶⁷.

Nurmo, Uusi siunauskappeli, Kirkkomaa

Uuden siunauskappelin rakentamista pohdittiin ja suunniteltiin pitkään Nurmon seurakunnassa, sillä jo vuonna 1919 päätettiin purkaa vanha kappelirakennus sen epäkäytännöllisyyden ja vanhuuden vuoksi. Uusi siunauskappeli valmistui vuonna 1928 Mikko Jaskarin suunnitelmien mukaisesti.⁶⁸ Kappelirakennus oli käytössä vuoteen 1952 asti, jolloin siunaustoimitukset siirtyivät kirkkoon. Rakennuksen alla ollut talvihauta on myöhemmin täytetty ja kappelitila muutettu ruumiskylmiöksi.

Peräseinäjoki, Ensimmäinen kappeli, Kirkkomaa

Peräseinäjoen kirkkomaalle, kirkon pohjoispuolelle rakennettiin kahdeksankulmainen siunauskappelirakennus ilmeisesti vuonna 1915. Rakennuksen mallina oli käytetty Seinäjoen Törnävän siunauskappelirakennusta. Inventaarioluettelo vuodelta 1924 mainitsee, että vanha paarihuone jäi varastokäyttöön uuden kappelirakennuksen valmistuttua. Paarihuone oli rakennettu vanhan kirkon sakastiosasta. Voi olettaa, että paarihuone on ollut aiemmin siunauskäytössä. Siunauskappeli paloi vuonna 1932 Peräseinäjoen keskustan tulipalossa.⁶⁹ Valokuva: Kansanperinteen arkisto.⁷⁰

⁶⁶ Inventaario 6.9.1836, Kalustoluettelot, NuKSA, SjkSA; Takala 1965, 62; Talvitie 1979, 63; Läntinen 1994, 658.

⁶⁷ Kper Nurmo/0447.

⁶⁸ Läntinen 1994, 659.

⁶⁹ Inventaari 14.7.1895, v.1924, Kalustoluettelot, PsKSA, SjkSA; Rajamäki 1992, 34, 41-42; Viita&Hirvonen 2008, 193,225.

⁷⁰ Kper, Peräseinäjoki/0248.

Peräseinäjoki, Toinen kappeli, Kirkkomaa

Peräseinäjoen kirkkomaaalle rakennettiin uusi kappeli vanhan mallin mukaisesti kesällä 1933.⁷¹ Kappeli oli käytössä 1960-luvulle asti ja purettiin käytön loppumisen jälkeen. Valokuva: Kansanperinteen arkisto⁷²

Seinäjoki, Törnävän ensimmäinen siunauskappeli

Seinäjoen seurakunnan ensimmäinen siunauskappeli rakennettiin Törnävän kirkon viereen, kirkon ja hautausmaan väliin vuonna 1908. Rakennuksen suunnitelmat laati rakennusmestari Salomon Hakola. Siunauskäyttö väheni sotien jälkeen ja rakennus purettiin vuonna 1962.⁷³ Paikalla on muistokivi ja rakennuksen harjalla ollut risti muistuttamassa historian tästä vaiheesta. Valokuva: Seinäjoen seurakunta

Seinäjoki, Törnävän hautausmaan siunauskappeli

Uusi siunauskappeli rakennettiin Törnävän hautausmaalle vuonna 1979 Arkkitehtitoimisto Heikki Taskisen suunnitelmien mukaan. Siunauskappelin suunnittelusta järjestettiin arkkitehtuurikilpailu, jonka Taskisen esitys voitti.⁷⁴ Toteutuneessa rakennuksessa on kaksi siunauskappelia, ruumishuone sekä krematorio ja erillinen kellotapuli rakennuksen edessä.

Seinäjoki, Törnävän sairaalan kappeli

Törnävän piiriemielisairaalan alueelle suunniteltiin kirkkoa/kappelia pian sairaalan valmistumisen jälkeen vuonna 1927. Kappelisuunnitelma toteutui vasta vuonna 1950, jolloin arkkitehtien Jonas Cedercreutz ja Jorma Railio suunnitelma siunauskappelista toteutettiin. Siunauskappelirakennuksessa on kappelitilan lisäksi pieni sakasti sekä ruumishuone rakennuksen toisessa päässä. Kappeli muutettiin kirkoksi vuonna 1964, jolloin alttarille rakennettiin pieni kaide ja katafalkki poistettiin.⁷⁵ Rakennusta käytetään edelleen myös siunauksiin

⁷¹ Kirkkovaltuuston pöytäkirja 10.7.1932, PsKSA, SjkSA.

⁷² Kper, Peräseinäjoki/1037.

⁷³ Junnila 2009, 217, 388.

⁷⁴ Junnila 2009, 388-390.

⁷⁵ Talvio 1955, 40; Rapila 1973, 178-179, 182.

Ylistaro, Vanha kirkkoma

Ylistaron vanhan kirkon viereen, Kyrönjoen varrelle, rakennettiin vuonna 1830 kaksi rakennusta. Inventaarioluettelo v kertoo rakennuksista seuraavasti: [”Ympärysaidan vieressä kohti kirkkomaata on vuonna 1830 rakennettu talvihauta- ja paarihuonerakennus kulmittain toisiaan kohden. Rakennus on punaiseksi maalattu. Talvihautarakennus on 17 kyynärää pitkä ja 8 kyynärää leveä ja bärhus 7,5 kyynärää pitkä ja 8 kyynärää leveä. Molemmat on katettu lautakatolla.”] Paarihuonetta käytettiin siunaustoimituksiin ja oletettavaa on että rakennuksen paarihuoneosa on tehty jo alun perin juuri siunauksia varten. Rakennukset purettiin ja myytiin uuden kirkon valmistumisen jälkeen.⁷⁶

Ylistaro, Uusi kirkkoma

Ylistaroon valmistui vuonna 1852 uusi kirkko Ernst Lohrmannin suunnitelmien mukaan. Kirkon rakentajana toimi Jaakko Kuorikoski, jolta pyydettiin kirkon rakentamisen aikana vuonna 1850 suunnitelmat uuden siunauskappelin rakentamiseksi, vanhan ollessa huonokuntoinen. Kappeli valmistui vuonna 1854 ja oli siunauskäytössä 1900-luvun puoliväliin asti.⁷⁷ Rakennuksen kellariosa on toiminut talvihautana/ruumishuoneena koko historian ajan. Nykyisin kappelia ei käytetä

Teuva

Kirkkoma

Teuvan vanhalla kirkkomaalla on rauniokirkon vieressä seurakunnan siunauskappeli. Rakennus on alaosaa vuonna 1828 rakennetusta kellotapulista, joka jäi pois käytöstä 1863 uuden kirkon rakentamisen myötä. Tapulin alinta osaa käytettiin jo 1880-luvulla siunaustoimituksiin. Rakennuksen toinen kerros purettiin vuonna 1899 ja 1920-luvulla rakennus kunnostettiin ajanmukaiseksi siunauskappeliksi ja vihittiin käyttöön vuonna 1927. Kappeli oli käytössä uuden kirkon valmistumiseen asti, vuoteen 1953.⁷⁸

⁷⁶ Inventaario 10.5.1843, Kalustoluettelot, YKSA, SjkSA.

⁷⁷ Inventaario 2.7.1848, täydennetty 30.4.1854, Kalustoluettelot, YKSA, SjkSA; Malmivaara ym. 1952, 65.

⁷⁸ Perttula 1994, 13, 25, 28.

Rauhanmaa

Vuoden 1923 uskonnonvapauslain myötä perustettiin Teuvalle kirkosta eronneille oma hautausmaa vuonna 1928. Rauhanmaan hautausmaa on ollut käytössä siitä lähtien ja vuonna 1960 valmistui hautausmaan keskelle pieni kuusikulmainen seremoniarakennus Rauhanmaja. Rakennuksen suunnitteli teuvalainen Iisakki Komi. Rakennuksen kellariosaan rakennettiin ruumiskylmiö 1980-luvulla. Kappeli on edelleen käytössä.⁷⁹

Uusikaarlepyy

Maalaisten kappeli, Hautausmaa

Uuteenkaarlepyyhyyn rakennettiin vuonna 1833 hautausmaa kaupungin ulkopuolelle. Seurakunnan inventaarioluetteloissa mainitaan, että *”uudelle hautausmaalle on rakennettu siunauskappeli niin maalaisille kuin kaupunkilaisillekin.”* Maalaisten siunauskappeli – jordfästningshus- rakennettiin vuonna 1895 ja se sijaitsee hautausmaan länsireunalla. Rakennus on pohjakaavultaan neliön muotoinen ja siinä on kaksi huonetta. Nykyisin rakennus on varastona.⁸⁰

Kaupunkilaisten kappeli, Hautausmaa

Kaupunkilaisten siunauskappeli rakennettiin vuonna 1889 maantien varteen. Rakennuksen kellariosa on rakennettu talvihaudaksi ja päällishuone on siunaustilana. Rakennus on edelleen siunauskäytössä.⁸¹

⁷⁹ Sundström 1997, 8-9; Laurila, suullinen tiedonanto 29.12.2011.

⁸⁰ Svenska Österbotten no 50. 2.7.1895.

⁸¹ Pensar 2008; Inventarieförteckningar 1892, 1897, 1908, NyFA.

Jepua

Siunauskappeli rakennettiin Jepuan seurakuntaan vuonna 1959 rakennusmestari Georg Romarin suunnitelmien mukaan. Muista kappeleista poiketen Jepualla siunauskappeli sijoitettiin hautausmaan viereen. Seurakunnassa kirkko ja kirkkomaa sijaitsevat hautausmaata vastapäätä maantien toisella puolella. Kappelin kellariosa toimii ruumishuoneena ja päällisrakennuksessa on siunauskappeli.⁸²

Vaasa

Vanha Vaasa, rauniokirkon kirkkomaa

Pyhän Marian kirkon viereen, kirkkomaaalle rakennettiin 1810-luvun lopulla L-kirjaimen muotoinen rakennus, jossa oli huone ruumiskärryille ja tarvikkeille sekä kaksiosainen tila: siunaushuone – begrafvningssalong ja materialrum. Rakennuksen piirustusluonnoksen ovat laatineet C. Bassi ja A.W. Arppe vuonna 1814. Vuoden 1822 inventaariluettelossa rakennus on jo valmiina. Kappelin puurakenteet tuhoutuivat Vaasan palossa vuonna 1852, mutta rakennus korjattiin ja siunauskäyttö jatkui. Rakennus oli käytössä vielä 1900-luvun alussa mm. hiilivarastona, mutta raunioitui uudelleen ja on nykytilassaan kattamaton raunio.⁸³

Vaasa, Vöyrinkaupunki, Vanha hautausmaa

Vaasan keskustan rakentuessa uuteen paikkaan palon jälkeen rakennettiin uusi kirkko keskelle kaupunkia. Kaupungin ulkopuolelle perustettiin hautausmaa vuonna 1864 ja hyvin pian sinne alettiin suunnitella siunauskappelia. Kappeli valmistui vasta vuonna 1891 kaupunginarkkitehti Waldemar Backmanssonin suunnitelmien mukaan. Rakennusta laajennettiin vuonna 1949. Rakennus oli käytössä pitkään ja purettiin uuden kappelikokonaisuuden valmistuttua vuonna 1975.⁸⁴ Valokuva : Antero Sundinin kotiarkisto.

⁸² Nordström 2011, 77.

⁸³ Inventaario 1822, Kalustoluettelot, VSA; Vaasan hautausmaan ruumishuone – piirustus, KA; Pohjalainen nro 3, 7.1.1897, .2.

⁸⁴ Salo 1981, 108, 111.

Vaasa, Vöyrinkaupunki, Uusi hautausmaa

Vaasan hautausmaan uudelle osalle (perustettu vuonna 1921) rakennettiin moderni siunauskappelirakennus vuonna 1973 arkkitehti Juhani Kataisen suunnitelmien mukaan.⁸⁵

Siunauskappeli edustaa uuden tyylin seurakunnallista rakentamista ja siihen on sijoitettu kaksi siunauskappelia, erillisiä omaisten tiloja, toimistoja sekä krematorio-osa. Isossa siunauskappelissa järjestetään jonkin verran myös musiikkitilaisuuksia tilan hyvän akustiikan vuoksi.

Vaasa, Huutoniemen sairaalan kappeli

Vaasan Huutoniemen alueelle rakennettiin piirimielisairaala 1930-luvulla arkkitehti Axel Mörnen suunnitelmien perusteella. Alueelle rakennettiin myös Mörnen suunnittelema siunauskappelirakennus vuonna 1936, jonka takahuoneeseen oli suunniteltu ruuminavaustila eli obduktiorum.⁸⁶ Rakennus on toiminut sairaalan siunauskäytössä pitkään, mutta viime vuosina lähinnä sairaalan kappelina.

Vähäkyrö, Kirkkoma

Vähäkyrön kirkkomaalle, kirkon viereen rakennettiin vuonna 1836 talvihautarakennus, jonka kellariosassa oli talvihauta ja päällihuoneessa siunaushuone. Rakennus oli käytössä 1800-luvun loppuvuosille asti. Tämän jälkeen rakennus on ollut mm. halkovarastona. Rakennus muutettiin vuonna 1976 ruumiskylmiöksi, jolloin entiseen siunaushuoneeseen rakennettiin kylmäsäilytystilat, kellari on säilynyt muuttumattomana.⁸⁷

Vähäkyrö, Hautausmaa

Vähäkyrön seurakuntaan perustettiin uusi hautausmaa asutuksen ulkopuolelle, 1800-luvun yleisen tavan mukaan. Hautausmaalle valmistui uusi siunauskappeli vuonna 1892. Rakennuksessa oli kellariosassa talvihauta ja päällihuoneessa siunaustila. Talvihauta kunnostettiin vuonna 1959, mutta siunauskappelin käyttö väheni siunaustoimitusten siirtyessä vähitellen kirkkoon. Kappelin käyttö on viime vuosina lisääntynyt, myös muita tilaisuuksia järjestetään kappelissa kesäisin.⁸⁸

⁸⁵ Virta 1998, 64, 66.

⁸⁶ Rissanen 1995, 6.

⁸⁷ Inventaario 7.8.1837, Muut järjestetyt asiakirjat, VäSA; Pitäjänkokouksen pöytäkirja 20.4.1835, VäSA; Vähäkyrön kirkko – Kirkonsilta 2, 66500 Vähäkyrö. Vähäkyrön seurakunnan www-sivut, Viitattu 13.12.2015.

⁸⁸ Inventaario 29.11.1892, 29.11.1897 VäSA; Muut järjestetyt asiakirjat, Vähäkyrön hautausmaa – Hiiripellontie 4, 66500 Vähäkyrö. Vähäkyrön seurakunnan www-sivut, Viitattu 13.12.2015.

Vimpeli

Vimpelin seurakuntaan perustettiin erillinen hautausmaa 1851, mutta vasta vuonna 1973 hautausmaalle rakennettiin siunauskappeli.⁸⁹ Kappelin suunnitteli rakennusmestari Nestori Viinamäki. Siunauskappeli oli käytössä 2000-luvun alkuun asti, jolloin rakennus joutui käyttökieltoon kosteusongelmien vuoksi. Vuonna 2010 valmistui suuri kunnostustyö, jossa rakennus muutettiin ruumishuoneeksi. Rakennuksesta purettiin osa ja muutettiin entinen kappelitila omaisten hiljentymistilaksi.

Vöyri

Maksamaa, Hautausmaa

Erillinen hautausmaa perustettiin Maksamaan seurakuntaan vuonna 1895. Hautausmaalle rakennettiin portin viereen talvihautarakennus, joka on edelleen käytössä ruumishuoneena. Hautausmaan keskelle rakennettiin kirkkoherra Turkanheimon suunnitelmien mukaisesti siunauskappeli. Kappeli valmistui vuonna 1910 ja on edelleen käytössä.⁹⁰

Oravainen, Hautausmaa

Vanhat siunauskapelit

Oravaisten uuden kirkon rakentamisen myötä (v.1797) vanha kirkkomaa muuttui hautausmaaksi. Hautausmaa sijaitsi erillään uudesta kirkosta ja sinne rakennettiin parihuone 1800-luvulla. Vuonna 1877 parihuonetta siirrettiin hautausmaalla ja mainitaan, että sitä käytettiin hautausmaalla. Voi olettaa, että parihuone on ollut jo aiemmin siunauskäytössä, sillä hautausmaalle oli rakennettu myös ruumishuone (likshus).⁹¹

Hautausmaalle rakennettiin uusi, lautarakenteinen siunauskappeli vuonna 1929. Kappeli purettiin vuonna 1959 uuden kappelin rakentamisen yhteydessä.⁹²

⁸⁹ Nygård 1983, 768.

⁹⁰ Harald&Granlund 2007.

⁹¹ Inventarieförteckningar 1852, OFA, VöFA; Björklund ym. 2005, 73-74.

⁹² Björklund, sähköpostiviesti 1.12.2015; Björklund ym. 2005, 74.

Hautausmaan seuraava siunauskappeli valmistui vuonna 1959. Uuden kappelin oli suunnitellut Ilmari Wirkkala. Kappeli purettiin 1980-luvun alussa nykyisen kappelin rakentamisen yhteydessä.⁹³

Nykyinen siunauskappeli

Nykyinen siunauskappeli valmistui vuonna 1982 arkkitehti Carl Johan Slotten suunnitelmien mukaan. Kappeli edustaa modernia ajattelua siunaustoimituksesta ja siihen liittyvistä tiloista.⁹⁴

Ähtäri

Vanha kirkkomaa

Ähtäriin vanha kirkkomaa sijaitsee nykyisen kirkkomaan kohdalla, kylätien toisella puolella. Vanhan kirkkomaan aidan osana on Ähtäriin toisen kirkon (rak. 1753-56) sakastiosa, jonka kautta on ollut kulku kirkkomaalle. Sakasti muutettiin läpikäytäväksi vuonna 1864 ja siihen rakennettiin samalla talvihautakellari. Rakennus on siirretty nykyiselle paikalleen vuonna 1919 kansalaissodan muistomerkin tieltä.⁹⁵

Rakennuksen alkuperästä on erilaisia käsityksiä, sitä on pidetty myös vanhan kellotapulirakennuksen alaosana, josta on muokattu nykyinen läpikäytävä rakennus.⁹⁶ Rakennuksessa on siunattu vainajia ennen uudelle kirkkomaalle rakennetun siunauskappelin valmistumista.

Läpikäytävää eli uukkongia pidetään Ähtäriin vanhimpana rakennuksena.

⁹³ Björklund, sähköpostiviesti 1.12.2015; Björklund ym. 2005, 74; Jern 2005, 82-83.

⁹⁴ Jern 2005, 82-85.

⁹⁵ Hämäläinen 2011.

⁹⁶ Jaakkola 2009, 57.

Ensimmäinen kappeli, Uusi kirkkomaa

Uuden kirkon rakentamisen myötä (v. 1847) myös hautausmaa siirtyi uuteen paikkaan. Hautausmaalle rakennettiin vuonna 1845-1847 ruumishuonerakennus, joka toimi samalla läpikäytävänä hautausmaalle. Tätä rakennusta on kutsuttu 1800-luvun lopulla nimellä ”ullakko”, joka tarkoittaa läpikäytävää. Rakennuksen siunauskäytöstä ei ole tietoa ja se purettiin ilmeisesti 1800-1900-lukujen vaihteessa.⁹⁷

Uuden kirkon viereen rakennettiin vuonna 1908 ruumishuone eli hautauskappeli. Kappelirakennus tehtiin laudoista eli rankorakenteisena. Tämä siunauskappeli oli käytössä uuden kappelin valmistumiseen asti, jonka jälkeen vanha kappelirakennus purettiin..⁹⁸ Kuvassa vanha kappeli näkyy sankarihaudan takana. Kuva: RitvaVainio⁹⁹

Nykyinen kappeli, Uusi kirkkomaa

Arkkitehti Touko Saaren suunnitelmien mukaan rakennettiin Ähtärin seurakunnalle uusi siunauskappeli vuonna 1963. Rakennuksessa on kellariosassa ruumiskylmiö ja päällihuone toimii kappelitilana. Kappelin käyttö on viime vuosina ollut vähäistä.¹⁰⁰

⁹⁷ Hämäläinen 2011; Kalustokirja 1845, päivityksiä 1846, 1854, 1855, 1874, 1891, 1889, Irtaimistoluettelo, ÄSA

⁹⁸ Hämäläinen 2011.

⁹⁹ Sukukirja 4. Kolunsaran sukuseura ry, yhdistyksen www-sivut, Viitattu 13.12.2015.

¹⁰⁰ Hämäläinen 2011; Jaakkola 2009, 56.